

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

นายสมรัฐ ตำราญวงษ์

มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

**Legal Issues on the Movement of Animals and Carcasses in Thailand According
to Animal Epidemics Act, B.E. 2558 (2015)**

Mr. Somrut Sumlarnwong

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

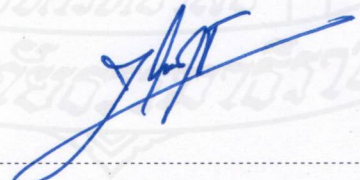
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558
ชื่อและนามสกุล นายสมรัฐ สำราญวงษ์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต คลเจิม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต คลเจิม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตะวัน เดชภักดินมงคล)

.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว่าอิสระ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

ผู้ศึกษา นายสมรัฐ สำราญวงษ์ รหัสนักศึกษา 2594001733 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต ดลเจิม ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว่าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ
มาตรการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 ในประเทศไทย (2) ศึกษา และ
วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายต่างประเทศกับประเทศไทย
(3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

การศึกษาคั่นคว่าอิสระนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารโดยศึกษา
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 จากตำรากฎหมาย บทความทางวิชาการ งานวิจัยและ
ผลงานทางวิชาการอื่นๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุป เพื่อให้
ได้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และบทบัญญัติของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์

ผลของการศึกษา พบว่า (1) มีการนำแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับ
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 มาใช้เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ใน
ประเทศไทย (2) มาตรการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ รวมทั้งการกำหนดโทษปรับ
ของต่างประเทศมีความรุนแรงและเข้มงวดมากกว่ากฎหมายไทย (3) การแก้ไขเพิ่มเติม
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 โดยเพิ่มเติมนิยามคำว่า “สุก” ให้มีความหมายชัดเจน
การกำหนดจำนวนปริมาณซากสัตว์ที่เคลื่อนย้ายข้ามเขตจังหวัด และการกำหนดชนิดสัตว์ในการ
เคลื่อนย้าย ทำการค้า และการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ของประเทศไทย อันส่งผลกระทบต่อ
สุขภาพและชีวิตของประชาชน รวมทั้งเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย

คำสำคัญ เคลื่อนย้าย สัตว์ ซากสัตว์

Independent Study title: Legal Issues on the Movement of Animals and Carcasses in Thailand According to Animal Epidemics Act, B.E. 2558 (2015)

Author: Mr. Somrut Samlarnwong; **ID:** 2594001733; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Ingkarad Doljerm, Assistant Professor;

Academic year: 2019

Abstract

This independent study aims to: (1) Study the theoretical concepts related to the measure of enforcement Animal Epidemics Act, B.E. (2015) in Thailand (2) Studying and analyzing legal measures related to anthrax according to foreign laws with Thailand (3) Propose appropriate solutions for anthrax problem in Thailand.

This study was a qualitative Research by the method of documentary research, using data collection from the related documents and information such as the Animal Epidemics Act, B.E. (2015), Academic articles, researching reports, Thesis and website data, which has been analyzed to find out the solutions for the laws relating to anthrax

The results of the study were (1) Legal concepts and theories related to the Animal Epidemics Act, B.E. (2015) are applied to control the movement of animals and carcasses in Thailand. (2) Control measures for the movement of animals and carcasses and Fine rate in Foreign laws are more severe and stricter than Thai law. (3) Amendment of the Animal Epidemics Act, B.E. (2015) should have been done by adding the definition of "Cooked" to have a clear meaning, and also determination of the quantity of animal carcasses that are moved across the province, and the identification of animal species in the commercial movement, and the identification of animals in Thailand, all of which affect the health and life of the people including the overall economy of Thailand.

Keywords: Movement, Animals, Carcasses

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาอิสระฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้ศึกษาตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาหลักสูตรปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิงครัต คลเจิม ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ท่านได้สละเวลาให้คำแนะนำ และให้ข้อคิดเห็น ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ผู้ศึกษาด้วยดีเสมอมา กระทั่งการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่อาจารย์มอบให้ตลอดมา จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ กองสารวัตรและกักกัน กรมปลุกสัตว์ ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูล ความรู้ มอบประสบการณ์ในการทำงาน และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ศึกษาในการจัดทำรายงานการศึกษาอิสระนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายขอขอบพระคุณครอบครัวของผู้ศึกษา ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งในการศึกษาตลอดมา รวมทั้งเพื่อนนักศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่าน

สมรัฐ สาราญวงษ์

กันยายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
3. สมมุติฐานของการศึกษา.....	5
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	6
5. วิธีการดำเนินการศึกษา.....	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 ทฤษฎี ความหมาย และประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์.....	8
1. ทฤษฎีเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์.....	8
1.1 ทฤษฎีการบริการสาธารณสุข.....	8
1.2 ทฤษฎีนิติรัฐ.....	13
1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญา.....	15
1.4 ทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษในทางอาญา.....	17
2. ประวัติความเป็นมาและความหมายของโรคระบาดสัตว์.....	22
2.1 ประวัติความเป็นมา.....	22
2.2 ความหมายของโรคระบาดสัตว์.....	22
2.3 หลักการระบาดวิทยา.....	23
3. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะของโรคระบาดสัตว์.....	26
3.1 สาเหตุของการเกิดโรคระบาดสัตว์.....	26
3.2 ประเภทของโรคระบาดสัตว์.....	27
3.3 วิธีการติดต่อของโรคระบาดสัตว์.....	28
3.4 การควบคุม ป้องกัน และเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3	
มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	41
1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายไทย.....	41
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560.....	41
1.2 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558.....	42
1.3 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558.....	56
1.4 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522.....	58
2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายต่างประเทศ.....	61
2.1 ญี่ปุ่น.....	61
2.2 มาเลเซีย.....	62
2.3 ออสเตรเลีย.....	65
2.4 องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ.....	67
บทที่ 4	
วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย	
ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558.....	71
1. ปัญหาจำกัดความของคำว่า “ซากสัตว์”.....	72
2. ปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัดที่มีปริมาณน้อยเพื่อบริโภคในครัวเรือน.....	74
3. ปัญหาการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ที่จะเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น.....	79
4. ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์หรือซากสัตว์ที่เคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น.....	81
5. ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์ในการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์.....	89
บทที่ 5	
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	91
1. บทสรุป.....	91
2. ข้อเสนอแนะ.....	94
บรรณานุกรม.....	97
ประวัติผู้ศึกษา.....	102

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 การบริโภคเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	76
ภาพที่ 4.2 การบริโภคเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	77
ภาพที่ 4.3 การบริโภคเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	78
ภาพที่ 4.4 ปริมาณการนำเข้าเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	82
ภาพที่ 4.5 ปริมาณการส่งออกเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	83
ภาพที่ 4.6 ปริมาณการนำเข้าเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	84
ภาพที่ 4.7 ปริมาณการส่งออกเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	85
ภาพที่ 4.8 ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560.....	86
ภาพที่ 4.9 ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 256.....	87

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ดำรงอยู่ในธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ สัตว์มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีคุณค่าทางด้านการศึกษา เครื่องใช้ เครื่องประดับ นันทนาการ เศรษฐกิจ และที่สำคัญสัตว์เป็นอาหารหลักของมนุษย์ ซึ่งปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางมีการพัฒนา สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถอยู่ได้กับสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับโรคระบาดสัตว์เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และเชื้อโรคระบาดมีการพัฒนาตัวเองให้แข็งแรง ทนต่อยุคสมัยปัจจุบันได้ตลอดเวลา การที่มนุษย์นำเนื้อสัตว์ หรือชิ้นส่วนใดๆ ที่ได้จากสัตว์มาบริโภค เช่น หมู ไก่ โค กระบือ แพะ เป็นต้น สัตว์เหล่านี้เป็นอาหารที่มนุษย์ทุกคนชั้นทั่วโลกนำมาบริโภคหรือใช้ปรุงอาหารทุกวัน หากแต่สัตว์ดังกล่าวเกิดโรคระบาดจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค และเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ซึ่งหากมีการบริโภคซากสัตว์เหล่านี้ ไม่ว่าจะป็นมนุษย์บริโภค หรือใช้ทำเป็นอาหาร ก็อาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพได้ หรือมีการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีเชื้อโรคระบาดจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย ก็อาจทำให้สัตว์ที่อยู่ในประเทศเกิดโรคติดต่ออย่างร้ายแรง ซึ่งเชื้อโรคบางชนิดอาจติดต่อกับสัตว์คู่คน หรือสัตว์สู่สัตว์และเชื้อโรคระบาดบางชนิด โคนความร้อนที่จุดกึ่งกลางก็ไม่สามารถทำลายเชื้อโรคนั้นได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพสัตว์ที่ได้รับเชื้อโรคระบาด และส่งผลกระทบต่อมนุษย์ที่ใช้ชีวิตประจำวันอยู่กับสัตว์ ทั้งสัตว์ที่เลี้ยงเป็นเพื่อนเล่น หรือสัตว์ที่ใช้เพื่อทดลองวิทยาศาสตร์ หรือสัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อใช้เป็นอาหาร และที่สำคัญหากมนุษย์นำสัตว์ที่ได้รับเชื้อโรคระบาดมาบริโภค หรือเคลื่อนย้ายไปยังพื้นที่อื่น อาจทำให้มนุษย์ที่บริโภคซากสัตว์สัตว์หรือสัตว์ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ได้รับเชื้อโรคระบาดอันอาจทำให้เสียชีวิตหรือได้รับเชื้อโรคระบาดได้ อันอาจเกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศทั้งในด้านอาหาร และการปศุสัตว์ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีการควบคุม ป้องกัน และกำจัดโรค ไม่ว่าจะป็นการใช้ยาฆ่าเชื้อเพื่อป้องกัน การควบคุม และการเฝ้าระวัง ตลอดจนใช้มาตรการทางกฎหมาย ให้ได้ผลอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพ และสุขอนามัยของประชาชน

โรคระบาดสัตว์ หมายถึง โรคติดต่อที่เกิดขึ้นกับสัตว์ ซึ่งโรคดังกล่าวสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว โดยโรคบางชนิด สามารถติดต่อถึงคนได้ด้วย สาเหตุของโรคอาจเกิดจากเชื้อโรคชนิดต่าง ๆ เช่น เชื้อไวรัส เชื้อแบคทีเรีย เป็นต้น

โรคระบาดสัตว์เป็นโรคติดต่อที่เป็นอันตรายไม่เพียงแต่ชีวิตของคนหรือสัตว์เท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อไปถึงสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ โรคระบาดสัตว์จะมีสัตว์เป็นพาหะ ซึ่งโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์แต่ละโรคจะมีอันตรายแตกต่างกันไป บางชนิดไม่สามารถแพร่สู่มนุษย์ได้ บางชนิดสามารถแพร่สู่มนุษย์ได้แต่ไม่ร้ายแรง บางชนิดแพร่สู่มนุษย์ได้และมีผลร้ายแรง แต่ไม่เห็นผลเฉียบพลัน และบางชนิดที่สามารถแพร่สู่มนุษย์ได้และมีผลร้ายแรงมีผลเฉียบพลัน ดังเช่น โรคไข้หวัดนก (Bird flu) ที่เคยแพร่ระบาดอย่างมากในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2552 โรคไข้หวัดนกเป็นโรคที่เกิดจากสัตว์และเป็นโรคระบาดสัตว์ที่ไม่ได้เพียงแต่ระบาด หรือติดต่อจากสัตว์สู่สัตว์เท่านั้น แต่โรคไข้หวัดนกยังสามารถติดต่อสู่มนุษย์ได้อีกด้วย และร้ายแรงถึงกับทำให้เสียชีวิตได้ สำหรับการติดต่อของโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์นั้นไม่เฉพาะแต่เพียงการใกล้ชิดหรืออยู่ใกล้กับแหล่งที่มีการเลี้ยงสัตว์เท่านั้น แต่ยังสามารถติดต่อได้จากการบริโภคสัตว์ หรือผลิตภัณฑ์สัตว์ได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ความรู้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมปศุสัตว์ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ของประเทศ โดยให้ความรู้เรื่องโรคระบาดสัตว์ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ทราบถึงอันตรายและสาเหตุของโรคระบาดนั้นๆ แนวทางในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ รวมถึงการดำเนินการในเชิงรุก เช่น การลงพื้นที่ฉีดวัคซีน หรือการพ่นยาฆ่าเชื้อในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับจำเป็นต้องมีมาตรการในด้านกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและสามารถบังคับใช้ได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับในประเทศไทยนั้น กฎหมายโรคระบาดสัตว์ฉบับแรกได้ออกมาใช้บังคับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2499 คือ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499¹ และได้มีการแก้ไขปรับปรุงจนถึงปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาใช้บังคับ โดยคำจำกัดความของคำว่า “โรคระบาด” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดโรคระบาด หมายความว่า กาฬโรคเป็ด โรคไข้หวัดนก โรคแซลโมเนลลา โรคทริคิเนลลา โรคนิวคาสเซิล โรคบรูเซลลา โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า โรครินเดอเปสต์ โรคเลปโทสไปรา โรคโลหิตจางติดเชื้อในม้า โรควัวบ้า โรคสมองอักเสบนิปาห์ โรคอหิวาต์สุกร โรคแอนแทรกซ์ โรคเฮโมรายิกเซปติซีเมีย วัณโรค เป็นต้น รวมถึงโรคอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่ง

¹พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เป็นกฎหมายโรคระบาดสัตว์ฉบับแรกที่ใช้บังคับในประเทศไทย และมีการแก้ไขปรับปรุง จนถึงปัจจุบันได้มีการออกกฎหมายโรคระบาดสัตว์ฉบับใหม่ ได้แก่ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

ปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่ออกมาเพื่อควบคุมโรคระบาดที่ทันต่อสภาวการณ์ของโลกปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามแม้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ในประเทศไทยจะมีมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้ในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ โดยเฉพาะมาตรการในด้านกฎหมายที่บังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 อันเป็นการบังคับใช้ที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้ปัญหาโรคระบาดสัตว์หมดสิ้นไปจากประเทศไทยได้ และจากการศึกษาถึงพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 พบว่ามีประเด็นที่เป็นปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายหลายประการด้วยกันที่ทำให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดสัตว์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงเห็นควรที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายในประเด็นดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. กรณีปัญหาคำจำกัดความของคำว่า “ซากสัตว์” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างกายสัตว์ที่ตายแล้ว สิ่งใดๆที่ได้จากสัตว์ที่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงอาหารสุกที่ทำ ประคบ หรือปรุงจากซากสัตว์หรือสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปที่ทำจากซากสัตว์ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด คำว่า “สุก” มีความหมายที่ไม่ชัดเจนว่าต้องผ่านอุณหภูมิกี่องศา ผ่านกระบวนการอย่างไรถึงจะสามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้ ทำให้ผู้ประกอบการที่มีการนำเข้าสินค้าปศุสัตว์ ไม่ทราบว่าสินค้าปศุสัตว์ของตนเองสุกหรือไม่ และต้องขออนุญาตเคลื่อนย้าย หรือไม่ ซึ่งการแก้ไขปัญหานั้นในปัจจุบันได้ให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการตีความ ทำให้เกิดปัญหาการจับกุมบุคคลที่เคลื่อนย้ายสินค้าปศุสัตว์ การฟ้องคดี และการเรียกค่าเสียหายของผู้ประกอบการที่ถูกจับกุมด้วยเหตุนี้ นิยามคำว่า “สุก” จึงเป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ว่า มีความเหมาะสมเพื่อใช้แก้ปัญหตามพระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 ฉบับนี้หรือไม่

2. กรณีปัญหาในบทบัญญัติมาตรา 34 วางหลักไว้ว่า การเคลื่อนย้ายซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นปัญหาว่าการซื้อเนื้อสัตว์ หรือไข่ไก่บริโภคน หรือซากสัตว์ต่างๆจากตลาดนัดหรือห้างสรรพสินค้า แม้มีปริมาณไม่มากหากเป็นการนำไปยังท้องที่จังหวัดอื่น เช่น บ้านกับห้างสรรพสินค้า หรือตลาดนัด อยู่รอยต่อระหว่างเขตจังหวัดก็ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้าย หากไม่ขออนุญาตก็จะมีคามผิดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งในปัจจุบัน ไม่มีผู้ใดที่ซื้อสินค้าปศุสัตว์จำนวนน้อยเพื่อมาบริโภคหรือจัดงานตามประเพณีขออนุญาตเคลื่อนย้ายจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง หากเจ้าหน้าที่ตรวจพบก็จะมีการจับกุมดำเนินคดี จึงเห็นว่าหลักกฎหมายกับแนวทางปฏิบัติยังมีปัญหา

3. ในบทบัญญัติมาตรา 34 วางหลักไว้ดีกว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาด ผู้ได้นำสัตว์ หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ประกอบกับบทบัญญัติในมาตรา 9 ที่วางหลักไว้ว่า การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด ซึ่งในปัจจุบันได้บัญญัติให้สัตว์บางประเภท ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ เท่านั้น ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ก่อนการเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น แต่ไม่ได้บัญญัติไปถึงสัตว์ชนิดอื่นๆ หรือสัตว์ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 34 ทั้งหมด ที่ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีฐานข้อมูลในสัตว์ประเภทอื่นๆหรือไม่ทราบว่าสัตว์ตัวใด หรือสัตว์ที่มีรูปพรรณอย่างไรได้รับการตรวจ การฉีดวัคซีน ป้องกันโรคระบาดสัตว์ก่อนการเคลื่อนย้าย หรือสัตว์ตัวใดเป็นโรคระบาด หรือเคยเป็นโรคระบาด เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันสัตว์ที่อาจเป็นพาหะหรือก่อโรค ไปแพร่กระจายเชื้อโรคระบาดยังพื้นที่อื่นๆ

4. บทบัญญัติในมาตรา 34 การเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ ดังต่อไปนี้ต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ก่อนทุกครั้ง (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2) ประกอบกับมาตรา 4 “สัตว์” หมายความว่า (3) สัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ซึ่งปัจจุบันได้มีประกาศกำหนดสัตว์ชนิดอื่น จำนวน 44 ชนิด นอกเหนือจากนิยามของคำว่า “สัตว์” ตาม (1) หรือ (2) ของมาตรา 4 ซึ่งเฉพาะสัตว์ตามบทบัญญัติใน (1) (2) และ (3) ของมาตรา 34 เท่านั้นที่ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัด แต่สัตว์อีกหลายชนิด หากมีการเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัดไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนทำให้สัตวแพทย์ไม่สามารถตรวจได้ว่าสัตว์ตัวนั้นเป็นโรคระบาดหรือไม่ และอาจไปแพร่กระจายโรคระบาดในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งเห็นได้ในปัจจุบันที่เป็นข่าว เช่น สุนัข แมว เกิดโรคพิษสุนัขบ้าในหลาย ๆ จังหวัด หากสุนัข หรือแมวติดเชื้อโรคระบาดนั้นจะมีอารมณ์หงุดหงิดแสดงอาการดุร้ายและตายในที่สุด หากประชาชนหรือเด็กถูกกัดแล้วไม่ได้รับการรักษาที่ทันการณ์อาจเสียชีวิตได้ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันนี้ยังไม่ได้ควบคุมสัตว์ส่วนใหญ่ที่คลุกคลีกับมนุษย์ดังตัวอย่างข้างต้น อันอาจส่งผลให้เกิดโรคระบาดสัตว์ภายในประเทศ และกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศตามมาได้

5. บทบัญญัติในมาตรา 24 ที่วางหลักไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ผู้ใดทำการค้าหรือหากำไรในลักษณะคนกลาง ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ซึ่งในปัจจุบันการขอใบอนุญาตค้าสัตว์หรือซากสัตว์กำหนดสัตว์ที่ต้องขอใบอนุญาตค้า เพียงไม่กี่ชนิดสัตว์ หากมองแล้วพบว่ายังมีสัตว์อีกหลายชนิดที่ไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องได้รับอนุญาตในการทำการค้า เช่น กระจ่าง เต่า และกิ้ง

เป็นต้น โดยสัตว์เหล่านี้ อาจก่อให้เกิดโรคระบาดได้หากไม่ถูกตรวจสอบและควบคุม เช่น กระจ่าย อาจเกิดโรคทูลารีเมีย หรือโรคไขกระดูก (Rabbit Fever) เป็นโรคติดต่อจากสัตว์ถึงคนได้ ซึ่งยังเป็น ปัญหาข้อกฎหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่ซื้อสัตว์เหล่านี้ไปเลี้ยงจาก ตลาดนัดค้าสัตว์ได้

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ จึงมีความสำคัญต่อการป้องกัน ควบคุมโรคระบาด สัตว์และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องซึ่งกับมาตรการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติ โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ในประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับ โรคระบาดสัตว์ ตามกฎหมาย ต่างประเทศกับประเทศไทย

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ โรคระบาดสัตว์ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

3. สมมุติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มีสภาพบังคับไม่ครอบคลุมถึงด้าน ความหมายของคำว่าซากสัตว์ ด้านการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีปริมาณน้อย ด้านการทำเครื่องหมาย ประจำตัวสัตว์ และด้านการกำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องทำการเคลื่อนย้ายและทำการค้า จึงทำให้เกิด ปัญหาในทางกฎหมายบางประการที่ไม่สอดคล้องกับการควบคุม ป้องกันโรคระบาดสัตว์ในปัจจุบัน อันส่งผลกระทบต่อการใช้งานของเจ้าหน้าที่ในการควบคุม โรคระบาดสัตว์ และประชาชน จึงเห็น ควรให้มีแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการบังคับ ใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย ให้เกิดมาตรการ ที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับสภาวการณ์ของโรคระบาดสัตว์ในปัจจุบันและในอนาคต

4. ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งศึกษาถึงความหมาย ความเป็นมา สาเหตุและความสำคัญของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนิยามความหมายของซากสัตว์ การเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัดที่ประชาชนซื้อไปบริโภคในครัวเรือน การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และการกำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องทำการเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัด รวมถึงชนิดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตทำการค้าอันอาจก่อให้เกิดโรคระบาดสัตว์ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทย และศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย กฎ และระเบียบ ที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์ รวมทั้งกฎหมายอื่นๆ มาประกอบการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องต่อสถานการณ์ของโรคระบาดสัตว์ในสภาวะปัจจุบันต่อไป

5. วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการสืบค้นศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากทั้งเอกสาร วารสาร บทความ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต รวมทั้งงานทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดโรคระบาดในสัตว์ผู้เลี้ยงสัตว์และสัตว์ผู้เลี้ยงสัตว์ ตลอดจนบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาดสัตว์ทั้งของประเทศไทย และของต่างประเทศ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมา และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ในประเทศไทย
- 6.2 ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการบังคับใช้พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ในประเทศไทย
- 6.3 ทำให้ทราบถึงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ในประเทศไทย
- 6.4 ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์ถึงปัญหาในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

6.5 ทำให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

บทที่ 2

ทฤษฎี ความหมาย และประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์

ในการที่จะสามารถทำความเข้าใจถึงทฤษฎี ความหมาย และประวัติความเป็นมาของโรคระบาดสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา นิยามศัพท์ การเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ รวมถึงการกำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องทำการเคลื่อนย้าย และทำการค้า จำเป็นจะต้องได้รับทราบถึงเนื้อหาข้อมูลต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา นิยามศัพท์ การเคลื่อนย้ายสัตว์ และซากสัตว์ รวมถึงการกำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องทำการเคลื่อนย้าย และทำการค้า อาทิ ความหมาย ความสำคัญ ความรับผิดชอบ ตลอดจนสถานการณ์ของโรคระบาดสัตว์ที่เกิดขึ้นมาจากสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย อันจะทำให้สามารถเข้าใจเรื่องราวในประเด็นปัญหาดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์

1.1 ทฤษฎีการบริการสาธารณะ

การบริการสาธารณะ (Service Public) อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มานานนับตั้งแต่มนุษย์เริ่มรวมกลุ่มกันเป็นสังคม มีหลักฐานปรากฏว่าในสมัยโบราณ ขุนนาง (Seigneur) ผู้เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมากต้องการหาประโยชน์จากที่ดินของตน ยอมให้ประชาชนเข้ามาทำมาหากินใช้ประโยชน์จากที่ดินของตน โดยจ่ายค่าตอบแทน รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการตอบแทนด้วยแรงงานภาษี ค่าเช่า และเพื่อเป็นการชักจูงให้มีคนมาใช้ประโยชน์ที่ดินของตนร่วมกัน

ต่อมาในสมัยศตวรรษที่ 11 โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนจากการปกครองดูแลโดยขุนนางมาเป็นชุมชนที่ดูแลปกครองกันเอง ชุมชนรวมตัวกันเป็นเมือง (Bourg) หรือเป็นเทศบาล (Commune) เพื่อต่อต้านอำนาจของขุนนาง เพื่อปกครองดูแลกันเองรวมทั้ง เพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน อันได้แก่ กำแพง ป้อม การดูแลรักษาถนนหนทาง สถานที่ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนการร่วมมือกันต่อสู้ภัยพิบัติจากธรรมชาติ รวมทั้งร่วมมือกันกระทำการกิจการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนของตนมีความ กินดีอยู่ดี ดังจะเห็นได้จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ว่ามีการจัดทำโรงฆ่าสัตว์ สถานพยาบาล โรคเรื้อน มีการเกณฑ์แรงงานซ่อมถนน หรือสะพานมีการจัดเวรยามหรือกองลาดตระเวนเพื่อคุ้มครอง ผู้อยู่อาศัยในชุมชนหรือเทศบาลเป็นต้น

จนกระทั่งในปี ค.ศ.1789 เกิดการปฏิวัติเพื่อล้มเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีการปรับปรุงระบบการปกครองประเทศใหม่โดยพลเมือง การเข้ามาปกครองประเทศแทนกษัตริย์ เกิดรัฐเป็นนิติบุคคลขึ้นและก็เกิดงานที่รัฐจะต้องจัดทำขึ้น โดยในระยะแรก งานที่รัฐจะต้องจัดทำนี้มีหลายประเภทและยังไม่มีคำที่เรียกแน่ชัด แต่ไม่นานเท่าไร คำว่า “บริการสาธารณะ” (Service Public) ก็ได้เริ่มปรากฏขึ้น โดยในตอนต้นคำนี้มีความหมายถึง กิจการของฝ่ายปกครองทุกประเภท แต่ต่อมาจึงมีการวางกรอบความหมายเสียใหม่ โดยหมายถึงเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ (Interet General) หรือสิ่งที่รัฐจะทำให้กับประชาชนเป็นการตอบแทนภาษีอากรของประชาชน²

บริการสาธารณะ (Service Public) เป็นกิจกรรมที่ฝ่ายปกครองดำเนินขึ้น เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อสนองความต้องการส่วนรวม ของประชาชน (มหาชน) เช่น การให้การศึกษา การจัดสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อสนองความต้องการของมหาชน ดังนั้น ลักษณะทางกฎหมายมหาชนของบริการสาธารณะจึงมี ดังนี้

1. ต้องเป็นกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ซึ่งผู้บัญญัติกฎหมายกำหนดหรือศาลเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะจริง กิจกรรมเหล่านี้มีความหลากหลายมากตั้งแต่ การจัดการศึกษา การทำถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ป้องกันโรคระบาด การรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ การจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ เมื่อเป็นกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ บริการสาธารณะจึงอาจขาดทุนได้เสมอ เพราะวัตถุประสงค์ ทางเงินทอง หรือกำไรไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของบริการสาธารณะ อย่างเช่นในกิจการของเอกชน

2. ต้องเป็นกิจกรรมที่ฝ่ายปกครองรับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นโดยตรงซึ่งลงมือทำเอง อาทิ กรมสามัญศึกษา ทำโรงเรียนมัธยม ประถม กรมทางหลวงสร้างทาง หรือให้ผู้อื่นทำภายใต้การควบคุมกำกับอย่างใกล้ชิดกับฝ่ายปกครอง เช่น การให้สัมปทาน บริการสาธารณะหรือการควบคุมวิชาชีพ เช่น สถานพยาบาล แพทย์สภา ควบคุมกันเอง โดย ฝ่ายปกครองดูแลกำกับอย่างใกล้ชิด³

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ คือ ศาสตราจารย์ Léon Duguit (ค.ศ.1859-1928) และสำนักความคิดทางกฎหมายที่ชื่อ Ecole de Bordeaux ศาสตราจารย์ Léon Duguit บริการสาธารณะเป็นเสมือนหนึ่งรากฐานของทฤษฎีว่าด้วยรัฐ การบริการสาธารณะถือเป็นการรับรองความมีอยู่ของรัฐและเป็นระบบการผลิตงานในรัฐ โดยท่านได้ให้ความเห็น

² นันทวัฒน์ บรมานันท์, *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ*, (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544, หน้า 21-22.

³ ภูริชญา วัฒนรุ่ง, “กฎหมายมหาชน”. ใน *เอกสารประกอบคำบรรยายปรัชญาและกฎหมายมหาชน LA 703 (ส่วนที่ 1)*, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546, หน้า 96.

ถึงสิ่งที่เรียกว่า บริการสาธารณะว่าบริการสาธารณะ คือ กิจกรรมทุกกิจกรรมซึ่งหากจะดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จจะต้องได้รับการจัดทำ การจัดการหรือการควบคุมโดยฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ เพราะการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาสังคม

ส่วนสำนักความคิดทางกฎหมาย Ecole de Bordeaux นั้น ประกอบด้วยนักกฎหมายที่มีชื่อเสียง หลายคน เช่น Jeze, Rolland, Bonnard, de Laubadère ซึ่งก็เป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ Duguit ทั้งนี้ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง Léon Duguit นักกฎหมาย คนหนึ่ง ได้สร้างหลักเกณฑ์สำคัญอันแสดงถึงเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการของสิ่งที่เรียกว่าบริการสาธารณะ (Service public) ไว้ว่า

1. บริการในสาธารณะเป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายปกครองโดยมีความแตกต่างอยู่ที่ฝ่ายปกครองระดับสูงซึ่งจะเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ในการจัดตั้งเลือกวิธีดำเนินการและควบคุมการดำเนินการ กับฝ่ายปกครองระดับปฏิบัติงาน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ดำเนินการ จัดทำบริการสาธารณะตามหลักเกณฑ์ที่ฝ่ายปกครองระดับสูงได้วางไว้

2. บริการสาธารณะจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม

3. บริการสาธารณะจะต้องเป็นส่วนเสริมข้อบกพร่องหรือความไม่เพียงพอของเอกชน การจัดทำบริการสาธารณะประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ หลักว่าด้วยความเสมอภาค หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง และหลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

1) หลักว่าด้วยความเสมอภาค

หลักว่าด้วยความเสมอภาคเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญประการแรกในการจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่รัฐเข้ามาทำบริการสาธารณะนั้นรัฐมิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดทำบริการสาธารณะขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะแต่เป็นการจัดทำ เพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกคน กิจกรรมใดที่รัฐจัดทำ เพื่อบุคคลใดโดยเฉพาะจะไม่มีลักษณะเป็นบริการสาธารณะ ประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติหรือได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะอย่างเสมอภาคกัน

หลักว่าด้วยความเสมอภาคที่มีต่อบริการสาธารณะ (Principe d'égalité) มีที่มาจากหลักความเสมอภาคกันในสิทธิซึ่งบัญญัติไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชน และพลเมือง (Déclaration des droits de l'homme et du citoyen) ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 ในมาตรา 1 ที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมา และดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันสิทธิการแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้อีกแต่เพื่อประโยชน์ร่วมกันหลักว่าด้วยความเสมอภาคที่มีต่อบริการสาธารณะนี้เป็นการรับรองขั้นพื้นฐานของสิทธิที่จะเสมอภาคกันทางกฎหมายอันหมายถึงความเสมอภาคทางด้านสภาพของผู้ใช้บริการและความเสมอภาคในระหว่างคู่สัญญา

หลักว่าด้วยความเสมอภาคที่มีต่อบริการสาธารณะนี้ส่วนหนึ่งแล้ว มีที่มาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่ได้พยายามวางหลักเกณฑ์และสร้าง ทฤษฎีขึ้นมา เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ของฝ่ายปกครองจนกระทั่งในปัจจุบันได้กลายเป็นหลักกฎหมายทั่วไป (Principe général de droit)

2) หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง

เนื่องจากบริการสาธารณะเป็นกิจการที่มีความจำเป็นสำหรับประชาชน ดังนั้นหากบริการสาธารณะหยุดชะงักลงไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตามประชาชนผู้ใช้บริการสาธารณะจะได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายได้ ด้วยเหตุนี้บริการสาธารณะจึงต้องมีความต่อเนื่องในการจัดทำหลักว่าด้วยความต่อเนื่อง (Principe de continuité) ของบริการสาธารณะเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากหลักที่ว่าด้วยความต่อเนื่องของรัฐ (Principe de la continuité de l'Etat) หลักว่าด้วยความต่อเนื่องของบริการสาธารณะนี้ถูกกล่าวถึงในครั้งแรกจากคำวินิจฉัยศาลปกครองคดี Winhell ลงวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ.1909 โดยพนักงานผู้รับผิดชอบสำนวนชื่อ Tardieu ได้กล่าวไว้ว่า ความต่อเนื่องเป็นหัวใจสำคัญของบริการสาธารณะ และหลังจากนั้นคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่ตามมาต่างก็ให้ความสำคัญกับหลักการต่อเนื่องจนกระทั่ง ในปัจจุบันหลักว่าด้วยความต่อเนื่องของบริการสาธารณะจึงได้กลายมาเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของบริการสาธารณะที่มีคุณค่า เป็นหลักกฎหมายทั่วไป (Principe général du droit)

ความต่อเนื่องดังกล่าวมานี้ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนตายตัวว่าจะต้องมีลักษณะอย่างไร สำหรับบริการสาธารณะบางประเภทซึ่งจะต้องจัดทำอย่างถาวร เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและภายนอกประเทศ การรักษาพยาบาล เป็นต้น

3) หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

บริการสาธารณะที่ดีนั้นจะต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และความจำเป็นในทางปกครองที่จะรักษาประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับวิวัฒนาการของความต้องการส่วนรวมของประชาชนด้วย

หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Principe d'adaptation หรือ Principe de mutabilité) มีความหมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบริการสาธารณะให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้บริการสาธารณะอยู่เสมอเพื่อให้บริการสาธารณะที่ฝ่ายปกครองจัดทำมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนหรือประโยชน์มหาชน

หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนี้มีลักษณะแตกต่างจากหลักว่าด้วยความต่อเนื่องที่มีลักษณะเป็นกฎหมายของบริการสาธารณะ หรือหลักว่าด้วยความเสมอภาคที่มีลักษณะเป็นกฎหมายทั่วไป หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไม่ได้ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน

ในคำวินิจฉัยทางปกครอง แต่เป็นการกล่าวหาผิดพิงหรือให้ข้อคิดเห็นว่าเป็นโดยสภาพของการจัดทำบริการสาธารณะทั่วไปที่มีวัตถุประสงค์ต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชนเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ความต้องการของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป บริการสาธารณะนั้น ก็น่าจะได้รับการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของประชาชนไปด้วย⁴

1.1.1 แนวความคิดในการจัดทำบริการสาธารณะในประเทศไทย

1) การจัดทำบริการสาธารณะ (Public Service) นับได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ที่ต้องจัดทำให้กับประชาชน

2) ภารกิจของรัฐที่เป็นบริการสาธารณะนั้นอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ภารกิจพื้นฐานและภารกิจลำดับรอง

(1) ภารกิจพื้นฐาน (Primary Function) ได้แก่ การป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทและยุติข้อพิพาท ที่เกิดขึ้นได้แล้ว และอีกนัยหนึ่ง คือ การดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย และรักษาความมั่นคงปลอดภัย ความมั่นคงปลอดภัยนี้มีอยู่ด้วยกันสองลักษณะ คือ ความมั่นคงปลอดภัยภายในชุมชนและความมั่นคงปลอดภัยจากการประทุษร้ายอันมีแหล่งที่มาจากภายนอกชุมชน

(2) ภารกิจลำดับรอง (Secondary Function) ได้แก่ การส่งเสริมสวัสดิภาพตลอดจนการกระจายความมั่นคงของชาติไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม โดยรัฐส่งเสริมสวัสดิภาพของราษฎรทั้งในทางกายภาพ และจิตใจ

บริการสาธารณะ หมายถึง กิจการที่อยู่ในความอำนาจการหรืออยู่ในความควบคุมของฝ่ายปกครองที่จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน

1. ใครเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะ แต่เดิมนั้น บริการสาธารณะเป็นกิจการที่อยู่ในอำนาจการจัดทำของรัฐ แต่ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น จึงได้มีการมอบบริการสาธารณะบางประเภทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปจัดทำ หรือในบางกรณีรัฐ (ส่วนกลาง) อาจร่วมกับจัดทำบริการสาธารณะกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บริการสาธารณะที่จัดทำโดยรัฐ บริการสาธารณะอยู่ที่อำนาจรัฐ รัฐจะต้องเป็นผู้ให้บริการต่อสาธารณะที่มีความสำคัญต่อความเป็นเอกภาพของรัฐซึ่งต้องพิจารณาหลักสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ⁵

⁴ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ*, หน้า 40-48.

⁵ จันจิรา เอี่ยมมยุรา, *วิสาททิมหาชน(รัฐวิสาหกิจ)ในกฎหมายไทย: ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์ข้อความผิด*, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529, หน้า 5-6.

1.1 เป็นภารกิจที่ประชาชนทั่วทั้งประเทศ มีส่วนได้เสียเหมือนกัน จึงต้องมืองค์กรกลางเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ

1.2 เป็นภารกิจที่รัฐสามารถจัดทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า กล่าวคือ เป็นกิจการที่ต้องอาศัยงบประมาณของรัฐในการดำเนินการเพื่อหาเหตุผลในเรื่องของความประหยัด

2. บริการสาธารณะที่จัดทำโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับส่วนท้องถิ่นและสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น ได้แก่ บริการสาธารณะที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1 เป็นกิจการที่เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้นที่สามารถแยกหรือมีลักษณะแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดให้มีและการบำรุงรักษาทางบกทางน้ำและทางระบายน้ำ การจัดการศึกษาขั้นต้น การกำจัดน้ำเสียในชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.2 เป็นกิจการที่ใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่น อันได้แก่ การให้บริการเกี่ยวกับชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การฃาปนกิจ การจัดให้มีน้ำสะอาด ไฟฟ้า การดูแลที่สาธารณะในเขตท้องถิ่น เป็นต้น

บริการสาธารณะที่รัฐร่วมกันจัดตั้งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบริการสาธารณะบางประเภทที่รัฐและท้องถิ่นต้องร่วมกันดูแลโดยแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการ ทั้งนี้ เนื่องมาจากบริการสาธารณะดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์มหาชนและประโยชน์ของคนในท้องถิ่น

1.2 ทฤษฎีนิติรัฐ (Etat de Droit)

คนที่เริ่มเสนอแนวคิดนี้แรก ๆ ได้แก่ นักปรัชญาสัญญาประชาคมอย่างรุสโซ แต่คนที่ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ มองเตสกีเออ และคนที่สรุปแนวความคิดไว้อย่างชัดเจนที่สุดคือนักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ กาลเร เดอ มัลแบร์ (Carre de Malberg) ซึ่งแสดงให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างนิติรัฐกับรัฐตำรวจ (Etat de Police หรือ Police State) ดังนี้

ในรัฐตำรวจนั้น ฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจดุลพินิจอย่างเต็มที่ จะดำเนินการมาตรการอย่างใด ๆ ก็ได้ที่ฝ่ายปกครองริเริ่ม และเห็นว่าจำเป็น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รัฐตำรวจนี้อยู่บนแนวคิดที่ว่า วัตถุประสงค์สุดท้ายเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ส่วนวิธีการที่จะไปถึงวัตถุประสงค์นั้นจะอย่างไรก็ได้ (La fin justifie des moyens) ตรงกันข้ามกับนิติรัฐ (Etat de Droit) หรือ (Rechtsstaat) ซึ่งต้องเป็นรัฐยอมตนอยู่ใต้ระบบกฎหมาย

ในความสัมพันธ์กับปัจเจกชน และเพื่อคุ้มครองสถานะของปัจเจกชน โดยรัฐยอมตนอยู่ใต้กำหนดเกณฑ์ที่กำหนดการกระทำของรัฐต่อปัจเจกชนในสองนัย คือ กฎเกณฑ์ประการแรกกำหนดสิทธิและเสรีภาพประชาชน กฎเกณฑ์ประเภทที่สอง กำหนดวิธีการและมาตรการซึ่งรัฐหรือหน่วยงานสามารถใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด รวมเป็นกฎเกณฑ์สองชนิดที่มีผลร่วมกันนั่นก็คือ การจำกัดอำนาจของรัฐ โดยการให้อำนาจนั้นอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายที่รัฐกำหนด ลักษณะเด่นที่สุดประการหนึ่งของนิติรัฐก็คือ ฝ่ายปกครองไม่สามารถใช้วิธีการอื่นไปจากที่ระบบกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่รัฐสถาปนาขึ้นการกระทำใด ๆ ต่อปัจเจกชนได้ หลักนี้ส่งผลโดยปริยายให้เกิดขึ้นสองประการ คือ

กฎหมายมหาชนให้อำนาจรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไปพร้อมๆ กับจำกัดอำนาจนั้นในตัว โดยเฉพาะเมื่อการใช้อำนาจนั้นไปกระทบสิทธิเสรีภาพปัจเจกชนดังนั้นปรัชญาหรือสภาวะจิตหลักของกฎหมายมหาชนตามหลักนิติรัฐจึงมีว่า “เมื่อไม่มีกฎหมายให้อำนาจ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้จะทำได้โดยเฉพาะเมื่อกระทบถึงสิทธิเสรีภาพปัจเจกชน”

1. เมื่อฝ่ายปกครองเข้าไปมีนิติสัมพันธ์กับปัจเจกชน ฝ่ายปกครองหาอาจกระทำการฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ไม่ได้

2. นิติรัฐที่พัฒนาจนสมบูรณ์แบบแล้วนั้น ฝ่ายปกครองไม่อาจกระทำการใดเป็นการบังคับปัจเจกชนโดยเขาไม่สมัครใจไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายที่รัฐสถาปนาขึ้นให้อำนาจไว้เท่านั้น กล่าวคือฝ่ายปกครองไม่สามารถใช้มาตรการใดๆ ต่อผู้ได้ปกครองได้ เว้นแต่กฎหมายที่รัฐสถาปนาขึ้นให้อำนาจไว้เท่านั้น กล่าวคือ ฝ่ายปกครองไม่สามารถใช้อำนาจฝ่ายใดต่อผู้ได้ปกครองได้ เว้นแต่กฎหมายที่รัฐสถาปนาขึ้นจะให้อำนาจไว้โดยตรงหรือปริยาย

ดังนั้น นิติรัฐจึงเป็นรัฐที่ให้หลักประกันแก่ปัจเจกชนผู้อยู่ใต้ปกครองว่าเมื่อใดก็ตามที่ฝ่ายปกครองละเมิดหลักนี้ ปัจเจกชนสามารถไปสู่ผู้มีอำนาจวินิจฉัยคดี เพื่อให้เพิกถอนการกระทำหรือเปลี่ยนแปลงหรือให้เลิกใช้การกระทำนั้นๆ ของฝ่ายปกครองที่ละเมิดกฎหมายได้

เพราะฉะนั้นระบบนิติรัฐจึงเป็นระบบที่สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของพลเมือง และมีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันและแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเพื่อที่จะให้นิติรัฐเป็นความจริงขึ้นมาได้ก็มีความจำเป็นที่ประชาชนสามารถดำเนินคดีกับการกระทำของรัฐทุกประเภทที่มีขอบและที่ทำให้ปัจเจกชนเสียหาย

ข้อความข้างต้นนี้เป็นกรอธิบายเรื่องนิติรัฐที่สมบูรณ์และมีเหตุผลที่สุด ดังที่เราทราบแล้วว่ารัฐและหน่วยงานของรัฐมีอำนาจกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ และอยู่ในอำนาจที่เหนือกว่าเอกชน รัฐจึงมีอำนาจก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิและหน้าที่แก่เอกชนฝ่ายเดียวได้โดยที่ปัจเจกชนไม่สมัครใจ แต่รัฐที่มีอำนาจโดยไม่จำกัดเหนือเอกชนนั้นเป็นรัฐเผด็จการอำนาจ

เบ็ดเสร็จ (Etat Totalitaire) ที่ถืออำนาจเป็นธรรม ตามอำเภอใจของผู้ปกครองเหตุที่พูดและศึกษาเรื่องนิติรัฐ ตลอดจนสร้างหลักกฎหมายมหาชนขึ้นก็เพราะเราอยู่ในสังคมเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ถือว่าธรรมคืออำนาจ และธรรมในที่นี้ตามคติฮินดูโบราณถือว่าเป็นกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ในรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ถือธรรมหรือกฎหมายเป็นอำนาจ จึงต้องถือว่าในขณะที่กฎหมายมหาชนให้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ในฐานะที่เหนือกว่าเอกชนก็เท่ากับกฎหมายนั้นเองจำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกรอบที่กฎหมายให้ไว้กฎหมายมหาชนให้อำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไปพร้อมๆกันกับจำกัดอำนาจนั้นไปในตัว โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้อำนาจนั้นไปกระทบสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ดังนั้นปรัชญาหรือสุภาษิตหลักของกฎหมายมหาชนตามหลักนิติรัฐจึงมีว่า “เมื่อไม่มีกฎหมายให้อำนาจรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ จำกัดทำอะไรไม่ได้”⁶

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญา

1.3.1 หลักการพิจารณาการกำหนดความผิดในทางอาญา

ในการที่จะพิจารณาว่าการกระทำอย่างไรสมควรที่จะกำหนดให้เป็นความผิดในทางอาญาหรือไม่นั้น มีนักกฎหมายท่านหนึ่ง ได้แก่ เฮอร์เบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer) ได้อธิบายถึงหลักการในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวไว้ในหนังสือที่ชื่อ "The Limits of the Criminal Sanction" โดยได้มีการวางหลักการในการพิจารณาว่าการกระทำอย่างไรสมควรที่จะกำหนดให้เป็นความผิดในทางอาญาหรือไม่ไว้ ดังต่อไปนี้⁷

1) การกระทำนั้นเป็นที่เห็นได้ชัดในหมู่คนส่วนมากว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคมนั้น และหมู่ชนส่วนมากในสังคมนั้นก็ไม่ได้ให้อภัยแก่การกระทำดังกล่าว

2) ถ้าการกระทำดังกล่าวถือเป็นความผิดในทางอาญาแล้ว จะไม่ขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษประการต่างๆ

3) ในการปราบปรามการกระทำเช่นนั้น จะไม่มีผลให้เป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้น้อยลงไป

⁶ ฐิรัชญา วัฒนรุ่ง, “กฎหมายมหาชน”. ใน *เอกสารประกอบคำบรรยายปรัชญาและกฎหมายมหาชน LA 703 (ส่วนที่ 1)*, หน้า 59-61.

⁷ Herbert L. Packer *The Limits of the Criminal Sanction*. California: Stanford University Press, 1968. Page 296 อ้างในเกียรติขจร วจินสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพฯ: สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา, 2551, หน้า 3.

4) หากเป็นความผิดในทางอาญาแล้วจะมีการใช้บังคับกฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

5) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการกระทำดังกล่าวนั้น ย่อมจะมีผลในการที่จะก่อให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ

6) ไม่มีมาตรการควบคุมอย่างสมเหตุสมผลอื่นๆแล้ว นอกจากการใช้กฎหมายอาญากับกรณีดังกล่าวที่เกิดขึ้น

1.3.2 วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญา

ในเรื่องดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ ไนเกิล วอล์กเกอร์ (Nigel Walker) ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายอาญาไว้ว่า การบัญญัติกฎหมายอาญานั้นจะต้องทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ 6 ประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้⁸

1) เพื่อคุ้มครองและป้องกันตัวของบุคคลจากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการโหดเหี้ยมทารุณหรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่างๆ คุ้มครองตัวบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการกระทำโดยไม่เจตนา คุ้มครองป้องกันกลุ่มบุคคลที่อาจถูกชักจูงให้หลงผิดได้โดยง่ายจากการทำร้าย กดขี่ หรือบุตรีอันเกิด แก่บุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวนี้

2) เพื่อคุ้มครองและป้องกันในส่วนของสถานะทางจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นๆ ให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำที่ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลและยินยอมต่อการกระทำนั้นๆก็ตาม หากแต่ถือว่าการผิดธรรมชาติ อาทิ การร่วมประเวณีระหว่างพี่น้อง ป้องกันการกระทำในบางประเภทซึ่งหากได้มีการกระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนแล้ว จะส่งผลในการกระทบกระเทือนสถานะทางจิตใจของบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก รวมถึงการป้องกันพฤติกรรมบางประเภทอันอาจยั่วยุให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ของประชาชน

3) เพื่อคุ้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้เสียทรัพย์สิน รวมไปถึงกรณีอื่นๆด้วย

4) เพื่อคุ้มครองและป้องกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่างๆ รวมทั้งกรณีการใช้สภาพบังคับในทางอาญาในการเก็บภาษีอากร

5) เพื่อป้องกันและรักษาไว้ ซึ่งสถาบันทางสังคม รวมทั้งบังคับให้เกิดความเมตตาากรุณาที่จำเป็น

⁸ Walker Nigel "The scope of Criminal Law" Sentencing in a Rational Society. Plican Books, 1972
อ้างใน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ทฤษฎีอาญา, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552, หน้า 49-50.

6) เพื่อที่จะบังคับใช้วิธีการต่างๆ ในอันที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายดังกล่าวเหล่านี้สามารถที่จะบรรลุผลได้

1.3.3 แนวคิดว่าด้วยการจำกัด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจำกัดนี้เป็นหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดถึงขอบเขตของกฎหมายอาญา โดยแนวคิดดังกล่าวนี้มีแนวคิดที่ว่า การใช้โทษทางอาญาจะต้องมีข้อจำกัด และไม่ควรนำกฎหมายอาญามาใช้เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ โดยมีหลักเกณฑ์ของการจำกัดดังต่อไปนี้⁹

1) กฎหมายอาญาไม่ควรที่จะมีการรวมไว้ซึ่งข้อห้ามที่มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อที่จะให้บุคคลเชื่อฟัง และผลของการไม่เชื่อฟังคือผลร้ายในทางแก้แค้นทดแทนเท่านั้น โดยคำฟังเพียงข้อห้ามนั้นไม่มีซึ่งอรรถประโยชน์อันเป็นแก่นสาร

2) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพียงเพื่อที่จะลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากพิษภัยถ้าการกระทำนั้นมิได้มีความชั่วอยู่ในตัวแล้ว การใช้กฎหมายอาญาในการที่จะลงโทษซึ่งการกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง

3) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้เพียงเพื่อที่จะเป็นวิธีการที่นำไปสู่จุดประสงค์ที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เช่นเดียวกัน ด้วยวิธีการอื่นที่ทำให้เกิดทุกขเวทนาน้อยกว่า

4) ไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญามาใช้ เมื่อผลร้ายที่เกิดจากการกระทำ ความผิดนั้นน้อยกว่าผลร้ายที่เกิดจากการลงโทษ

1.4 ทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษในทางอาญา

1.4.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน หรือเรียกอีกอย่างว่าทฤษฎีเด็ดขาดนี้เป็นทฤษฎีที่ได้มีพื้นฐาน ทางด้านความคิดมา จากในส่วนของลัทธิเจตจำนงเสรี โดยรัฐพิเศษจำนวนเสรีนี้มีแนวคิดความเชื่อว่ามนุษย์นั้นย่อมมีเหตุผลมีอิสระในอันที่จะได้คิด และมีเสรีภาพในการที่จะสามารถกระทำการอย่างใดๆ ภายใต้ความคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจที่เป็นของตนเอง ตลอดจนความสามารถของบุคคลในอันที่จะได้ใช้เหตุใช้ผล ฉะนั้น มนุษย์จะต้องมีความรับผิดชอบ ต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปไม่ว่าการกระทำนั้นของมนุษย์จะเป็นไปในทางที่ดีหรือทานที่ร้ายก็ตาม กล่าวคือหากการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องได้รับสิ่งตอบแทนที่ดีกลับมาด้วย แต่หากว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย บุคคลนั้นก็จะต้องรับผลจากการกระทำอันชั่วร้ายของตน

⁹ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 51-56.

เช่นกัน อาทิการถูกลงโทษจากสังคมนั้นๆ เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดดังกล่าวนี้จึงเป็นแนวคิดที่มีมุมมองเกี่ยวกับเรื่องการลงโทษในทางอาญาที่ว่า การลงโทษทางอาญานั้นจะต้องมีความเป็นธรรม กล่าวคือ การลงโทษในทางอาญานั้นไม่ว่าจะเป็นการลงโทษในส่วนของความรุนแรงแห่งการลงโทษ ตลอดจนระยะเวลาในการลงโทษจะต้องมีสัดส่วนกับความร้ายแรงแห่งการทำความผิดของบุคคลผู้กระทำความผิดนั้น

ในส่วนของเหตุผลแห่งการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษ เพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นสามารถที่จะแบ่งได้ เป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้¹⁰

1) เพื่อการทดแทนความผิดตามกฎหมาย กล่าวคือ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า อาชญากรรมและการลงโทษนั้นย่อมจะเป็นของคู่กัน ฉะนั้นหากเมื่อได้มีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้นแล้ว ผู้กระทำความผิดจะถูกลงโทษด้วยเหตุผลที่ว่าเขาสมควรจะได้รับการลงโทษ เพราะเหตุที่ได้กระทำความผิดกฎหมายมิใช่เพราะเพื่อความยุติธรรม

2) เพื่อความยุติธรรม กล่าวคือ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่า การกระทำความผิดกฎหมายนั้นถือได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักแห่งความยุติธรรม ฉะนั้นเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ผู้กระทำความผิดจึงจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษ

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นมีหลักสำคัญอยู่ที่ การทดแทนการกระทำความผิด ฉะนั้นในการที่จะลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดได้นั้นจะต้องมีความสอดคล้องไปกับหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย¹¹

1) บุคคลที่ได้กระทำความผิดเท่านั้นที่จะต้องถูกลงโทษ กล่าวคือ หากที่บุคคลนั้นยังมิได้กระทำความผิดที่กฎหมายถือเป็นความผิดแล้ว จะทำการลงโทษบุคคล ดังกล่าวในความผิดนั้น ยังมิได้

2) บุคคลที่ได้กระทำความผิดทุกคนจะต้องได้รับการลงโทษ โดยไม่มีข้อยกเว้น กล่าวคือเมื่อผู้ใดกระทำความผิดอันถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์แห่งความยุติธรรมของสังคมนั้นเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมแล้ว บุคคลที่ได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ดังกล่าวทุกคนจะต้องได้รับการลงโทษ โดยไม่มีข้อยกเว้น แม้ว่าการลงโทษดังกล่าวจะไม่เกิดประโยชน์ใดๆต่อสังคมนั้นเลยก็ตาม

¹⁰ สหธน รัตนไพจิตร, ความประสงค์ของการลงโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์บัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557, หน้า 33-34.

¹¹ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 38-42.

3) ความร้ายแรงแห่งโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำลงไป กล่าวคือการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดโดยใช้โทษที่ร้ายแรงเพียงใดนั้นจะต้องมีการคำนึงถึงความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าวด้วย ฉะนั้นบุคคลที่ได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงไม่มากย่อมจะได้รับการลงโทษที่มีความร้ายแรงไม่มากตามไปด้วย ส่วนบุคคลที่ได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงสูงขึ้นไปตามลำดับ ก็ย่อมจะได้รับการลงโทษที่มีความร้ายแรงมากขึ้นตามลำดับไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นถือเป็นทฤษฎีที่ได้วางกรอบในเรื่องของระดับแห่งการลงโทษให้มีความพอดีกับความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ฉะนั้นตามแนวคิดของทฤษฎีนี้จึงไม่อาจที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นได้ในกรณีของการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย

1.4.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory)

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การกระทำความผิดนั้นเมื่อได้เกิดขึ้นมาแล้วจะไม่อ่านที่จะย้อนหวนคืนกลับไปไม่ให้เกิดการกระทำความผิดดังกล่าวขึ้นได้อีก การหาแนวทางในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดดังกล่าวขึ้นอีก จึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหา ฉะนั้นทฤษฎีนี้จึงมีมุมมองที่เห็นว่า การลงโทษนั้นถือเป็นสิ่งที่เลวร้าย หากแต่การลงโทษนั้นก็ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการดำรงไว้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงจะต้องเป็นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำการดังกล่าวมิให้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้นขึ้นมาอีกเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งถือเป็นการข่มขู่ให้บุคคลผู้กระทำความผิดรวมทั้งบุคคลอื่นๆ ในสังคมเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับหากมีการกระทำความผิดขึ้นด้วย ทั้งนี้ทฤษฎีดังกล่าวย่อมจะมีวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษซึ่งสามารถที่จะแบ่งได้เป็น 2 ประการ ได้แก่

1) การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลผู้กระทำความผิดนั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำเป็นครั้งที่ 2 อีก หรือเรียกได้ว่าเป็นการข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ

2) การลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเพื่อข่มขู่ยับยั้งบุคคลอื่นๆ ในสังคมให้เกิดความเกรงกลัวที่จะถูกลงโทษเช่นนั้น หากคนนั้นได้กระทำความผิดดังกล่าวขึ้น หรือเรียกได้ว่าเป็นการป้องกันโดยทั่วไปนั่นเอง

หลักสำคัญในการที่จะสามารถทำให้การลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ยับยั้งนี้ บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้¹²

1) การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น (Proportionality) กล่าวคือ โทษที่จะทำการลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องมีความพอดีกับความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำลงไป เนื่องจากภายใต้สัญญาประชาคมแล้วรัฐจะไม่สามารถที่จะลงโทษผู้ใดเกินกว่าที่มีความจำเป็น อีกทั้งการลงโทษที่รุนแรงไม่เท่าเทียมความร้ายแรงแห่งความผิดนั้น ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่น้อยกว่าประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้น ย่อมจะส่งผลให้เกิดความไม่เกรงกลัวต่อโทษขึ้น และยังก่อให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลดังกล่าว รวมถึงบุคคลอื่นๆ ในสังคมกระทำความผิดอีกได้

2) การรับรู้ นั้นจะต้องเป็นที่รับรู้ในหมู่สาธารณชน (Public Knowledge) กล่าวคือ เพื่อให้บุคคลอื่นนอกเหนือไปจากผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อโทษในการกระทำความผิดต่อกฎหมายแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องจัดให้ประชาชนสามารถที่จะรับรู้ถึงการลงโทษ เช่นนั้นได้ด้วย โดยการลงโทษนั้นจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็วจนสามารถที่จะทำให้สาธารณชนสามารถที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับการลงโทษนั้นได้ รวมทั้งโทษนั้นจะต้องมีความแน่นอนและการลงโทษนั้นจะต้องมีความเหมาะสมในทางสัญลักษณ์และเข้าใจกันได้กับประเภทของอาชญากรรม เพื่อที่จะทำให้สาธารณชนสามารถที่จะเปรียบเทียบระหว่างแรงจูงใจในการประกอบอาชญากรรมกับโทษที่จะได้รับได้นั่นเอง

3) กฎหมายกับการลงโทษนั้นจะต้องเป็นเรื่องสาธารณะและต้องมองเห็นได้ อาทิ การเข้าถึงกฎหมายของประชาชนซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถที่จะรับรู้ถึงอัตราโทษในแต่ละความผิดได้นั่นเอง

1.4.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory)

แนวคิดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวนี้จะมีความเชื่อว่าการลงโทษนั้นควรที่จะกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้กระทำความผิดให้สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเองได้เพื่อไม่ให้ตนกลับมากระทำความผิดในลักษณะเช่นเดิมอีกครั้ง ทั้งยังเป็น การที่จะช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถที่จะกลับคืนสู่สังคมเพื่อที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างบุคคลปกติ อาทิ การบำบัดทางจิตมิให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงปมด้อยของตนในการได้รับการลงโทษหรือการฝึกพัฒนาฝีมือในทางอาชีพให้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นต้น ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูย่อมมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

¹² ฉัตรวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*, ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554, หน้า 85.

1) เพื่อศึกษาความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยเน้นไปที่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด มากกว่าการใช้วิธีลงโทษบุคคลดังกล่าวนั้น

2) เพื่อที่จะหาทางแก้ไขมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เป็นครั้งที่สอง มากกว่าการใช้วิธีการลงโทษบุคคล ดังกล่าวนั้น

3) เพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมของตนเองและสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างปกติดังเช่นบุคคลทั่วไป รวมทั้งสามารถที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นภายในสังคมได้อย่างปกติสุขอีกด้วย

เพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้น จะเกิดประสิทธิภาพได้ต่อเมื่อเป็นไปตามหลักการสำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้¹³

1) หลีกเลี่ยงมิให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่สามารถที่จะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้กระทำความผิดนั้น

2) ใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการลงโทษจำคุกที่มีระยะสั้น เนื่องด้วยคิดจะดี ดังกล่าวนี้นี้เห็นว่าความผิดที่จะต้องมีการลงโทษจำคุกในระยะเวลาที่สั้นนั้น จะทำให้ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในสถานะผู้เคยโดนลงโทษโดยไม่จำเป็น จึงไม่อาจที่จะทำให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งวิธีการอย่างอื่นนั้น อาทิ การคุมประพฤติ เป็นต้น

3) การลงโทษนั้นจะต้องเหมาะสมกับการกระทำความผิดของบุคคลเป็นรายๆ ไป กล่าวคือ ในการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น โทษที่จะลงจะต้องขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นจะต้องใช้ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่ได้กระทำความผิดนั้นมิใช่ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด

4) การลงโทษจะต้องหยุดลงเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นได้แล้ว โดยทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษต่อไปก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด โดยวิธีการที่นำมาใช้ในการระงับการลงโทษก็คือ วิธีการพักการลงโทษนั่นเอง

5) ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่คุมขังนั้น อาทิ การฝึกวิชาชีพ ในการทำมาหากิน หรือการเรียนรู้การใช้ชีวิตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว เป็นต้น

¹³ อุทิศ แสนโกสติก, *กฎหมายอาญาภาค 1*, พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525, หน้า 34.

2. ประวัติความเป็นมาและความหมายของโรคระบาดสัตว์

2.1 ประวัติความเป็นมา

มนุษย์เรารู้จักการเลี้ยงสัตว์มาแล้วไม่น้อยกว่า 9,000 ปี ตั้งแต่ยุคนีโอลิธิก หรือ ยุคหินใหม่ จากเดิมที่ล่าสัตว์เพื่อการบริโภคอย่างเดียว ต่อมามนุษย์นำสัตว์ที่ล่าได้กลับมาขังรวมกันไว้ในถิ่นอาศัย สัตว์จึงมีการผสมพันธุ์ขยายจำนวนเพิ่มขึ้น มนุษย์ก็ได้ความคิดโดยการนำสัตว์มาขังรวมกันไว้แล้วหาอาหารมาให้สัตว์กินก็จะมีสัตว์ตัวใหม่เกิดขึ้นให้บริโภคได้โดยไม่ต้องไปออกล่า การเลี้ยงสัตว์ จึงเกิดขึ้นมาตั้งแต่นั้น สัตว์เลี้ยงที่เคยคุ้ยขยะก็เชื่องลง เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ ต่อมามนุษย์ ได้ทำการคัดเลือก และผสมพันธุ์สัตว์ขึ้นจนเป็นสัตว์พันธุ์ใหม่ที่พัฒนามาจากสัตว์ป่า ให้ผลผลิตดีขึ้น จนถึงปัจจุบัน มีสัตว์เลี้ยงที่สำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิด และหลายประเภท สามารถทำเป็นอาชีพหลักที่นำรายได้มาให้ผู้เลี้ยง ได้อย่างมาก

การเลี้ยงสัตว์ทุกชนิดนั้นผู้เลี้ยงต้องการให้สัตว์เลี้ยงของตนมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีการเจริญเติบโตที่เป็นปกติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็อยู่ที่ผู้เลี้ยงสัตว์มีความรู้ความชำนาญ ในการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดเป็นอย่างดี ผู้เลี้ยงต้องรู้จักวิธีการป้องกันที่จะไม่ให้สัตว์เกิดโรค หรือหากเกิดโรคขึ้นแล้วจะรักษาได้อย่างไร ปัจจุบันโรคที่เกิดกับสัตว์มีอยู่หลายโรคทั้งโรคที่ไม่ติดต่อและโรคที่ติดต่อ เช่น โรคแท้งติดต่อ โรคปากและเท้าเปื่อย โรคแอนแทรกซ์ และโรคไขหวัดนก เป็นต้น ซึ่งทั้งฝ่ายราชการและเอกชนก็ได้จับมือกันหาวิธีการป้องกันและกำจัดโรคที่เกิดกับสัตว์ให้หมดไป และในปัจจุบันก็ทำการป้องกัน ได้ระดับหนึ่ง แต่สัตว์เลี้ยงยังคงเกิดโรคระบาดในทุก ๆ ปี ดังนั้น ผู้ดำเนินกิจการเลี้ยงสัตว์จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เรื่องการป้องกัน และรักษาโรคสัตว์เพื่อนำไปใช้ในฟาร์มของตนเอง โดยมุ่งหวังให้สัตว์มีการเจริญเติบโตเป็นปกติ และให้ผลตอบแทนสูงสุด

2.2 ความหมายของโรคระบาดสัตว์

โรคระบาด (Epidemic) คือ สถานการณ์การติดเชื้อโรค หรือโรคติดเชื้อที่เกิดขึ้นในระยะ เวลาเดียวกันในชุมชน ในถิ่น หรือในแหล่งหนึ่งแหล่งใด ในอัตราสูงกว่าสถานการณ์ปกติ ที่ควรเป็น โดยการติดเชื้อนั้นลุกลามแพร่กระจายอยู่ในชุมชนในถิ่น หรือในแหล่งนั้นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงจุดเริ่มต้นของโรค และสามารถแพร่กระจายลุกลามไปยังชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ไกลๆ ออกไปได้หลาย ๆ ชุมชน หรือหลาย ๆ สถานที่¹⁴

¹⁴ พวงทอง ไกรพิบูลย์. โรคระบาด (Epidemic) [Online]. Available URL: [\(2556, ธันวาคม\)](http://www.haamor.com/th).

โรคระบาดตามความหมาย ดังกล่าว หมายความรวมทั้งโรคระบาดที่เกิดจากมนุษย์โดยตรง และยังรวมไปถึงโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์ด้วย ทั้งนี้ โรคระบาดที่เกิดจากสัตว์ ก็ถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่คร่าชีวิตมนุษย์เรา เช่น โรคไข้หวัดนก รวมทั้ง โรคอื่น ๆ ที่อาจคร่าชีวิตมนุษย์ได้ด้วย เช่นเดียวกัน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า โรควัวบ้า เป็นต้น โดยเฉพาะโรคไข้หวัดนก หรือที่มีชื่อเรียกทางการว่า Bird flu หรือ Avian Influenza ที่มีการพัฒนาสายพันธุ์ของตัวเองจนเกิดเป็นไข้หวัดนก สายพันธุ์ที่มีความรุนแรงที่สามารถแพร่ระบาดจากสัตว์สู่มนุษย์เราได้ จนถึงขั้นเป็นอันตรายแก่ชีวิต นั่นก็คือ ไข้หวัดนก H5N1 หรือเรียกว่า โรคไข้หวัดนก Highly Pathogenic Avian Influenza Virus ซึ่งเป็นโรคระบาดสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลก

โรคระบาดสัตว์ หมายถึง โรคติดต่อที่เกิดขึ้นกับสัตว์ ซึ่งโรคดังกล่าว สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว โดยโรคบางชนิด สามารถติดต่อถึงคนได้ด้วย สาเหตุของโรคอาจเกิดจากเชื้อโรคชนิดต่าง ๆ เช่น เชื้อไวรัส เชื้อแบคทีเรีย เป็นต้น

อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้จำกัดนิยามความหมายของโรคระบาดไว้ว่า “โรคระบาด”¹⁵ หมายความว่า กาฬโรคเป็ด โรคไข้หวัดนก โรคแซลมอนเนลลา โรคทริคิเนลลา โรคนิวคาสเซิล โรคบรูเซลลา โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า โรครินเดอร์เปสต์ โรคเลปโทสไปรา โรคโลหิตจางติดเชื้อในม้า โรควัวบ้า โรคสมองอักเสบนิปาห์ โรคคหิวาต์สุกร โรคแอนแทรกซ์ โรคเฮโมรายิกเซปติซีเมีย วัณโรค และโรคอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และต่อมาได้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 เพื่อกำหนดโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์ที่ต้องมีการควบคุม และป้องกัน อาทิเช่น กาฬโรคแอฟริกาในม้า โรคคหิวาต์สัตว์ปีก โรคปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบในโค เป็นต้น

2.3 หลักการระบาดวิทยา

“ระบาดวิทยา” หมายถึง¹⁶ วิธีการค้นหาลักษณะการเกิด การแพร่กระจายของโรคระบาดในสัตว์ ตลอดจนสาเหตุและปัจจัยหรือตัวกำหนดที่ทำให้เกิดและแพร่กระจายของโรคนั้น เพื่อนำไปใช้ในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบาดวิทยา (Epidemiology)¹⁷ จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกระจายของโรค และปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายของโรคในประชากรไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ชนิดใดๆ ยุคก่อนหน้านี้นี้ในทางการแพทย์ คำว่า Epidemiology จะใช้สำหรับศึกษาโรคในคนเท่านั้น ส่วนในสัตว์จะใช้คำว่า

¹⁵ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558, มาตรา 4

¹⁶ ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2547, ข้อ 4.

¹⁷ ภาวิน ผดุงทศ, ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2550, หน้า 1.

Epizootiology คำว่า ระบาดวิทยา มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ที่มีความหมายเกี่ยวกับประชากร ซึ่งในอดีตอาจหมายถึงคนเท่านั้น เช่นเดียวกับคำว่า Demograohy หรือ Population ในอดีต หมายถึง ประชากรคนเท่านั้น เนื่องจาก Epidemiology เป็นคำที่ออกเสียงยาก และมีความหมายซ้ำซ้อนกับ คำว่า Epidemiology ปัจจุบันจึงใช้คำว่า Epidemiology เท่านั้น

ระบาดวิทยาเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเป็นหลัก ในที่นี้หมายความว่า โดยเนื้อหาแล้ว หลักการทางระบาดวิทยาล้วนมีพื้นฐานอยู่บนศาสตร์อื่น ๆ ทางการแพทย์ตั้งแต่จุลชีววิทยา สรีรวิทยา และพยาธิวิทยา ซึ่งสามารถอธิบายกระบวนการเกิดโรคได้เช่นกัน แต่ระบาดวิทยา เป็นเครื่องมือที่นำหลักการเหล่านั้น มาประยุกต์ใช้ในระดับประชากรเปรียบเสมือนเลนส์ที่ช่วยให้ บุคคลทางการแพทย์และสาธารณสุขเห็นภาพในระดับประชากรได้ วิชาจุลชีววิทยา เป็นการศึกษาเชื้อ ก่อโรค สรีรวิทยาศึกษาภาวะปกติของร่างกาย และพยาธิวิทยาศึกษาขบวนการตอบสนองของร่างกาย ต่อสิ่งก่อโรค ในขณะที่ระบาดวิทยาศึกษาขบวนการที่ทำให้เหตุผลในระดับประชากร เนื้อหาทุกวิชา ที่กล่าวมาข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาโรคไข้หวัดนก ในทางจุลชีววิทยาจะศึกษาลักษณะ ทางธรรมชาติของเชื้อไข้หวัดนก ในทางพยาธิวิทยาศึกษา การตอบสนองของร่างกายของสัตว์ตัวใด ตัวหนึ่งต่อเชื้อไข้หวัดนก แต่ในทางระบาดวิทยาจะสนใจศึกษาการเกิดและการแพร่กระจายของโรค ในประชากรสัตว์ปีกชนิดต่าง ๆ ทั้งปศุสัตว์และสัตว์ป่าตลอดจนมนุษย์ โดยไม่ระบุเจาะจง ถึง ประชากรชนิดใดหรือสายพันธุ์ใด

เป้าหมายสำคัญของงานระบาดวิทยา คือ การป้องกันการเกิดโรคในประชากรและ ควบคุมโรคเพื่อจำกัดจำนวนผู้ป่วยหากมีโรคระบาดเกิดขึ้น ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ต้องอาศัยความ เข้าใจระบาดวิทยาของโรคทั้งในคนและในสัตว์ ไม่ว่าจะประชากรคน สัตว์ หรืออื่นๆ เช่น แบคทีเรีย นักระบาดวิทยาสามารถใช้หลักการและเทคนิคต่างๆ ในการศึกษาการกระจาย และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพหรือการเจริญเติบโตได้เหมือนกัน นอกจากนี้ปัจจุบัน คน และสัตว์ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น เห็นได้จากการเพิ่มการนำสัตว์มาเลี้ยงเป็นเพื่อนอย่างใกล้ชิด นอกจากเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเป็นส่วนใหญ่เช่นในอดีต ประกอบกับโรคติดต่อต่างๆ จำนวนมาก สามารถติดต่อระหว่างคนและสัตว์ (Zoonose) เช่น วัณโรค เป็นต้น ดังนั้น ความเข้าใจระบาดวิทยา ของโรคและความสัมพันธ์ระหว่างคนและสัตว์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันและควบคุมโรค ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขของประชากรมนุษย์

บทบาทที่สำคัญอีกอย่างของนักระบาดวิทยาที่เป็นสัตว์แพทย์ คือ การจัดการสุขภาพ ฟุ้งปศุสัตว์ ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิภาพการผลิตสัตว์ และผลผลิตจากสัตว์ เพื่อบริโภค ได้แก่ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ วัวนม วัวเนื้อ สุกร แพะ แกะ และ นกกระเจอกเทศ เป็นต้น สืบเนื่องมาจากความ ต้องการบริโภคเนื้อสัตว์ซึ่งเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มของประชากร ทำให้ระบบการผลิตปศุสัตว์ในปัจจุบัน

มีความซับซ้อนและมีการเลี้ยงสัตว์จำนวนมาก ไว้ในบริเวณเดียวกัน ระบบการผลิตดังกล่าวส่งผลให้ กลไกการเกิดและการแพร่กระจายของโรค ตลอดจนประสิทธิภาพในการเจริญเติบโตและสร้าง ผลผลิตของสัตว์ไม่เห็นไปตามธรรมชาติเหมือนแต่ก่อน จึงเป็นหน้าที่ของนักระบาดวิทยาสัตวแพทย์ ที่จะต้องทำความเข้าใจกลไกการเกิด การแพร่กระจายของโรค และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพ การเจริญเติบโตและการสร้างผลผลิต เพื่อจัดการสุขภาพและการผลิตปศุสัตว์ให้มีประสิทธิภาพ และให้ ผลตอบแทนสูงสุด

โดยสรุปแล้ว หลักการและเทคนิคทางระบาดวิทยาสามารถประยุกต์ใช้กับ ประชากรทั้งคนและสัตว์ หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เพื่อป้องกันและควบคุมโรค ตลอดจนผลิตอาหารที่มี คุณภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการดำรงอยู่อย่างสันติสุขของมวลมนุษยชาติบน โลกใบนี้

ในอดีตเมื่อมีการเจ็บป่วยหรือมีความผิดปกติของร่างกาย มนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์ ซึ่งยังขาดความรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเอง จึงโทษภูตผีปีศาจ และทำการแก้ไขโดยมุ่งไปที่การรักษาผู้ป่วย เป็นหลักในระยะต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเข้าใจการทำงาน ของร่างกายมากขึ้น จึงเริ่มทำการรักษาความ ผิดปกติต่าง ๆ ยังเป็นการรักษารายบุคคล วิชาระบาดวิทยาซึ่งเป็นสาขาวิชาทางการแพทย์ที่มีประชากร เป็นเป้าหมายหลัก มีการนำข้อมูลการป่วยของประชากรมาประมวลผลวิเคราะห์หาปัจจัยเสี่ยงของการ เกิดโรคแล้วทำการควบคุมปัจจัยดังกล่าวเพื่อควบคุมการระบาดของโรค ได้เริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรก ในประเทศอังกฤษเมื่อประมาณปี พ.ศ.2390 โดยนายแพทย์จอห์น สโนว์ (Dr. John Snow)

นายแพทย์สโนว์ แพทย์ประจำย่านโซโหในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในช่วง ศตวรรษที่ 19 มีความสนใจโรคอหิวาต์ (Cholera) และวิสัญญีวิทยาในช่วงปลายฤดูร้อนของปี พ.ศ. 2397 ได้เกิดการระบาดของโรคอหิวาต์ในกรุงลอนดอนเป็นผลให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 500 คน นายแพทย์สโนว์ ได้สร้างแผนที่แสดงตำแหน่งของบ้านที่มีผู้เสียชีวิต และสามารถระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กับการเกิดโรค ว่ามาจากการบริโภคน้ำจากบ่อน้ำที่ถนนบรอด (Broad Street) และได้ทำการระงับการใช้น้ำ จากบ่อน้ำดังกล่าวโดยการถอดคันโยกออกเป็นผลให้จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคอหิวาต์ลดลงอย่างรวดเร็ว และจากเหตุการณ์ระบาดในครั้งนั้น นายแพทย์สโนว์ ยังสามารถพิสูจน์ได้อีกว่า โรคอหิวาต์สามารถ ติดต่อโดยการดื่มน้ำที่มีการปนเชื้อ ทั้งที่ในเวลานั้นยังไม่มียุงก้นปล่องและยังไม่สามารถระบุสิ่งก่อ โรคอหิวาต์ได้

3. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะของโรคระบาดสัตว์

3.1 สาเหตุของการเกิดโรคระบาดสัตว์

“โรคระบาด” (Epidemic Disease) หมายถึง โรคที่เกิดจากการสัมผัสสิ่งก่อโรค ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อโรคที่มีชีวิต เช่น เชื้อจุลินทรีย์ต่างๆ หรือสิ่งก่อโรคที่ไม่มีชีวิต เช่น สารเคมี หรือ กัมมันตภาพรังสี โดยมีอัตราการเกิดโรคในระดับที่สูงกว่าปกติ เช่น การระบาดของโรคไข้หวัดนก ในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งปัจจัยการเกิด และการแพร่กระจายของโรคในทางระบาดวิทยานั้นการเกิด และการแพร่กระจายของโรคในประชากรขึ้นกับสมมูลระหว่างปัจจัย 3 ประการ¹⁸ คือ ตัวสัตว์ (Host) สิ่งก่อโรค (Agent) และสิ่งแวดล้อม (Environment) มักจะเรียกรวมกันว่า ตัวแปรสามทางระบาดวิทยา (Epidemiological Triads) ซึ่งในสภาวะที่มีสมมูลระหว่างปัจจัยดังกล่าวจะไม่มีโรค ในประชากรแต่หากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทำให้สมมูลดังกล่าวเสียไปก็จะเกิดการระบาดของโรคในประชากรได้ การเสียสมมูลระหว่างปัจจัยทั้งสามอาจเกิดได้จาก

3.1.1 การนำเชื้อโรคใหม่ไปในประชากรสัตว์ที่ไม่เคยสัมผัสเชื่อนั้น ในสภาวะที่สมมูลสัตว์ที่ไม่เคยสัมผัสเชื้อ แม้ไม่มีภูมิคุ้มกันต่อเชื้อเลยแต่ก็ไม่เกิดโรค เนื่องจากไม่มีเชื้อก่อโรค แต่เมื่อมีการนำเชื้อก่อโรคเข้าไปในประชากรที่ไม่มีภูมิคุ้มกันเลยก็จะเกิดการระบาดของโรคขึ้น

3.1.2 การที่เชื้อเพิ่มความสามารถในการคงอยู่ในสิ่งแวดล้อม เชื้ออาจอยู่ในสิ่งแวดล้อมนานขึ้น โดยการสร้างสปอร์หรือแคปซูลเพื่อป้องกันตนเอง เมื่อเชื้อสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานขึ้น ก็จะมีโอกาสเข้าสู่ร่างกายของสัตว์ที่ไวต่อการติดเชื้อมากขึ้นจึงอาจทำให้เกิดโรคระบาดได้

3.1.3 การที่เชื้อเพิ่มความสามารถในการติดเชื้อในสัตว์ (Infectivity) เช่น การเปลี่ยนแปลงลักษณะของผิวนอกให้สามารถหลีกเลี่ยงระบบภูมิคุ้มกันได้หรือทำให้สามารถเกาะติดเยื่อต่างๆ ได้ดีขึ้น ทำให้สามารถเจริญเพิ่มจำนวนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.1.4 การที่เชื้อเพิ่มความสามารถในการก่อโรค (Pathogenicity) เช่น สามารถสร้างสารพิษได้ หรือสามารถต้านทานต่อยาปฏิชีวนะได้ทำให้สามารถก่อโรคได้รุนแรงมากขึ้น

3.1.5 การเพิ่มสัดส่วนประชากรที่ไวต่อโรค (Susceptible Population) ทำให้เชื้อที่ต้องการสัตว์ที่ไวต่อโรคมมากในการคงอยู่ในประชากร สามารถคงอยู่และทำให้เกิดโรคได้ เช่น เชื้อที่ติดต่อโดยการหายใจเมื่อมีประชากรที่ไวต่อโรคน้อยเชื้อจะไม่สามารถแพร่กระจายได้ แต่เมื่อมีประชากรที่ไวต่อโรคเป็นสัดส่วนที่มากขึ้น เชื้อเหล่านี้ก็จะสามารถแพร่กระจายและคงอยู่ในฝูงสัตว์ได้

¹⁸ ภาวิน ผดุงทศ, ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์, หน้า 35-37.

3.1.6 การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เชื้อโรคเจริญได้ดีขึ้นหรือถ่ายทอดไปยังสัตว์ได้มากขึ้น เช่น ในช่วงฤดูฝนสิ่งแวดล้อมมีความชื้นสูงทำให้เชื้อคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานขึ้น หรือการที่มีน้ำท่วมขังทำให้เชื้อที่อยู่ในดิน เช่น เชื้อ *Burkholderia (Pseudomonas) Pseudomallei* สาเหตุของโรคmelioidosis หรือโรคมงคล่อเทียม มีโอกาสเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนัง ส่วนที่แช่น้ำ เป็นต้น

3.1.7 การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้สัตว์มีความไวต่อโรคมมากขึ้น เช่น การที่มีสภาพอากาศร้อนจัดทำให้สัตว์กินอาหารได้น้อยลงจึงมีสภาพร่างกายอ่อนแอติดเชื้อได้ง่าย

3.2 ประเภทของโรคระบาดสัตว์

โรคสัตว์แบ่งออกได้หลายประเภทตามสาเหตุที่ก่อให้เกิดโรค การติดต่อของโรค และตามระดับความรุนแรงของโรค ซึ่งประเภทของโรคสัตว์¹⁹ แบ่งออกได้ดังนี้

3.2.1 แบ่งตามสาเหตุที่ก่อให้เกิดโรค แบ่งได้ดังนี้

1) **โรคติดเชื้อ (Infections Disease)** ได้แก่ โรคที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ต่าง ๆ เช่น แบคทีเรีย ไวรัส โปรโตซัวริคเก็ตเซีย และพยาธิ

2) **โรคไม่ติดเชื้อ (Non – Infections Disease)** เป็นโรคที่เกิดจากสาเหตุอื่นนอกจากเชื้อจุลินทรีย์และพยาธิ

3.2.2 แบ่งตามการติดต่อของโรค แบ่งได้ดังนี้

1) **โรคติดต่อ (Contagious Disease)** เป็นโรคที่เกิดกับสัตว์ตัวหนึ่งตัวใดแล้วสามารถที่จะแพร่ระบาดไปยังสัตว์ตัวอื่นได้ ส่วนใหญ่จะเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์และพยาธิ

2) **โรคไม่ติดต่อ (Non – Contagious Disease)** เป็นโรคที่เกิดกับสัตว์ตัวหนึ่งตัวใดแล้วไม่ติดต่อไปยังสัตว์ตัวอื่น ส่วนมากเกิดจากสภาพแวดล้อมและอาหาร

3.2.3 แบ่งตามระดับความรุนแรงของโรค แบ่งออกได้ดังนี้

1) **การเกิดโรคชนิดเฉียบพลัน (Peracute)** สัตว์จะแสดงอาการป่วยอย่างรวดเร็วและจะตายภายใน 24 – 48 ชั่วโมง เช่น โรคคอบวมในโค กระบือ เป็นต้น

2) **ชนิดรุนแรง (Acute)** สัตว์จะแสดงอาการรุนแรงอยู่หลายวัน พบอัตราการตาย (mortality) ค่อนข้างสูง เช่น โรคนิวคาสเซิลในสัตว์ปีก โรคไข้หวัดนก และโรคอหิวาต์สุกร เป็นต้น

¹⁹ สมชาย ศรีพล, หลักการเลี้ยงสัตว์, จาก http://elearning.nsrui.ac.th/web_elearning/animals/subject.php, 2556 (ธันวาคม)

3) ชนิดไม่รุนแรง (*Subacute*) สัตว์จะแสดงอาการป่วยเป็นสัปดาห์ หรือหลายสัปดาห์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อยในสัตว์กีบ เป็นต้น

4) ชนิดเรื้อรัง (*Chronic*) สัตว์จะแสดงอาการป่วยหลายวันหรือเป็นเดือน เช่น วัณโรคโค โรคพยาธิไส้เดือน เป็นต้น

3.2.4 แบ่งตามระบบกายวิภาคของสัตว์ แบ่งได้ดังนี้

- 1) โรคของระบบทางเดินหายใจ (Disease of Respiratory Tract)
- 2) โรคของระบบย่อยอาหาร (Disease of Digestive System)
- 3) โรคของระบบประสาท (Disease of Nervous System)
- 4) โรคของระบบขับถ่ายและระบบสืบพันธุ์ (Disease of Urogenital System)
- 5) โรคของระบบผิวหนัง (*Disease of Integument System*)

3.3 วิธีการติดต่อของโรคระบาดสัตว์

โรคติดเชื้อเป็นผลของการที่เชื้อก่อโรคเข้าไปอาศัยอยู่ในร่างกายสัตว์ ความอยู่รอดของเชื้อต่าง ๆ บนโลก ไม่ว่าจะทำให้เกิดโรคหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการติดต่อไปยังสัตว์ที่ไวต่อการติดเชื้อ และสามารถเข้าไปเจริญเติบโต เพิ่มจำนวนให้สัตว์ดังกล่าว ตามวงจรชีวิต ความเข้าใจวงจรชีวิตของเชื้อมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเลือกวิธีการควบคุมโรค ความเข้าใจวงจรชีวิตของเชื้อมีส่วนแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ห่วงโซ่การติดต่อ (Transmission Chain) วิธีการติดต่อของเชื้อ (Transmission) การคงอยู่ของเชื้อ (Maintenance) และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการอยู่รอด และการติดต่อของเชื้อ²⁰

3.3.1 ห่วงโซ่ของการติดต่อ

การติดต่อของเชื้อก่อโรคจากสัตว์ที่มีเชื้อไปยังสัตว์ที่ไวต่อการติดเชื้อ เรียกว่า ห่วงโซ่ของการติดต่อ (Transmission Chain) การป้องกันและการควบคุมการติดต่อของโรคในประชากรใดๆ อาจทำได้โดยขัดขวางขั้นตอนหรือองค์ประกอบหนึ่งของห่วงโซ่ของการติดต่อ ก็จะมีผลให้เชื้อไม่สามารถติดต่อไปยังสัตว์ที่ไวต่อโรคได้ โดยทั่วไปห่วงโซ่ของการติดต่อ มีองค์ประกอบ และขั้นตอนดังนี้

1) สัตว์ที่ติดเชื้อ หมายถึง สัตว์ที่มีเชื้อก่อโรคเจริญอยู่ในร่างกาย และสามารถขับเชื้อออกจากร่างกายได้ การควบคุมการติดต่อของเชื้อโดยการควบคุมสัตว์ที่ติดเชื้ออาจทำได้ โดยการกักกันสัตว์ (Quarantine) หรือการแยกสัตว์ที่มีเชื้อออกจากฝูง (Isolation) เป็นต้น

2) การออกจากตัวสัตว์ที่ติดเชื้อ เชื้อหรือสิ่งที่ก่อโรคอาจออกจากร่างกายของสัตว์ที่ติดเชื้ออยู่ได้หลายทาง ได้แก่ ทางปาก จมูก ทวารหนัก ปัสสาวะ ผิวน้ำ และเลือด เป็นต้น

²⁰ ภาวิน ผดุงทศ, *ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์*, หน้า 30-31.

การควบคุมการติดต่อของเชื้อ โดยการควบคุมการออกจากตัวสัตว์ที่ติดเชื่ออาจทำได้โดยการเพิ่มภูมิคุ้มกันด้วยไฮเปอร์อิมมูนซีรัม (Hyperimmuneserum) หรือการให้ยาปฏิชีวนะเพื่อลดปริมาณของเชื้อที่ถูกขับออกจากร่างกาย

3) การคิดพาหะนำโรคหรือแหล่งโรค เชื้อก่อโรคส่วนใหญ่ไม่สามารถเดินทางจากสัตว์ที่ติดเชื่อไปยังสัตว์ที่ไวต่อโรคได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยพาหะนำโรค ซึ่งอาจมีชีวิต (Vector) หรือสิ่งไม่มีชีวิต (Vehicle) หรืออาจไปเจริญเติบโตเพิ่มจำนวน ในแหล่งโรค (Reservoir) การควบคุมการระบาดของโรคโดยการควบคุมพาหะนำโรค และแหล่งโรคอาจทำได้โดยกำจัดพาหะนำโรค หรือแหล่งโรคหรือแยกสัตว์ที่ไวต่อโรคจากพาหะหรือแหล่งโรคเหล่านั้น เป็นต้น

4) วิธีการติดต่อไปยังสัตว์ตัวใหม่ นอกจากการติดต่อผ่านพาหะหรือแหล่งของโรคแล้ว เชื้อก่อโรคอาจเดินทางจากสัตว์ที่ติดเชื่อไปยังสัตว์ที่ไวต่อโรคผ่านอากาศ (Airborne Transmission) หรือติดต่อโดยตรงจากการสัมผัส (Direct Contact) การควบคุมการติดต่อของเชื้อ อาจทำได้ โดยการแยกสัตว์ที่ติดเชื่อออกจากสัตว์ที่ไวต่อโรค เป็นต้น

5) วิธีการเข้าสู่สัตว์ตัวใหม่ เมื่อเชื้อก่อโรคเดินทางมาถึงสัตว์ที่ไวต่อโรคอาจเข้าสู่ร่างกายของสัตว์ที่ไวต่อโรคได้หลายช่องทาง ได้แก่ ทางปาก ทางเดินหายใจ ทางผิวหนัง เป็นต้น การควบคุมการติดต่อของเชื้อโรคโดยการป้องกันการเข้าสู่ร่างกายที่ไวต่อโรคอาจทำได้โดยการสวมถุงมือขณะทำงานหรือรองเท้าบูธ เมื่อต้องลุยน้ำ เป็นต้น

6) สัตว์ที่ไวต่อโรค หมายถึง สัตว์ที่ยังไม่มีการติดเชื่อและสามารถติดเชื่อได้ หากได้รับเชื้อก่อโรค การควบคุมการติดต่อของเชื้อโรคโดยการลดจำนวนสัตว์ที่ไวต่อโรค ได้แก่ การทำวัคซีนเพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกัน เป็นต้น

3.3.2 วิธีการติดต่อของเชื้อ

วิธีการติดต่อของเชื้อจากสัตว์ตัวหนึ่งไปยังสัตว์อีกตัวหนึ่ง อาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ การติดต่อตามแนวนราบ (Horizontal Transmission) และการติดต่อตามแนวตั้ง (Vertical Transmission)

1) การติดต่อตามแนวนราบ (Horizontal Transmission)

เป็นการติดต่อของเชื้อระหว่างกลุ่มของประชากรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน เช่น การติดต่อของโรคปากและเท้าเปื่อยจากกระบือตัวหนึ่ง การติดต่อตามแนวนราบนี้อาจเป็นการติดต่อโดยตรงระหว่างสัตว์ (Direct Transmission) โดยสัตว์ที่ไวต่อการติดเชื่ออาจสัมผัสสัตว์ที่มีเชื้ออยู่โดยตรงหรือสัมผัสสิ่งคัดหลั่งที่มีเชื้อมากจากนี้ ยังอาจเป็นการติดต่อทางอ้อม (Indirect Transmission) หมายถึง การติดต่อระหว่างตัวสัตว์ผ่านตัวกลางที่มีชีวิตที่เรียกว่า พาหะโรค (Vector) หรือตัวกลางที่ไม่มีชีวิตก็ได้

2) การติดต่อตามแนวตั้ง (Vertical Transmission)

เป็นการติดต่อของเชื้อจากสัตว์รุ่นหนึ่ง (Generation) ไปยังรุ่นถัดไป ระหว่างที่ยังเป็นตัวอ่อนอยู่ในมดลูกหรือในไข่ บางครั้งการติดต่อผ่านน้ำนมจากแม่ไปสู่ลูก ก็ถือเป็นการติดต่อตามแนวตั้งด้วย การติดต่อตามแนวตั้งอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดทางพันธุกรรม (Hereditary) เช่น เชื้อ Retrovirus ที่สามารถแฝงตัวไปกับสารพันธุกรรมของโฮสต์ (host) และการติดเชื้อมดลูกหรือไข่ (Congenital) รวมถึงความผิดปกติของตัวอ่อนในระยะต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ตัวอ่อนแท้งหรือมีโครงสร้างที่ผิดปกติ (Teratoma) แมลงบางชนิดสามารถถ่ายทอดเชื้อแบคทีเรียไวรัส และ โปรโตซัวจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นถัดไปตามไข่ เรียกว่า การติดต่อจากแม่สู่ลูก (Transovarial Transmission) ในขณะที่แมลงบางชนิดถ่ายทอดเชื้อจากระยะการเจริญเติบโตระยะหนึ่งไปยังระยะถัดไป เช่น จากตัวอ่อน (Larva) ไปดักแด้ (Nymph) ของเห็บตัวเดียวกัน เรียกว่า การติดต่อแบบข้ามระยะการเจริญเติบโต (Transtadial Transmission)

ทางที่เชื้อก่อโรคสามารถเข้าสู่ร่างกายของสัตว์ที่ไวต่อโรค อาจเป็นช่องทางเดียวกันกับที่เชื้อ ดังกล่าว ออกจากร่างกายสัตว์ โดยทั่วไปช่องทางที่เชื้อเข้าสู่ร่างกายสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่พบบ่อยประกอบด้วยทางเดินอาหาร ทางเดินหายใจ และผิวหนัง

การติดเชื้อทางปาก (Oral Route) เป็นช่องทางที่เชื้อเข้าสู่ร่างกายที่สามารถพบได้บ่อย โดยเฉพาะเชื้อที่เจริญได้ดีในทางเดินอาหารซึ่งมักออกจากร่างกายของสัตว์ กักโรค (Reservoir) ทางอุจจาระเช่น เชื้อ Salmonella spp เชื้อ Rotavirus และเชื้อปรสิตของทางเดินอาหารอื่น ๆ ที่มักปนเปื้อนมากับอาหาร เชื้อที่ถูกกินเข้าไปในร่างกายสัตว์อาจถูกขับออกมาทางอุจจาระ ทำให้เกิดวงจร Fecaloral Transmission อย่างไรก็ตามเชื้อที่เข้าสู่ร่างกายทางปาก อาจถูกขับออกจากร่างกายสัตว์ทางอื่น เช่น เชื้อ Brucella Abortus ซึ่งสามารถติดเชื้อโดยการกิน และขับออกมาทางน้ำนมในภายหลัง

การติดเชื้อทางทางเดินหายใจ (Respiratory Route) เป็นช่องทางที่สามารถพบได้บ่อยเช่นกัน ทั้งนี้ ไม่จำกัดเฉพาะเชื้อที่ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจเท่านั้น เชื้อโรคส่วนใหญ่ในอากาศมักติดอยู่กับสารอินทรีย์อื่นๆ ในรูปของฝุ่น (Dust) หรือ ละอองน้ำ (Droplet) ซึ่งความสามารถในการแพร่กระจายของเชื้อ และส่วนของอวัยวะที่พบเชื้อ จะขึ้นกับขนาดของฝุ่นหรือละอองน้ำเท่านั้น โดยทั่วไปฝุ่นหรือละอองที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 ไมโครเมตร จะไม่สามารถเข้าไปถึงถุงลม (Alveoli) จึงก่อให้เกิดความผิดปกติเฉพาะทางเดินหายใจส่วนต้น การติดเชื้อโดยการหายใจมักเกิดขึ้นเมื่อประชากรมีความหนาแน่นสูง เช่น ในคอกสุกรขุน เป็นต้น

การติดเชื้อทางผิวหนังกระจัดตาและเยื่อชุ่ม (Skin Ornea and Mucous Membrane) อาจเรียกรวมกันว่าการติดต่อทางผิวหนัง (Percutaneous) เชื้อก่อโรคบางชนิดที่ก่อโรคผิวหนังติดต่อโดยตรงด้วยการสัมผัสผิวหนังของสัตว์ที่เป็นโรคเท่านั้น เช่น โรคกลาก (Ringworm)

อุบัติการณ์ของโรคติดเชื้อต่างๆขึ้นกับความหนาแน่นของสัตว์และความสมบูรณ์ของผิวหนัง ซึ่งหากเป็นแผลก็อาจมีการติดเชื้อที่บาดแผล หรือเป็นช่องทางให้เชื้อเข้าสู่ร่างกาย ไปเพิ่มจำนวนที่อวัยวะอื่น เช่น เชื้อ Leptospirosis spp. เป็นต้น นอกจากนี้การติดเชื้อทางผิวหนัง ยังรวมถึงการถูกสัตว์หรือแมลง ที่มีเชื้อกัด เช่น โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) และโรคไข้วงหลับ (Trypanosomiasis) เป็นต้น โดยทั่วไป เชื้อโรคจะมีช่องทางการเข้าสู่ร่างกายได้ 6 วิธี คือ

1. การกิน อาจเกิดขึ้นโดยผ่านพาหะนำโรคที่ไม่มีชีวิต เช่น น้ำหรือสัตว์พาหะ เป็นต้น
2. ผ่านอากาศ มักเป็นสปอร์ของเชื้อรา หรือแบคทีเรียบางชนิด ซึ่งมักถูกขับออกจากสัตว์ที่เป็น โรคพร้อมกับลมหายใจออกเป็นละอองอย่างไรก็ตามละอองที่มีขนาดตั้งแต่ 15-100 นาโนเมตร สามารถตกตะกอนได้อย่างรวดเร็วจึงไม่สามารถแพร่กระจายไปได้ไกล ดังนั้น การติดเชื้อโดยตรงจากละอองของลมหายใจออกจึงมักถูกจำกัดอยู่บริเวณหน้าสัตว์ป่วย เท่านั้น
3. การสัมผัส เป็นการติดต่อโดยไม่ต้องอาศัยตัวกลางของเชื้อก่อโรคที่ถูกขับ ออกจากร่างกายสัตว์ป่วยทางผิวหนังเช่น เชื้อ Vesiculovirus เชื้อโรคส่วนใหญ่ไม่สามารถติดต่อกทางการ สัมผัสเท่านั้นแต่ต้องมีบาดแผลบนผิวหนังโรคที่ติดต่อโดยการสัมผัสเรียกว่า Contagious
4. การปลุกถ่าย หมายถึง การที่เชื้อเข้าสู่ร่างกายโดยการทะลุผ่านผิวหนังหรือ บาดแผลแม้ว่าจะจัดกลุ่มไว้แยกกัน แต่การปลุกถ่ายมักเกี่ยวข้องกับการสัมผัสโดยมีแมลงเป็นพาหะนำ โรค
5. ผ่านอุปกรณ์การแพทย์ หรือยาและวัคซีนตลอดจนอวัยวะที่รับบริจาค
6. การสืบพันธุ์ โรคที่ติดต่อโดยการสืบพันธุ์ เรียกว่า Venereal Disease ซึ่ง ไม่ได้เกิดเฉพาะสัตว์ ที่มีกระดูกสันหลังเท่านั้น แต่อาจเกิดในแมลงเช่น เชื้อโรค African Swine Fever สามารถติดจากเห็บตัวผู้ไปยังเห็บตัวเมียได้

3.3.3 การคงอยู่ของเชื้อ

การคงอยู่ของเชื้อโรคในประชากรสัตว์นั้นจะครอบคลุมช่วงหนึ่ง ที่เชื้ออยู่ในร่างกายสัตว์และอีกช่วงหนึ่งที่เชื้ออยู่ในสิ่งแวดล้อมภายนอกในร่างกายหรือในพาหะนำโรคขณะที่ เชื้ออยู่ในร่างกายสัตว์จำเป็นจะต้องมีกลไกให้เชื่อดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ถูกทำลายจากระบบป้องกันตนเองจากร่างกายสัตว์และสามารถแข่งขันกับเชื้อที่มีความต้องการที่อาศัยแบบ เดียวกัน (Niche) ขณะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเชื้อก่อโรคต่าง ๆ ก็จำเป็นต้องมีกลไกให้สามารถป้องกัน ตนเองจากอันตรายในสิ่งแวดล้อม ซึ่งอันตรายในสิ่งแวดล้อมสำหรับเชื้อ ดังกล่าว ได้แก่ รังสีอัลตราไวโอ เลต และความแห้ง (Desiccation) กลไกป้องกันตนเองของเชื้อ เพื่อให้คงอยู่ในประชากรสัตว์ ได้ นั้น อาจรวบรวมได้เป็น 5 แบบ คือ

1) หลีกเลี่ยงการอยู่นอกร่างกายสัตว์ อาจทำได้โดยอาศัยการติดต่อระหว่างตัวสัตว์ในแนวตั้ง (Vertical Transmission) การติดต่อผ่านระบบสืบพันธุ์ (Venereal Transmission) การติดต่อผ่านพาหะต่าง ๆ (Vector Transmission) และการติดต่อผ่านการกินเนื้อสด (Sarcophagy) เช่น พยาธิ *Trichinella* sp. ซึ่งติดต่อผ่านการบริโภคเนื้อสุกรดิบ เป็นต้น

2) สร้างโครงสร้างเพื่อป้องกันตนเอง เช่น การสร้างสปอร์ของเชื้อแบคทีเรีย เช่น *Bacillus* spp. สามารถทนต่อความแห้งแล้งของสิ่งแวดล้อมและอุณหภูมิสูงหรือการสร้างเปลือกหุ้ม (Cyst) ของเชื้อปรสิตและโปรโตซัว เช่น เชื้อ *Toxoplasma* sp. สามารถดำรงอยู่ในตัวสัตว์ได้เป็นเวลานานในรูปของซิสต์ (Cyst)

3) เข้าสู่ร่างกายสัตว์เพื่อเพิ่มจำนวน แล้วออกมาอย่างรวดเร็วก่อนที่สัตว์จะมีการตอบสนองด้วยระบบภูมิคุ้มกัน ทนต่อการป้องกันตนเองของเชื้อแบบนี้ มักมีในเชื้อที่ก่อโรคในระบบทางเดินหายใจ ซึ่งต้องการสัตว์ที่ไวต่อโรคเป็นจำนวนมากในการดำรงอยู่

4) อาศัยอยู่ในตัวสัตว์ โดยปรับตัวให้สามารถต้านทานต่อระบบภูมิคุ้มกันของตัวสัตว์ การต้านทานต่อระบบภูมิคุ้มกันของตัวสัตว์นี้อาจทำได้ 2 วิธี คือ การกดระบบภูมิคุ้มกัน (Immunosuppression) เช่น เชื้อวัณโรคและทำให้ร่างกายสัตว์ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมจึงไม่มีการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกัน (Molecular Mimicry) นอกจากนี้ยังมีกลไกอื่นที่ช่วยให้เชื้อก่อโรคสามารถหลีกเลี่ยงระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายสัตว์ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางพันธุกรรม (Antigenic Variation) เช่น ไวรัสไข้หวัดสัตว์ปีกการอาศัยอยู่ในเซลล์ (Intracellular Parasitism) เช่น เชื้อโปรโตซัว *Hepatozoon* sp. การเพิ่มจำนวนในบริเวณ ที่ระบบภูมิคุ้มกันเข้าไม่ถึง (Sites Inaccessible) เช่น การเพิ่มจำนวนของเชื้อไวรัสเนื้องอกเต้านมในหนู ซึ่งจะเพิ่มจำนวนในท่อน้ำนมและการเหนี่ยวนำให้สร้างแอนติบอดีที่ไม่สามารถจับเชื้อได้ (Ineffective Antibodies) เช่น เชื้อ *Parvovirus* สาเหตุของโรคมูมิคุ้มกันบกพร่องในมิงค์ (Aleutian Disease of Mink) เป็นต้น

5) สามารถเจริญในสัตว์หลายชนิด (*Extension of Host Range*) เชื้อก่อโรคในคนกว่า 80 % สามารถเจริญในร่างกายสัตว์ชนิดอื่นได้ด้วยซึ่งความสามารถในการเจริญในสัตว์หลายชนิดนี้ สามารถทำให้การควบคุมหรือกำจัดเชื้อจากประชากรทำได้ยากเช่น เชื้อไวรัสไข้หวัดสัตว์ปีกที่สามารถเจริญอยู่ในนกป่าหลายชนิด

3.3.4 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการอยู่รอดและการติดต่อของเชื้อ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์ พืช ตลอดจนจุลินทรีย์ต่าง ๆ กับสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ เรียกว่า การศึกษาระบบนิเวศ (Ecology) ซึ่งอาจทำการศึกษาได้ในหลายระดับ ตั้งแต่การศึกษาสัตว์ชนิดต่างๆ ในป่า จนถึงการศึกษาชนิดของเชื้อแบคทีเรียในช่องปาก การศึกษาระบบนิเวศของสัตว์

พืช และเชื้อจุลินทรีย์ที่มีความสำคัญทางระบาดวิทยา 2 ประการ คือ ช่วยเพิ่มความเข้าใจการก่อโรค (Pathogenesis) การคงอยู่และการติดต่อของเชื้อโรค และใช้ออกแบบเทคนิคการควบคุมโรค

ปัจจัยสำคัญของระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคในประชากร คือ การกระจายของประชากรสัตว์ พืช และจุลินทรีย์ต่างๆ (Distribution of Populations) และขนาดของประชากรสัตว์ (Size of Populations) การกระจายของประชากรนั้นในทางนิเวศวิทยา อาจแบ่งตามชนิดของพืชเป็น เขตต่างๆ (Vegetative Zone) หรือแบ่งตามชนิดของสิ่งมีชีวิต เรียกว่า ชีวนิเวศ (Biomes) ซึ่งการกระจายของเชื้อโรค พาหะนำโรคและโรคในสัตว์นั้น จะถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อมของ Biomes นอกจากนี้ลักษณะทางนิเวศวิทยาหรือ Biomes นี้ ยังมีผลต่อการเลี้ยงดูสัตว์อีกด้วย

3.4 การควบคุม ป้องกัน และเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์

การควบคุมโรค (Control) หมายถึง การลดอัตราการป่วยและอัตราการตายจากโรค หรือการขัดขวางการแพร่กระจายของโรค ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดอย่างต่อเนื่อง การควบคุมโรค อาจทำได้โดยการรักษาเพื่อลดจำนวนของสัตว์ป่วย และการป้องกัน เป็นการลดความชุกของสัตว์ป่วยและป้องกันซึ่งสามารถลดทั้งอัตราการเกิดโรค (อุบัติเหตุ) และความชุก อีกนัยหนึ่ง คือ การรักษาประชากรให้มีสุขภาพดีโดยรวมนั่นเอง มีสุภชาติจินกล่าวไว้ว่า หมอชั้นสูงรักษาประชากร หมอชั้นกลางรักษากัน หมอชั้นต่ำรักษาโรค งานระบาดวิทยา คือ งานสุขภาพของประชากร จึงเป็นวิชาการแพทย์ชั้นสูงวิชาหนึ่ง

หลักการควบคุมโรคทางระบาดวิทยา ได้แก่ การทำลายแหล่งของเชื้อโรค เช่น การทำลายหรือตรวจรักษาสัตว์ป่วย ตลอดจนการตรวจคัดกรองสัตว์ที่ติดเชื้อแต่ไม่แสดงอาการ เพื่อลดแหล่งของเชื้อโรคในประชากร การขัดขวางห่วงโซ่ของการติดต่อ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อจากแหล่งเชื้อโรค ไม่ว่าจะเป็นพาหะหรือตัวสัตว์ป่วยไปยังสัตว์ที่ไม่ติดเชื้อ เช่น การทำลายพาหะของโรคการกักกันสัตว์ป่วย หรือการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ เป็นต้น และสุดท้ายได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อให้สัตว์สามารถต้านทานต่อการติดเชื้อได้ด้วยตนเอง แม้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสัมผัสเชื้อก่อโรคได้ เช่น การใช้วัคซีน เป็นต้น

ส่วนการป้องกันโรค (Prevention) ถือเป็นส่วนหนึ่งของการแพร่กระจายของโรค อาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ การป้องกันระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention) เป็นการป้องกันการสัมผัสเชื้อหรือสิ่งก่อโรคต่างๆ โดยการทำลายแหล่งของเชื้อ หรือขัดขวางการติดต่อกัน ระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) เป็นการป้องกันการป่วยหรือการเกิดอาการทางคลินิก อาจทำได้โดยการสร้างภูมิคุ้มกัน และการป้องกันระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention) เป็นการป้องกันความสูญเสียจากการเกิดโรค อาจทำได้โดยการรักษาอาการป่วยด้วยยาหรือการผ่าตัด

การกำจัดโรค (Eradication) เป็นคำที่เริ่มต้นใช้กันตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อแสดงการกำจัดโรคไข้เห็บ (Babesiosis) ในอเมริกา โรคปอดบวม (Pleura-neumonia) และ โรคมกคล่อ (Glanders) ในทวีปยุโรป คำว่า Eradication นี้ อาจมีความหมายแตกต่างกัน 4 แบบ คือ

- 1) หมายถึง การสูญพันธุ์ของเชื้อที่ก่อโรคในธรรมชาติ ในความหมายนี้การกำจัดโรคจะสำเร็จก็ต่อเมื่อไม่มีเชื้อโรคหลงเหลืออยู่ในที่ใดในธรรมชาติ
- 2) หมายถึง การลดความชุกของการเกิดโรคในประชากรในบริเวณหนึ่งจนโรคนั้นไม่สามารถติดต่อแพร่กระจายได้
- 3) หมายถึง การลดความชุกของโรคในประชากรให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญ ทั้งนี้ อาจมีการติดต่อของโรคแบบกระจายอยู่ทั่วไป
- 4) หมายถึง การสูญพันธุ์ของเชื้อก่อโรคบริเวณใดบริเวณหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายที่ใช้กันมากที่สุดในทางสัตวแพทย์²¹

3.4.1 กลยุทธ์การควบคุมและกำจัดโรค

1) การกักกันโรค (Quarantine) เป็นการแยกสัตว์ที่ติดเชื้อหรือสงสัยว่าติดเชื้อจากสัตว์ปกติที่มีความเสี่ยงว่าจะติดเชื้อได้ การกักกันโรคนี้เป็นวิธีการการควบคุมโรคที่ใช้ได้ผลดีมาตั้งแต่โบราณ มักใช้กับการนำเข้าสัตว์จากต่างประเทศซึ่งมีโรคประจำถิ่นที่ไม่มีในประเทศนำเข้า นอกจากนี้ ยังหมายถึง การแยกสัตว์ที่สงสัยว่าติดเชื้อจนกว่าจะมีผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่ยืนยันความปลอดภัย ซึ่งในที่สุดแล้วจะสามารถกำจัดโรคได้ โดยการกำจัดสัตว์ที่ติดเชื้อที่ละตัว ระยะเวลาที่กักกันโรคนั้น ขึ้นกับระยะเวลาฟักตัวของโรค (Incubation Period) ระยะเวลาที่ใช้ในการยืนยันการปลอดโรคและระยะเวลาที่สัตว์ป่วยจะหายและปลอดจากเชื้อไม่ว่าจะได้รับการรักษาหรือไม่ก็ตาม

2) การทำลายสัตว์ป่วย²² โดยทั่วไปและประสิทธิภาพการผลิตของสัตว์ใด ๆ จะลดลงเมื่อป่วย และหากเป็นโรคติดเชื้อสัตว์นั้นอาจเป็นแหล่งของโรคที่ติดต่อไปยังสัตว์อื่น ในสถานการณ์ดังกล่าวการทำลายสัตว์ป่วยอาจเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการควบคุมโรค ในการรณรงค์เพื่อกำจัดโรค อาจใช้มาตรการทำลายสัตว์ที่ติดเชื้อเพื่อกำจัดแหล่งของโรค การกำจัดโรคใดโรคหนึ่งจากฝูงสัตว์ อาจใช้เทคนิคอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำลายสัตว์ป่วย ได้แก่

(1) Test and Removal เป็นการตรวจการติดเชื้อของสัตว์ทั้งฝูงแล้วกำจัดตัวที่ติดเชื้อออกไป จากฝูง เช่น การกำจัดวัณโรคออกจากฝูงวัว หรือ PRRS ในฝูงสุกร เป็นต้น

²¹ กาวิน ผดุงทศ, ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์, หน้า 133.

²² “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 134.

(2) Pre-emptive Slaughter หมายถึง การทำลายสัตว์ที่อาจสัมผัสกับสิ่งก่อโรค หรือมีความเสี่ยงที่จะป่วยแม้ว่าจะยังไม่แสดงอาการป่วย และไม่มีผลการตรวจยืนยันว่าติดเชื้อ เช่น การทำลายสัตว์ปีกในฟาร์มที่เกิดโรคใช้หัวคั่นทั้งหมด ไม่ว่าจะแสดงอาการป่วยหรือไม่ เป็นต้น

(3) Blanket Culling หมายถึง การทำลายสัตว์ที่อยู่รอบๆ บริเวณที่เกิดโรคเป็นวิธีการออกแบบเพื่อบำบัดการควบคุมโรคล่วงหน้าไปก่อนการแพร่กระจายของโรค เช่น การทำลายสัตว์ปีกในรัศมี 5 กิโลเมตรจากฟาร์มที่เกิดโรคใช้หัวคั่นเพื่อควบคุมการกระจายของโรค เป็นต้น วิธีนี้อาจใช้ได้ผลดีกับโรคที่แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วแต่อาจมีค่าใช้จ่ายสูง

(4) Stamping Out หมายถึง การทำลายสัตว์ร่วมกับการลดความเสี่ยงของการแพร่กระจายโรคด้วยวิธีอื่น เช่น การทำลายซาก การพ่นยาฆ่าเชื้อบริเวณโรงเรือน และอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงสัตว์ ตามข้อกำหนดขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties: OIE) วิธี Stamping Out จะครอบคลุมการทำลายสัตว์ป่วย และสัตว์ที่สงสัยว่าจะป่วยทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งอาจทำให้การเกิดการติดต่อของเชื้อ สัตว์ที่ไวต่อเชื้อ ไม่ว่าจะใช้วัคซีนหรือไม่ และทำลายซากสัตว์โดยการเผา หรือฝังเพื่อไม่ให้เชื้อโรคสามารถแพร่กระจายต่อไปได้ ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการทำความสะอาด และการฆ่าเชื้ออุปกรณ์ต่างๆ ด้วย

(5) การใช้วัคซีน วัคซีน (Vaccine) หมายถึง สารที่สามารถกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต่อการสัมผัสเชื้อโรคได้ ปัจจุบันมีรูปแบบโรคที่ร่างกายสามารถต้านทานได้ เมื่อได้รับวัคซีนจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การใช้วัคซีนเพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถป้องกันการเกิดและการแพร่กระจายของโรคได้อย่างสมบูรณ์ เทคนิคการป้องกันและควบคุมโรคด้วยการใช้วัคซีน อาจทำได้หลายวิธี ได้แก่

ก. การใช้วัคซีนตามกลยุทธ์ศาสตร์ (Strategic Vaccination) เป็นการใช้วัคซีนกับประชากรในบริเวณที่มีโรคเกิดขึ้นประจำ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคจากบริเวณที่โรคเกิดขึ้นเป็นประจำไปยังบริเวณอื่น

ข. การใช้วัคซีนในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Vaccination) เป็นการใช้วัคซีนกับประชากรที่มีการระบาดของโรค เพื่อลดอัตราการเกิดโรค และป้องกันการแพร่กระจายของโรค เพื่อลดอัตราการเกิดโรค และป้องกันการแพร่กระจายของโรคไปยังบริเวณอื่น ซึ่งมีกลยุทธ์ดำเนินการได้ 3 แบบ คือ

ก) การใช้วัคซีนแบบวงแหวน (Ring Vaccination) เป็นการใช้วัคซีนรอบบริเวณที่เกิดการระบาดของโรค เพื่อเป็นแนวป้องกันไม่ให้เกิดการติดต่อของโรค

ระหว่างประชากรที่เกิดโรคระบาดกับประชากรในบริเวณอื่น โดยที่ไม่ต้องใช้วัคซีนในประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ เมื่อโรคระบาดสงบลงจะสามารถทำให้ประชากรทั้งหมดปลอดโรค ตามนิยามของ OIE (ต้องปลอดจากภูมิคุ้มกันจากวัคซีนด้วย) ได้สะดวกกว่าการทำวัคซีนในประชากรทั้งหมด

ข) การใช้วัคซีนตามแนวป้องกัน (Barrier Vaccination) เป็นการให้วัคซีนกับประชากร ที่อยู่ในบริเวณที่ติดต่อกับประชากรที่เกิดโรคระบาด แต่ไม่สามารถใช้วัคซีนล้อมรอบได้ เช่น ตามแนวชายแดน เป็นต้น

ค) การใช้วัคซีนเพื่อลดอัตราการเกิดโรค (Suppressive หรือ Dampening Down Vaccination) เป็นการให้วัคซีนทั้งในประชากรบริเวณที่เกิดโรคและบริเวณรอบๆ ด้วยการใช้เคมีบำบัดหรือป้องกัน (Therapeutic หรือ Prophylactic Choemo-Therapy) สารเคมีที่ใช้ในการบำบัดหรือป้องกันโรค ได้แก่ ยาต้านจุลชีพ Hyper-Im-Mune Serum เป็นต้น สารเหล่านี้สามารถใช้ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงของการเกิดโรคระบาดสูง เพื่อป้องกันการเกิดโรค และส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิต การป้องกันโรคด้วยวิธีนี้อาจมีผลข้างเคียง ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การคัดเลือกเชื้อที่สามารถต้านทานต่อยาต้านจุลชีพ เนื่องจากการใช้ยาในระดับ (Dose) ต่ำ ทำให้สามารถอยู่รอดและแพร่กระจายความสามารถในการต้านทานต่อยาต้านจุลชีพ ไปยังเชื้ออื่นได้

3) การเคลื่อนย้ายสัตว์ ไปยังบริเวณที่มีพาหะของโรคน้อย สามารถใช้การป้องกันของโรคที่มีพาหะของโรคเพิ่มขึ้นตามเป็นฤดูกาล โดยเมื่อถึงฤดูกาลที่มีพาหะของโรค เพิ่มขึ้นจำนวนมากขึ้น อาจทำการเคลื่อนย้ายไปยังที่ที่มีพาหะของโรคน้อย หรือเคลื่อนย้ายสัตว์ไปเลี้ยงในโรงเรือนที่สามารถป้องกันพาหะของโรคได้

4) การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ มักเป็นวิธีการควบคุมการเกิดโรค ในภาวะของการเกิดโรคระบาดหรือในการรณรงค์ เพื่อกำจัดโรค ป้องกันการนำสัตว์ที่ติดเชื้อจากบริเวณหนึ่งไปยังบริเวณอื่น และป้องกันการนำสัตว์ที่ยังไม่ติดเชื้อไปสู่บริเวณที่มีการระบาดของโรค ซึ่งจะก่อให้เกิดอัตราการป่วยสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้อาจควบคุมเคลื่อนย้ายเฉพาะรอบๆ บริเวณที่เกิดโรคระบาด เช่น ในการควบคุมโรคไข้หวัดนกจะห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกในระยะ 50 กิโลเมตร จากจุดที่เกิดโรค เป็นต้น สำหรับรัศมีบริเวณที่ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแพร่กระจายของเชื้อตามธรรมชาติ ดังนั้น โรคที่สามารถติดต่อผ่านอากาศ (Air Borne) อาจต้องทำการควบคุมการเคลื่อนย้าย เป็นระยะทางที่มากกว่าโรคที่ติดต่อกัน โดยการสัมผัสโดยตรง เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วการควบคุมการเคลื่อนย้ายจะไม่ดำเนินการควบคุมทั้งประเทศ เนื่องจากไม่มีความจำเป็น และมักส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก อย่างไรก็ตาม อาจมีการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ระหว่างประเทศเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเข้าสู่ประเทศได้

5) การจัดการทุ่งหญ้า กรณีที่มีการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยให้หากินเองในทุ่งหญ้า สัตว์อาจติดเชื้อ โดยเฉพาะพยาธิจากสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การควบคุมพยาธิโดยการจัดการทุ่งหญ้า ร่วมกับการควบคุมพาหะของโรคและการใช้วัคซีน อาจช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดโรคต่าง ๆ ต่อมา ด้านพยาธิได้อีกด้วย ซึ่งการควบคุมการติดเชื้อจากสิ่งแวดล้อมสามารถทำได้ โดยการจัดการ ทุ่งหญ้าแบบใด แบบหนึ่ง ได้แก่

(1) การผสมสัตว์ที่ใช้ทุ่งหญ้า (Mixed Grazing) เป็นการผสมการใช้ทุ่งหญ้า ระหว่างสัตว์ที่ไวต่อโรคกับสัตว์ที่สามารถต้านทานการติดเชื้อได้ดี เพื่อลดการเพิ่มจำนวนของเชื้อ ในสิ่งแวดล้อม เช่น การให้ แม่โคที่สามารถต้านทานต่อการติดเชื้อเล็มหญ้าในทุ่งหญ้าพร้อมกับลูก ที่อาจไวต่อการติดเชื้อมากกว่า

(2) การสลับการใช้ทุ่งหญ้า (Alternate Grazing) ระหว่างสัตว์ชนิดต่างๆ ซึ่งอาจลดการปนเปื้อน และการเพิ่มจำนวนของเชื้อที่ปนเปื้อนอยู่ในทุ่งหญ้าได้ เช่น การสลับการใช้ ทุ่งหญ้าระหว่างแกะกับ โคนมที่ช่วยให้สามารถควบคุมพยาธิ *Ostertagia* sp. และ *Nematodius* sp. ที่ติดต่อเฉพาะในแกะได้

(3) การจัดลำดับการใช้ทุ่งหญ้า (Sequentail Grazing) ระหว่างสัตว์ชนิด เดียวกัน ที่ไวต่อโรคกับสัตว์ที่ต้านทานโรค เป็นการลดการปนเปื้อนของทุ่งหญ้า เช่น หากให้แม่โค ใช้ทุ่งหญ้าก่อน จะลดการปนเปื้อนพยาธิ *Trichostrongyle* sp. ซึ่งมักติดต่อไปสู่ลูกโคจากทุ่งหญ้า

6) การควบคุมพาหะของโรค (Vector Control) เป็นการตัดห่วงโซ่ของการ ติดต่อทำให้เชื้อโรคที่ไม่สามารถติดต่อกับสัตว์ป่วยไปยังสัตว์ปกติในบริเวณอื่นได้ พาหะของโรค อาจเป็นสิ่งมีชีวิต เช่น แมลงต่างๆ รวมถึงคนที่อาจนำเชื้อมาจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งการควบคุม พาหะของโรคที่มีชีวิต อาจทำได้โดยการใช้ยาฆ่าแมลง การใช้สิ่งมีชีวิตที่แย่งที่อยู่อาศัยหรืออาหาร ของพาหะโรค หรือใช้ยาฆ่าเชื้อเพื่อทำลายเชื้อโรคที่อาจติดอยู่ตามร่างกาย สำหรับพาหะของโรค ที่ไม่เป็นสิ่งมีชีวิต อาจทำลายด้วยการเผาหรือล้างด้วยยาฆ่าเชื้อโรค เป็นต้น มาตรการควบคุมการ ติดเชื้อผ่านพาหะของโรคนี้นักเรียกรวมๆ กันว่า ระบบรักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity) ซึ่งกลยุทธ์ที่สามารถป้องกันการเกิดโรคติดเชื้อมากมาย โรคได้ ในเวลาเดียวกัน จึงเป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพโดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตสัตว์เพื่อบริโภค

3.4.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมและป้องกันโรค

ในการป้องกันโรคและควบคุมโรคนั้น มีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพ และความสำเร็จของการดำเนินการหลายปัจจัย ที่สำคัญ ได้แก่

1) ความรู้เกี่ยวกับการเกิดโรคที่สำคัญ ได้แก่ ชนิดของสัตว์ที่สามารถติดเชื้อ วิธีการติดต่อของโรคและระยะฟักตัวของโรค ทั้งนี้ หากมีชนิดของสัตว์ที่สามารถติดเชื้อได้น้อย

อาจเลือกวิธีทำลายสัตว์ เนื่องจากสามารถระบุสัตว์ที่ติดเชื้อได้ทั้งหมด แต่หากมีชนิดของสัตว์ที่ติดเชื้อได้มาก เช่น โรคพิษสุนัขบ้า อาจต้องอาศัยการทำวัคซีน ในสัตว์ที่มีความเสี่ยงสูง เป็นต้น

2) การสนับสนุนงานสัตวแพทย์จากภาครัฐ จำเป็นสำหรับการตรวจควบคุมและกำจัดโรค โดยมีบทบาทที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่เข้าไปทำการตรวจสอบวินิจฉัยโรค ทั้งนี้ ต้องมีความสามารถในการเคลื่อนที่ไปยังบริเวณที่เกิดโรคได้อย่างรวดเร็ว และสามารถวินิจฉัยตลอดจนทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเกิดโรคได้ ในประเทศที่มีสัตวแพทย์จำนวนจำกัดอาจพิจารณาอบรมเรื่องการควบคุมโรค และพัฒนาความสามารถในการตรวจวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการแก่อาสาสมัครในพื้นที่ และในระยะยาวควรจัดให้มีระบบการรายงานโรค ตลอดจนการสร้างแบบจำลองการเกิดโรค เพื่อให้สามารถวางแผนการควบคุมและป้องกันโรคได้ล่วงหน้า

3) ความสามารถในการตรวจวินิจฉัยโรค อาจทำได้โดยการตรวจทางคลินิก การชันสูตรซาก การแยกเชื้อที่ทำให้เกิดโรค การตรวจระดับภูมิคุ้มกัน หรือการเปลี่ยนแปลงปัจจัยเสี่ยงทางระบาดวิทยา เช่น การลดลงของประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น

4) ระบบการเฝ้าระวังโรค เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการเกิดโรคและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาทำการวิเคราะห์และกำหนดเป็นมาตรการควบคุมป้องกันโรคและอาจใช้ในการติดตามผลของมาตรการต่างๆ ดังกล่าวอีกด้วย

5) การผลิตสัตว์ทดแทน การควบคุมและการกำจัดโรคโดยการทำงาน สัตว์ทั้งหมดอาจทำให้อุตสาหกรรมเพื่อบริโภคต้องหยุดชะงัก จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการผลิตหรือซื้อสัตว์ทดแทนล่วงหน้า เพื่อลดผลกระทบทางเศรษฐกิจ ของมาตรการควบคุมโรคดังกล่าว

6) ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นอย่างยิ่งในการควบคุมโรค ให้ได้ผลดียกตัวอย่างเช่น การควบคุมโรคไข้หวัดนก ในระยะแรกประสบปัญหาเกี่ยวกับการหลบซ่อน และเคลื่อนย้ายสัตว์ที่จะต้องถูกทำลาย อาจเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจถึงอันตรายที่เกิดขึ้นหรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ในระยะต่อมาเมื่อมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงอันตรายจากโรคไข้หวัดนกและมีการเบิกจ่ายค่าตอบแทนสัตว์ที่ถูกทำลายอย่างทันท่วงที ทำให้การควบคุมโรคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7) ความเห็นของสาธารณชน อาจมีผลกระทบต่อมาตรการควบคุมและป้องกันโรคได้เช่นกัน ทั้งนี้ การให้ความรู้ที่ถูกต้องเป็นเรื่องจำเป็นในการปรับความเห็นของสาธารณชนต่อมาตรการควบคุมและป้องกันโรคที่จำเป็นต้องดำเนินการ เช่น การทำลายสัตว์ ซึ่งอาจเป็นภาพลบที่ทำให้สาธารณชนไม่เห็นด้วยและไม่ให้ความร่วมมือ

8) ผลกระทบทางสาธารณสุข เนื่องจากโรคติดเชื้อกว่า 70% เป็นโรคที่ติดต่อกันได้ทั้งคนและสัตว์ (Zoonoses) ดังนั้น ในการควบคุมโรคในสัตว์อาจต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการ

ควบคุมโรคในคน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคระหว่างสัตว์ และคนทำให้เชื้อเพิ่มความรุนแรงหรือระบาดได้อย่างรวดเร็วขึ้นอีกด้วย

9) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการใช้ยาฆ่าแมลงที่อาจทำลายสิ่งมีชีวิต ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกิดโรคไปด้วย นอกจากนี้ยังอาจเกิดการตกค้างสะสมของสารเคมีต่างๆ อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นในระยะยาวอีกด้วย

10) การสนับสนุนงบประมาณ เป็นสิ่งจำเป็นในการรณรงค์ควบคุม และกำจัดโรค ทั้งนี้งบประมาณอาจมาจากทั้งภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรมผู้ผลิต ตลอดจนเจ้าของสัตว์ ซึ่งในภาพรวมแล้วจะต้องประเมินความคุ้มค่าของมาตรการควบคุมและกำจัดโรคก่อน

นอกจากปัจจัยต่างๆดังกล่าวข้างต้นแล้วหากจะดำเนินการกำจัดโรคออกจากประเทศ (Eradication) รัฐบาลอาจต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ ได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ ตั้งแต่บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณในการดำเนินงานความสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดการกระทำที่ผิดกฎหมายที่อาจทำให้ประสิทธิภาพของการควบคุมโรคลดลง ความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ตามแนวชายแดน และความสามารถในการตรวจวินิจฉัยโรค

3.4.3 การเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์

การเฝ้าระวังโรค (Disease Surveillance) หมายถึง การเก็บข้อมูล เรียบเรียง วิเคราะห์และแปลผลของข้อมูลอย่างมีระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการป้องกันและควบคุมโรคต่อไป โดยมีเป้าหมายของโรคที่ทำการเฝ้าระวังอย่างชัดเจน ในอดีตการเฝ้าระวังโรคเป็นการเฝ้าระวังผู้ที่สัมผัสเชื้อโรครุนแรง เช่น กาฬโรค (Bubonic Plaque) ที่จะเริ่มแสดงอาการเมื่อไหร่ ต่อมาได้มีการขยายขอบเขตครอบคลุมทั้งโรค และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง²³

โดยทั่วไปแล้วการเฝ้าระวังโรคมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อติดตามแนวโน้มของการเกิดโรคในประชากร หากมีอัตราการเกิดโรคที่สูงกว่าปกติอาจนำไปสู่การสอบสวนโรค หรือหากมีการเกาะกลุ่มกัน (Clustering) ของผู้ป่วยหรือสงสัยว่าจะมีการระบาดของโรค อาจใช้ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคเป็นฐานสำหรับการเปรียบเทียบอัตราการเกิดโรคอีกด้วย นอกจากนี้การเก็บข้อมูลลักษณะผู้ป่วย จะเป็นประโยชน์ในการระบุกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมกกว่าประชากรกลุ่มอื่น ในขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ป่วยจะบ่งชี้ถึงวิธีการติดต่อของโรคในขณะที่ยังไม่ทราบสาเหตุของโรคอย่างชัดเจนได้

สำหรับแนวทางการเฝ้าระวังโรคนั้น อาจแบ่งออกเป็น 2 แบบใหญ่ๆ ได้แก่ การเฝ้าระวังเชิงรุก และการเฝ้าระวังเชิงรับ

²³ ภาวิน ผดุงทศ, ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์, หน้า 160.

1. การเฝ้าระวังเชิงรุก (Active Surveillance) เป็นการเก็บข้อมูล หรือสำรวจข้อมูล โดยหน่วยงานที่ทำการเฝ้าระวัง หรืออาจหมายถึง การตรวจคัดกรองโรคในประชากรที่ปกติ ซึ่งจำเป็นสำหรับการเฝ้าระวังโรคที่มีการป่วยแบบไม่แสดงอาการ และมีตัวอมโรค (Carrier) หรือพาหะนำโรค (Vector) อยู่ในประชากร ทั้งนี้ ระบบการเฝ้าระวังเชิงรุกมักมีวัตถุประสงค์ เพื่อยืนยันการปลอดโรค หรือประเมินอุบัติการณ์ ตลอดจนความชุกของโรค

2. การเฝ้าระวังเชิงรับ (Passive Surveillance) เป็นการเฝ้าระวังโรค โดยหน่วยงานที่ทำการ เฝ้าระวังทำหน้าที่รอรับข้อมูลจากผู้รายงานหรือเป็นการติดตามตรวจสอบ เฉพาะผู้ป่วยหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้ที่ยังมีสุขภาพดี

ในทางสัตวแพทย์ “การเฝ้าระวังเชิงรุก” อาจหมายถึง การสำรวจโรค ส่วน “การเฝ้าระวังเชิงรับ” อาจหมายถึง การเก็บข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรคหรือประสิทธิภาพการผลิต เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทางคลินิก

จุดอ่อนของการเฝ้าระวังเชิงรับ ได้แก่ ความลำเอียงจากการเลือกตัวอย่าง ที่อาจไม่ใช่ ตัวแทนที่ดีของประชากร (Selection Bias) และมักจะไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับฐานของประชากร ที่ใช้เป็นตัวหารในการคำนวณตัววัดต่างๆ ทางระบาดวิทยา อย่างไรก็ตาม การเฝ้าระวังเชิงรับอาจช่วยให้สามารถตรวจพบโรคอุบัติใหม่ ที่ระบบการเฝ้าระวังเชิงรุกไม่ได้ทำการเฝ้าระวัง นอกจากนี้การเฝ้าระวังเชิงรับ ยังเป็นรากฐานการสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานสุขภาพ โดยการรายงานผลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ให้ข้อมูลหรือตัวอย่าง และโดยทั่วไปแล้วจะเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการเฝ้าระวังเชิงรุกอีกด้วย

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ

ปัญหาโรคระบาดสัตว์ถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศปัญหาหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ด้านทั้งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ร่างกาย สุขอนามัยของประชาชน รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนและระบบเศรษฐกิจของประเทศ

มาตรการในการบังคับใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์ก็ถือเป็นมาตรการที่สำคัญที่มีส่วนช่วยในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์ แต่หากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่นั้น มีข้อบกพร่องและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการป้องกัน ควบคุม โรคระบาดสัตว์แล้ว กฎหมายดังกล่าวก็จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อแก้ไข ปรับปรุงโดยเร่งด่วน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปรับปรุงมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายโรคระบาดสัตว์และจำเป็นต้องศึกษา มีดังนี้

1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายไทย

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญ²⁴ ถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย ดังนั้นในการบังคับใช้กฎหมายของไทยทุกฉบับจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ก็เช่นเดียวกัน อันจะต้องบัญญัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้หากบทบัญญัติของกฎหมายโรคระบาดสัตว์ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแล้ว กฎหมายโรคระบาดสัตว์ก็จะใช้บังคับไม่ได้

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นมีมาตราที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ดังนี้

²⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 5

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำ มิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็นหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

1.2 พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่เกิดกับสัตว์ อันเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน สาระสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่เกิดกับสัตว์ มีดังนี้

1.2.1 ความหมายของคำจำกัดความ

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ให้ความหมายของคำจำกัดความ ดังนี้

“สัตว์” หมายความว่า

(1) ช้าง ม้า โค กระบือ ลา ล่อ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว กระจง ตั๊กแตน ชะนีและให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์และเอ็มบริโอของสัตว์เหล่านี้ด้วย

(2) สัตว์ปีกจำพวกนก ไก่ เป็ด ห่าน และให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ด้วย

(3) สัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และให้หมายความรวมถึงน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ เอ็มบริโอ และไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ของสัตว์ชนิดนั้นด้วย

ปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดสัตว์ชนิดอื่นตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 อีก 46 ชนิด²⁵ ได้แก่ กบ กระจงหรือไก่ กระจง กระจงหรือเมฆ กวางผา กุ้ง กูบริหรือโคไพร ควายป่า ค่าง จระเข้ จิงโจ้ ตะโขง ตะพาน้ำ เต่า ทราญ หรือ

²⁵ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดสัตว์ชนิดอื่น ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

เนื้อทราย หรือตามะแน นากหญ้า นางาย หรือลิงลม ปลา ปลิงทะเล ผึ้ง พะยูน เพรียงทราย แมวป่า แมวน้ำ ยีราฟ แรด ละองหรือละมั่ง โลมา เลียงผา หรือเขียง หรือโครำ หรือกูรำ เป็นต้น

“ซากสัตว์” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างกายสัตว์ที่ตายแล้ว สิ่งใดๆ ที่ได้จากสัตว์ที่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงอาหารสุกที่ทำ ประกอบ หรือปรุงจากซากสัตว์หรือสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปที่ทำจากซากสัตว์ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“โรคระบาด” หมายความว่า กาฬโรคเป็ด โรคไขหวัดนก โรคเซลล์โมเนลลา โรคทริคิเนลลา โรคนิวคาสเซิล โรคบรูเซลลา โรคปากและเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า โรครินเดอร์ เปสต์ โรคเลปโทสไปรา โรคโลหิตจางติดเชื้อม้า โรควัวบ้า โรคสมองอักเสบนิปาห์ โรคอหิวาต์ สุกกร โรคแอนแทรกซ์โรคเฮโมรายิกเซปติซีเมีย วัณโรค และโรคอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดโรคระบาด สัตว์เพิ่มเติม ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 จำนวนหลายโรค²⁶ ได้แก่ โรคอหิวาต์สัตว์ปีก (Fowl Cholera) โรคหลอดลมอักเสบติดเชื้อในสัตว์ปีก (Avian Infectious Bronchitis) โรคกล่องเสียงและหลอดลมอักเสบติดเชื้อในสัตว์ปีก (Avian Infectious Laryngotracheitis) โรคปอด และเยื่อหุ้มปอดอักเสบติดเชื้อใน โคและกระบือ (Contagious Bovine Pleuropneumonia) โรคบีวีดี (Bovine Viral Diarrhoea) หรือโรคเริมดี (Mucosal Disease) กลุ่มอาการระบบสืบพันธุ์ และทางเดินหายใจ ในสุกร (พีอาร์อาร์เอส) [Porcine - Reproductive and Respiratory Syndrome (PRRS)] โรคอเมริกัน ฟาล์วบรูด (American Foul Brood - Disease หรือ American Foul Brood Disease) โรคพิษสุนัขบ้า เทียม (Pseudorabies หรือ Aujeszky's - Disease) โรคไคทริดฟังกัส (Chytrid Fungus Disease หรือ Infection with Batrachochytrium Dendrobatidis) โรคไอเอสเอ (ISA หรือ Infection with Infectious Salmon Anaemia Virus) เป็นต้น

“พาหะของโรคระบาด” หมายความว่า

(1) สัตว์ซึ่งไม่ปรากฏอาการของโรคระบาดแต่มีเชื้อโรคระบาด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า ได้รับเชื้อโรคระบาด ซึ่งอาจติดต่อกันหรือสัตว์อื่นได้

(2) ซากสัตว์ของสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือของสัตว์ตาม (1)

(3) ซากสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีเชื้อโรคระบาด “

“เครื่องหมายประจำตัวสัตว์” หมายความว่า เครื่องหมาย ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวัตร หรือ สัตวแพทย์ทำ หรือสั่งให้เจ้าของทำไว้ที่ตัวสัตว์หรือซากสัตว์ หรือยานพาหนะ อากาศ

²⁶ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติม ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

สถานที่ ภาชนะ สิ่งห่อหุ้มหรือกักขัง เพื่อประโยชน์ในการจำแนก หรือตรวจสอบสัตว์หรือซากสัตว์

“เจ้าของ” หมายความว่า เจ้าของกรรมสิทธิ์และผู้ครอบครอง ในกรณีของสัตว์ หากไม่ปรากฏเจ้าของ หรือไม่สามารถหาเจ้าของได้ ให้หมายความรวมถึงผู้เลี้ยง ผู้ให้ที่อยู่อาศัยและผู้ควบคุมสัตว์ด้วย

“สัตวแพทย์” หมายความว่า

(1) นายสัตวแพทย์และสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์

(2) ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นสัตวแพทย์เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมี คุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“สารวัตร” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นสารวัตรเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมีคุณสมบัติตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

1.2.2 การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์

มาตรา 9 ในท้องที่ใดเมื่ออธิบดีเห็นสมควรให้มีการป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ชนิดใด ให้อธิบดีประกาศกำหนดให้ท้องที่นั้นทั้งหมดหรือบางส่วนของท้องที่ซึ่งมีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ สำหรับสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดนั้น การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ลักษณะ ราคาและการยกเว้นราคาเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และการดำเนินการก่อน หรือหลังการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ที่อธิบดีประกาศกำหนด ในกรณีที่ประกาศตามวรรคสองกำหนดให้เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์มีหน้าที่ทำเครื่องหมาย ประจำตัวสัตว์ หรือดำเนินการก่อนหรือหลังการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ให้เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ ปฏิบัติให้เป็นไปตามประกาศดังกล่าว

จากหลักกฎหมายมาตราข้างต้น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

กรณีอธิบดี เห็นว่าท้องที่ใด สมควรให้มีการป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ชนิดใด อธิบดีประกาศกำหนดให้ท้องที่นั้นทั้งหมดหรือบางส่วนของท้องที่ซึ่งมีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ซึ่งการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ประกาศ

1.2.3 การป้องกันโรคระบาด

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติเรื่องการป้องกันโรคระบาดไว้ในหมวด 1 การป้องกันและควบคุมโรคระบาด มีเนื้อหา ดังนี้

มาตรา 11 บัญญัติว่า ให้เจ้าของสัตว์แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สार्वत्र หรือสัตวแพทย์ ภายในเวลาสิบสองชั่วโมงนับแต่เวลาที่ทราบว่าสัตว์ป่วยหรือตาย เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

- (1) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยรู้ว่าเป็นโรคระบาด
- (2) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยไม่รู้สาเหตุ
- (3) ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียงกัน มีสัตว์ป่วยหรือตายมีอาการคล้ายคลึงกัน ในระยะเวลาห่างกันไม่เกินเจ็ดวัน

การแจ้งและการดำเนินการกับสัตว์ป่วยหรือตายตามวรรคหนึ่ง และการกำหนดชนิดจำนวน และลักษณะการป่วย หรือตายของสัตว์ตาม (2) และ (3) ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด เมื่อมีสัตว์ตามวรรคหนึ่งป่วย ให้เจ้าของสัตว์ควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดไว้ภายในบริเวณที่สัตว์อยู่ และห้ามมิให้เจ้าของสัตว์หรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยไปจากบริเวณนั้น เมื่อมีสัตว์ตามวรรคหนึ่งตาย ให้เจ้าของสัตว์ควบคุมซากสัตว์นั้นให้คงอยู่ ณ ที่ที่สัตว์นั้นตาย และห้ามมิให้เจ้าของสัตว์หรือบุคคลอื่นใด เคลื่อนย้าย ซ้ำแผละ หรือกระทำการอื่นใดแก่ซากสัตว์นั้น เว้นแต่มีการดำเนินการกับสัตว์ป่วยหรือตาย ตามที่อธิบดีประกาศกำหนดตามวรรคสอง หรือสัตวแพทย์ได้ตรวจพิสูจน์แล้วว่าสัตว์นั้นมิได้ป่วยหรือตาย โดยโรคระบาด หรือสัตวแพทย์สั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา 12 บัญญัติว่า เมื่อได้มีการแจ้งตามมาตรา 11 หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสัตว์ป่วยหรือตาย โดยโรคระบาด พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือสารวัตรมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของสัตว์จัดการ ดังต่อไปนี้

- (1) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด
- (2) ฟัง หรือเผาซากสัตว์นั้น ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฟังหรือเผาไม่อาจทำได้ให้ทำลายโดยวิธีอื่น ตามที่เห็นสมควร
- (3) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูง หรือเคยอยู่ร่วมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด

มาตรา 13 บัญญัติว่า เมื่อได้มีการแจ้งตามมาตรา 11 หรือตรวจพบ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสัตว์ป่วย หรือตายโดยโรคระบาด นอกจากสัตวแพทย์มีอำนาจตามมาตรา 40 แล้ว ให้มีอำนาจตรวจสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมทั้งออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์จัดการ ดังต่อไปนี้

(1) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับการรักษาตามที่เห็นสมควร

(2) ฝัง หรือเผาซากสัตว์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฝังหรือเผาไม่อาจทำได้ ให้ทำลายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร

(3) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูงหรือเคยอยู่ร่วมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับการป้องกันโรคระบาดตามที่เห็นสมควร

(4) ทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาด หรือสัตว์หรือซากสัตว์ ที่เป็นพาหะของโรคระบาด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด ทั้งนี้ ให้ชดใช้ราคาแก่เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของราคาสัตว์ หรือซากสัตว์ ซึ่งอาจขายได้ในตลาดท้องที่ก่อนเกิดโรคระบาด ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง เว้นแต่กรณีที่เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ได้ จงใจกระทำความผิดต่อบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

(5) กำจัดเชื้อโรคที่อาหารสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดตามวิธีการที่กำหนด

(6) ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคระบาดในที่ที่มีเชื้อโรคระบาด หรือสงสัยว่ามีเชื้อ โรคระบาด ตามวิธีการที่กำหนด

จากหลักกฎหมายมาตราข้างต้น สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. หน้าที่ของเจ้าของสัตว์ป่วยหรือสัตว์ตาย

ให้เจ้าของสัตว์แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวัดร หรือสัตวแพทย์ ภายในเวลา 12 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ทราบว่ามีสัตว์ป่วยหรือตาย เมื่อมีกรณี ดังต่อไปนี้

1) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยรู้ว่าเป็นโรคระบาด

2) มีสัตว์ป่วยหรือตายโดยไม่รู้สาเหตุ

3) ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือบริเวณ ใกล้เคียงกัน มีสัตว์ป่วยหรือตาย มีอาการคล้ายคลึงกันในระยะเวลาย่างกันไม่เกิน 7 วัน

2. อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสารวัดร

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสารวัดร ได้รับแจ้งจากเจ้าของสัตว์ป่วย หรือตาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีสัตว์ป่วยหรือตาย โดยโรคระบาด พนักงานเจ้าหน้าที่หรือสารวัดร มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของดำเนินการคือ

(1) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ในเขตตามวิธีการที่กำหนด

(2) ฟัง หรือเผาซากสัตว์นั้น ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฟังหรือเผาไม่อาจทำได้ให้ทำลาย โดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร

(3) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูงหรือเคยอยู่ร่วมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด

3. อำนาจหน้าที่ของสัตวแพทย์

สัตวแพทย์ท้องที่ที่ได้รับแจ้งจากเจ้าของสัตว์ป่วยหรือตาย หรือเป็นกรณีที่ตรวจพบ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าสัตว์ป่วย หรือตายโดยโรคระบาด สัตวแพทย์มีอำนาจดำเนินการ

(1) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับการรักษาตามที่เห็นสมควร

(2) ฟัง หรือเผาซากสัตว์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฟังหรือเผาไม่อาจทำได้ ให้ทำลายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร

(3) กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูงหรือเคยอยู่ร่วมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับการป้องกันโรคระบาดตามที่เห็นสมควร

(4) ทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นโรคระบาด หรือสัตว์หรือซากสัตว์ ที่เป็นพาหะของโรคระบาด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด ทั้งนี้ ให้ชดเชยราคาแก่เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของราคาสัตว์หรือซากสัตว์ ซึ่งอาจขายได้ในตลาดท้องที่ก่อนเกิดโรคระบาด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่กรณีที่เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ได้ จงใจกระทำความผิดต่อบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้

(5) กำจัดเชื้อโรคที่อาหารสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดตามวิธีการที่กำหนด

(6) ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคระบาดในที่ที่มีเชื้อโรคระบาดหรือสงสัยว่ามีเชื้อ โรคระบาด ตามวิธีการที่กำหนด

1.2.4 การควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติเรื่องการควบคุมการค้าสัตว์ และซากสัตว์ไว้ในหมวด 2 มีเนื้อหา ดังนี้

มาตรา 24 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ผู้ใดทำการค้า หรือหากำไรในลักษณะคนกลาง ซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน

- (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว
- (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์
- (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2)
- (4) สัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 25 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของสัตว์ ผู้ใดขาย จำหน่าย จ่าย แลกเปลี่ยน หรือมีไว้เพื่อขายซึ่งน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือมีพ่อพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าวเพื่อให้บริการผสมพันธุ์แก่สัตว์ของบุคคลอื่น โดยวิธีธรรมชาติ ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 26 ใบอนุญาตตามมาตรา 24 และมาตรา 25 ให้มีอายุหนึ่งปีนับแต่ วันที่ออกใบอนุญาต ถ้าผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอแล้ว ให้ประกอบกิจการต่อไปได้จนกว่านายทะเบียนจะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

การขอต่ออายุใบอนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

มาตรา 38 เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 ผ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 แล้วแต่กรณีหากสัตวแพทย์เห็นสมควร ให้เสนอความเห็นต่อนายทะเบียนเพื่อพิจารณาสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต และนายทะเบียนมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ครั้งละไม่เกินเก้าสิบวัน ทั้งนี้ ในคำสั่งดังกล่าวจะกำหนด เงื่อนไขเท่าที่จำเป็นให้ผู้ถูกพักใช้ใบอนุญาตต้องปฏิบัติไว้ด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีการฟ้องผู้รับใบอนุญาตดังกล่าวต่อศาลว่าฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 แล้วแต่กรณี นายทะเบียนจะสั่งพักใช้ใบอนุญาตนั้นไว้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้

ห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 ซึ่งถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการ ตามใบอนุญาตที่ถูกสั่งพักใช้นั้น

ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง หรือกรณีที่จะก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

จากหลักกฎหมายมาตราข้างต้น สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) ใบอนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์

บุคคลที่ประสงค์จะทำการค้าสัตว์ ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ และซากสัตว์ของสัตว์ดังกล่าว ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน โดยการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด บุคคลที่ประสงค์จะขาย จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน หรือมีไว้เพื่อขายซึ่งน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือมีพ่อพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าว เพื่อให้บริการผสมพันธุ์แก่สัตว์ของบุคคลอื่นโดยวิธีธรรมชาติ ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน โดยการขออนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

2) อายุใบอนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์

ใบอนุญาตให้ทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ หรือน้ำเชื้อหรือเอ็มบริโอให้มีอายุหนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

3) กรณีมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขในใบอนุญาต

ให้สัตวแพทย์ เสนอความเห็นต่อนายทะเบียน เพื่อพิจารณาสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต โดยนายทะเบียนสั่งพักใช้ใบอนุญาตครั้งละไม่เกิน 90 วัน

กรณีมีการฟ้องร้อง นายทะเบียนมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตนั้นไว้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้

1.2.5 การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์

มาตรา 34 ภายใต้งบบังคับมาตรา 18 และมาตรา 22 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ผู้นำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม และต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง

(1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือ เอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว

(2) นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อ สำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์

(3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2)

(4) สัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาต การตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคจากสัตว์หรือซากสัตว์ ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

การออกใบอนุญาตตามวรรคสอง สัตวแพทย์จะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับยานพาหนะและการใช้เส้นทาง หรือเงื่อนไขอื่นตามที่จำเป็นไว้ในใบอนุญาตก็ได้

สาระสำคัญของการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น²⁷

1) การอนุญาตให้นำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น

ผู้ที่ประสงค์จะนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่อสัตวแพทย์ประจำท้องที่ที่สัตว์หรือซากสัตว์ดังกล่าวอยู่ในพื้นที่นั้น ให้สัตวแพทย์ประจำท้องที่พิจารณาตรวจสอบแหล่งที่มาของสัตว์หรือซากสัตว์อย่างละเอียด โดยจะต้องไม่เป็นสัตว์หรือซากสัตว์ที่มาจากท้องที่ที่มีการระบาดของโรคระบาด หรือสงสัยว่ามีโรคระบาด และกรณีซากสัตว์ประเภท งาช้าง ให้ตรวจสอบแหล่งที่มาของงาช้างโดยต้องมาจากช้างที่มีตัวรูปพรรณตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะเท่านั้น และมีเอกสารรับรองจากนายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ

2) การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์

ให้มีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรม ปศุสัตว์ประกาศกำหนด กรณีซากสัตว์ประเภทงาช้าง หากยังไม่มีการทำเครื่องหมายตามประกาศดังกล่าวให้ทำเครื่องหมายที่งาช้าง โดยวิธีการตอกหมายเลขลงบนผิวงาช้างให้เห็น

²⁷ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาต และการออกใบอนุญาตการตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคในการนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น พ.ศ. 2558

ชัดเจน ตามหมายเลขเครื่องหมายที่กรมปศุสัตว์กำหนด และให้ทำบัตรกำกับลักษณะงาช้างตามแบบที่กรมปศุสัตว์กำหนดด้วย

3) การป้องกันโรคระบาด

ให้สัตวแพทย์ประจำท้องที่หรือสัตวแพทย์ที่ได้รับมอบหมาย ฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้แก่ โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร และหมูป่า ทุกตัว ส่วนวัคซีนชนิดอื่นให้ฉีดตามที่ กรมปศุสัตว์กำหนด หรือสัตวแพทย์ประจำท้องที่ที่จะพิจารณาฉีดวัคซีนชนิดอื่นตามที่เห็นสมควรให้แก่ สัตว์ดังกล่าวก็ได้ เมื่อได้ฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์แล้ว ให้สัตวแพทย์ประจำท้องที่ทำหลักฐานการฉีดวัคซีน ตามแบบที่กรมปศุสัตว์กำหนด หากสัตว์ดังกล่าว ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย และหรือวัคซีนชนิดอื่น มาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวัน และไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับถัดจากวันที่ได้รับการฉีดวัคซีน เป็นต้นมา จะไม่ฉีดวัคซีนชนิดดังกล่าวข้างต้นให้กับสัตว์นั้นอีกก็ได้ แต่ทั้งนี้สัตว์นั้นจะต้องมีหลักฐานการได้รับการฉีดวัคซีนหรือสัตวแพทย์ประจำท้องที่ที่สามารถตรวจสอบประวัติการฉีดวัคซีนได้

สำหรับสัตว์ชนิดอื่นที่ไม่ใช่โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร และหมูป่า จะต้องได้รับการฉีดวัคซีนชนิดใดหรือไม่ ให้เป็นไปตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด กรณีที่ โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร และหมูป่า ยังไม่เคยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกัน โรคปากและเท้าเปื่อย และหรือวัคซีนชนิดอื่น มาก่อน เมื่อได้รับการฉีดวัคซีนดังกล่าว จากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ หรือสัตวแพทย์ที่ได้รับมอบหมายแล้ว ให้เลี้ยงสัตว์นั้น ไว้ที่เดิมเพื่อดูอาการ ของโรคระบาดต่อไปเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับถัดจากวันที่ฉีดวัคซีนเป็นต้นไป และกรณีที่โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร และหมูป่า ได้รับการฉีดวัคซีนมาแล้ว ไม่ต้องเลี้ยงสัตว์ไว้ดูอาการของโรคระบาดแต่อย่างใด

4) การตรวจโรคและการทำลายเชื้อโรค

ให้สัตวแพทย์ประจำท้องที่ หรือสัตวแพทย์ที่ได้รับมอบหมายทำการตรวจโรคระบาดสัตว์ หรือซากสัตว์ก่อนที่จะอนุญาตให้นำสัตว์ หรือซากสัตว์ดังกล่าวไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ดังนี้

(1) กรณีสัตว์

ก. โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร และหมูป่า ให้ดำเนินการตรวจโรคระบาด โดยดูจากอาการของสัตว์ และให้เข้มงวดในการตรวจโรคปากและเท้าเปื่อย โดยพิจารณาครอยโรคที่ปาก และกีบอย่างละเอียด

ข. โคนม ต้องมาจากฟาร์มที่ผ่านการรับรองปลอดโรค布鲁เซลลา และวัณโรคจากกรม ปศุสัตว์ ถ้าไม่ได้มาจากฟาร์มดังกล่าวต้องผ่านการตรวจโรค布鲁เซลลา และวัณโรคตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด ก่อนนำไปท้องที่จังหวัดอื่น

ค. แพะ แกะ ต้องมาจากฟาร์มที่ผ่านการรับรองปลอดโรค бруเซลลา จากกรมปศุสัตว์ ถ้าไม่ได้มาจากฟาร์มดังกล่าวต้องผ่านการตรวจโรค бруเซลลาตามที่กรมปศุสัตว์ กำหนด ก่อนนำไปท้องถิ่น จังหวัดอื่น

ง. ม้า ต้องผ่านการตรวจโรค โลहितจางติดเชื้อ ในม้าตามที่กรม ปศุสัตว์กำหนด ก่อนนำไป ท้องที่จังหวัดอื่น

จ. นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับใช้ ทำพันธุ์ ต้องได้รับ การสุ่มเก็บตัวอย่างจากสัตว์ในฟาร์มหรือสถานที่เลี้ยง เพื่อตรวจ โรคไขหวัดนก และโรคนิวคาสเซิล ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด ก่อนนำไปท้องถิ่น จังหวัดอื่น

ฉ. สัตว์ชนิดใดจะทำการตรวจโรคระบาดชนิดใดเพิ่มเติมให้เป็นไป ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

ช. ในวันที่จะนำสัตว์ไปยังท้องถิ่น จังหวัดอื่น ให้สัตวแพทย์ประจำ ท้องที่หรือสัตวแพทย์ ที่ได้รับมอบหมายไปทำการตรวจ โรคระบาดในสัตว์ที่ได้รับอนุญาตก่อนออก เดินทาง

(2) กรณีซากสัตว์

ก. ซากสัตว์ที่ได้จากสัตว์ที่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการ ฆ่าสัตว์และจำหน่าย เนื้อสัตว์ ต้องผ่านกระบวนการฆ่าหรือปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว

ข. ซากสัตว์ชนิดใดจะต้องตรวจโรคระบาดใด ให้เป็นไปตามที่กรม ปศุสัตว์กำหนด

ค. ในวันที่จะนำซากสัตว์ไปยังท้องถิ่น จังหวัดอื่น ให้สัตวแพทย์ประจำ ท้องที่ หรือสัตวแพทย์ที่ได้รับมอบหมายทำการตรวจโรคระบาดในซากสัตว์ที่ได้รับอนุญาตก่อน ออกเดินทาง ให้สัตวแพทย์ประจำท้องที่ หรือสัตวแพทย์ที่ได้รับมอบหมายดำเนินการควบคุมการ นำสัตว์ หรือซากสัตว์ขึ้นยานพาหนะ และสั่งให้ผู้ขอรับใบอนุญาตทำลายเชื้อ โรคก่อนที่จะมอบ ใบอนุญาต ทั้งนี้ วิธีการทำลายเชื้อโรคให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก) ให้ชำระล้างยานพาหนะ วัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับ การนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องถิ่น จังหวัดอื่น ให้สะอาดก่อนที่จะใช้บรรทุกสัตว์หรือซากสัตว์

ข) เมื่อนำสัตว์ขึ้นยานพาหนะแล้ว ให้ฉีดพ่นด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ โรคที่ยานพาหนะ และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบรรทุกสัตว์ เช่น วัสดุรองพื้น หรือ วัสดุที่สัมผัสกับตัวสัตว์

(3) หากเป็นซากสัตว์ให้พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคที่ยานพาหนะ โดยระมัดระวังไม่ให้พ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค สัมผัสกับซากสัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร ส่วนซากสัตว์ประเภท กระดุก งา เขา ขน หนัง กีบ หนังแห้ง ให้ทำลายเชื้อโรคด้วยวิธีรมยาฆ่าเชื้อ โดยใช้ด่างทับทิม 7.5 กรัม ผสมน้ำยาฟอร์มาลิน 15 ซี.ซี. ต่อเนื้อที่หนึ่งลูกบาศก์เมตร เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงด้วย

(4) การทำลายเชื้อโรควิธีการอื่น ๆ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

5) มาตรการลงโทษและอัตราโทษ

เพื่อควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคระบาดสัตว์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียหาย ทั้งในด้าน ชีวิต ทรัพย์สิน และสุขอนามัยของประชาชนรวมทั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายในด้านเศรษฐกิจในระบบปศุสัตว์ของประเทศ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดบทลงโทษและอัตราโทษต่อผู้ที่ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติฉบับนี้ไว้ในหมวด 7 ดังนี้

มาตรา 59 บัญญัติว่า เจ้าของสัตว์ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 11 วรรคหนึ่ง ไม่ดำเนินการตามมาตรา 11 วรรคสอง หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 11 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 60 บัญญัติว่า ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 วรรคสาม มาตรา 14 วรรคสอง หรือมาตรา 15 วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 61 บัญญัติว่า เจ้าของสัตว์ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสารวัตรตามมาตรา 12 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 62 บัญญัติว่า เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของสัตวแพทย์ตามมาตรา 13 หรือประกาศหรือคำสั่งของสัตวแพทย์ตามมาตรา 40 (1) หรือ (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 66 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 24 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและ เงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดตามมาตรา 24 วรรคสอง หรือมาตรา 25 วรรคสอง แล้วแต่กรณี ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 71 บัญญัติว่า ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 34 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 34 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่สัตวแพทย์กำหนดในใบอนุญาตตามมาตรา 34 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 72 บัญญัติว่า ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 34 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 35 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 73 ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 24 หรือมาตรา 25 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 38 วรรคสาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จากหลักกฎหมายมาตราข้างต้น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) เจ้าของสัตว์ผู้ใดไม่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สारวัตร์ หรือสัตวแพทย์ ภายในเวลา สิบสองชั่วโมงนับแต่เวลาที่ทราบว่ามีสัตว์ป่วยหรือตาย (ตามมาตรา 11 วรรคหนึ่ง) หรือไม่แจ้งชนิด จำนวน และลักษณะการป่วยหรือตายของสัตว์โดยไม่ทราบสาเหตุ หรือในหมู่บ้าน เดียวกัน หรือบริเวณใกล้เคียงกัน มีสัตว์ป่วยหรือตายมีอาการคล้ายคลึงกัน ในระยะเวลาห่างกัน ไม่เกินเจ็ดวัน (ตามมาตรา 11 วรรคสอง) หรือไม่ควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดไว้ในบริเวณที่สัตว์อยู่ หรือเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยออกจากบริเวณที่สัตว์อยู่ หรือหากสัตว์นั้นตาย แต่ไม่ควบคุมซากสัตว์นั้น ให้คงอยู่ ณ ที่สัตว์นั้นตาย หรือทำการเคลื่อนย้าย ซ้ำแหละ หรือกระทำการอื่นใดแก่ซากสัตว์นั้น (ตามมาตรา 11 วรรคสาม) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดไว้ในบริเวณที่สัตว์อยู่ หรือเคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยออกจากบริเวณที่สัตว์อยู่ หรือหากสัตว์นั้นตาย แต่ไม่ควบคุมซากสัตว์นั้นให้คงอยู่ ณ ที่สัตว์นั้นตาย หรือทำการเคลื่อนย้าย ซ้ำแหละ หรือกระทำการอื่นใดแก่ซากสัตว์นั้น (ตามมาตรา 11 วรรคสาม) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) ผู้ใดฝ่าฝืนผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือสารวัตร์ คือ ไม่กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือไม่ฝัง หรือเผาซากสัตว์นั้น ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฝังหรือเผาไม่อาจทำได้ให้ทำลายโดยวิธีอื่น ตามที่เห็นสมควร หรือไม่กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่ร่วมฝูงหรือเคยอยู่ร่วมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของสัตวแพทย์โดยไม่กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วย หรือสงสัยว่าป่วยไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับ การรักษาตามที่เห็นสมควร หรือไม่ฝัง หรือเผาซากสัตว์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ณ ที่ที่กำหนด ถ้าการฝังหรือเผาไม่อาจทำได้ ให้ทำลายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร หรือไม่กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่รวมฝูง หรือเคยอยู่รวมฝูงกับสัตว์ที่ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยหรือตาย ไว้ภายในเขตตามวิธีการที่กำหนด หรือให้ได้รับการ ป้องกันโรคระบาดตามที่เห็นสมควรหรือไม่ทำลายสัตว์ที่เป็นโรคระบาดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า เป็นโรคระบาด หรือสัตว์หรือซากสัตว์ ที่เป็นพาหะของโรคระบาด ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการ ที่อธิบดีประกาศกำหนด หรือไม่กำจัดเชื้อโรคที่อาหารสัตว์หรือซากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรค ะบาดตามวิธีการที่กำหนด หรือไม่ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคระบาดในที่ที่มีเชื้อโรค ะบาดหรือสงสัยว่ามีเชื้อ โรคระบาด ตามวิธีการที่กำหนดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

5) ผู้ใดค้าสัตว์หรือซากสัตว์ หรือทำการค้าหรือหากำไรในลักษณะคน กลางซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ หรือขาย จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน หรือมีไว้เพื่อขายซึ่งน้ำเชื้อ สำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือสัตว์ชนิด อื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือมีพ่อพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าวเพื่อให้บริการผสมพันธุ์แก่สัตว์ ของบุคคลอื่นโดยวิธีธรรมชาติโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน หนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ค้าสัตว์หรือ ซากสัตว์ หรือทำการค้า หรือ หากำไรในลักษณะคนกลางซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ หรือขาย จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน หรือมีไว้ เพื่อขายซึ่งน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมู ป่า หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือมีพ่อพันธุ์ของสัตว์ ดังกล่าว เพื่อให้บริการ ผสมพันธุ์แก่สัตว์ของบุคคลอื่น โดยวิธีธรรมชาติ ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่อธิบดีประกาศกำหนดต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

6) ผู้ใดนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นโดยไม่ทำเครื่องหมาย ประจำตัวสัตว์และไม่ได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับ ไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้รับใบอนุญาตให้เคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่สัตวแพทย์กำหนดในใบอนุญาต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

7) ผู้ใดได้รับใบอนุญาตนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ไม่นำสัตว์หรือซากสัตว์ผ่านด่านกักกันสัตว์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

8) ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ค้าสัตว์หรือ ซากสัตว์ หรือทำการค้าหรือหากำไรในลักษณะคนกลางซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ หรือขาย จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน หรือมิไว้เพื่อขายซึ่งน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือเอ็มบริโอของช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือมีพ่อพันธุ์ของสัตว์ดังกล่าว เพื่อให้บริการผสมพันธุ์แก่สัตว์ของบุคคลอื่นโดยวิธีธรรมชาติ ซึ่งถูกพักใช้ใบอนุญาต ฝ่าฝืนใช้ใบอนุญาตที่ถูกพักใช้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

1.3 พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558

จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ ก็คือเพื่อคุ้มครองสุขภาพของประชาชนผู้บริโภคเนื้อสัตว์หรือผลิตภัณฑ์สัตว์ให้ปลอดภัยจากสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ เพื่อให้สัตว์กิน ซึ่งอาจมีการสะสมอยู่ในร่างกายสัตว์และมนุษย์จะได้รับสารนั้นเมื่อมีการบริโภคสัตว์ หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ คุ้มครองเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ไม่ให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าอาหารสัตว์ ที่อาจผลิตหรือนำเข้าอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพต่ำ ปลอมปนอาหารสัตว์ หรือโฆษณาเกินความเป็นจริง คุ้มครอง ผู้ผลิตอาหารสัตว์ภายในประเทศให้ได้รับวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพเพื่อนำไปใช้ผลิตอาหารสัตว์²⁸

มาตรา 4 บัญญัติว่า “อาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ” หมายความว่า อาหารสัตว์ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม หรืออาจเป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคเนื้อสัตว์โดยรวม ซึ่งการผลิตเพื่อขายหรือการนำเข้า เพื่อขายต้องขึ้นทะเบียน ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ซึ่งปัจจุบันได้แก่

(1) อาหารสัตว์ประเภทวัตถุดิบ คือ กากถั่วเหลือง ถั่วเหลืองอบ กากถั่วลิสง รำสกัดน้ำมัน ขาวโพดป่น เกรด 1 ข้าวโพดป่น เกรด 2 โปรตีนข้าวโพด หรือกลูเทนข้าวโพด กากดีดีจีเอส กากเรปซีด หรือกากคาโนลา กากเมล็ดทานตะวัน ปลาป่น ชั้นคุณภาพที่ 1 ปลาป่น ชั้นคุณภาพที่ 2 ปลาป่น ชั้นคุณภาพที่ 3 ปลา และกระดูกปลาป่น เนื้อป่น เนื้อป่นสกัดไขมัน เนื้อ และกระดูกป่น (โปรตีน ร้อยละ 50) เนื้อและกระดูกป่น (โปรตีน ร้อยละ 45) เนื้อสัตว์ปีกป่น ผลพลอยได้จากสัตว์ปีกป่น ขนสัตว์ปีกป่น

²⁸ สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การศึกษาวิจัยกฎหมายและโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสิงคโปร์, (สิงหาคม พ.ศ. 2540), เอกสารหมายเลข 1 หน้า 7-20

(2) อาหารสัตว์ประเภทวัตถุดิบที่ผสมแล้ว คือ หัวอาหารสัตว์ อาหารสัตว์ผสมสำเร็จรูป สารผสมล่องหน้า (พรีมิกซ์)

(3) อาหารสัตว์ประเภทผลิตภัณฑ์นมที่ใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ คือ นมผงสำหรับสัตว์ (Whole Milk Powder Feed Grade) หางนมผงขาดมันเนยสำหรับสัตว์ (Skimmed Milk Powder Feed Grade) หางนมผงพร่องมันเนยสำหรับสัตว์ (Partly Skimmed Milk Powder Feed Grade) หางนมผงดัดแปลงสำหรับสัตว์ (Denatured Skimmed Milk Powder) หางเนยผงสำหรับสัตว์ (Whey Powder) อาหารแทนนมสำหรับสัตว์ (Milk Replacer) หางเนยผงดัดแปลงสำหรับสัตว์ (Denatured Whey Powder) หางเนยผงผ่านกระบวนการสำหรับสัตว์ (Processed Whey Powder)

(4) อาหารสัตว์ประเภทอาหารเสริม คือ อาหารเสริมโปรตีน อาหารเสริมแร่ธาตุ อาหารเสริมวิตามิน และอาหารเสริมไขมัน²⁹

สำหรับบทบัญญัติของการขอใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้แก่

1. มาตรา 15 บัญญัติว่า ผู้ใดประสงค์จะผลิตเพื่อขาย หรือนำเข้า เพื่อขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะตามมาตรา 6 (1) ให้ยื่นคำขออนุญาตและเมื่อผู้อนุญาตออกใบอนุญาตให้แล้วจึงจะผลิตเพื่อขาย หรือนำเข้าเพื่อขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะนั้นได้

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้รับใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการผลิตเพื่อขายหรือนำเข้าเพื่อขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (1) ด้วย

2. มาตรา 17 บัญญัติว่า ผู้ใดประสงค์จะขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะตามมาตรา 6 (1) ให้ยื่นคำขออนุญาตและเมื่อผู้อนุญาตออกใบอนุญาตให้แล้วจึงจะขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะนั้นได้

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้รับใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (1) ด้วย

²⁹ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ พ.ศ. 2558

3. มาตรา 22 ประเภทของใบอนุญาตมีดังต่อไปนี้

- (1) ใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ
- (2) ใบอนุญาตนำเข้าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ
- (3) ใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ

ให้ผู้รับใบอนุญาตตาม (1) เป็นผู้รับใบอนุญาตตาม (3) สำหรับอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะที่ตนผลิต และผู้รับใบอนุญาตตาม (2) เป็นผู้รับใบอนุญาตตาม (3) สำหรับอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะที่ตนนำเข้าด้วย

4. มาตรา 24 ใบอนุญาตตามมาตรา 22 ให้ใช้ได้ในระยะเวลาดังต่อไปนี้

- (1) ใบอนุญาตผลิตอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะให้ใช้ได้สามปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต
- (2) ใบอนุญาตนำเข้าอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะให้ใช้ได้หนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต
- (3) ใบอนุญาตขายอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะให้ใช้ได้จนถึงวันสิ้นปีปฏิทินแห่งปีที่ออกใบอนุญาต

1.4 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

จุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ก็คือ การดูแลรับผิดชอบความปลอดภัยของประชาชนผู้บริโภค ควบคุมคุณภาพของการผลิต และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหาร เครื่องดื่ม ให้มีความปลอดภัย และได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์เพื่อการส่งออก และการบริโภคภายในประเทศ จึงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายฉบับนี้อย่างเข้มงวด³⁰

ในพระราชบัญญัติอาหารนี้ มีความมุ่งหมายที่สำคัญที่จะควบคุมคุณภาพของอาหาร โดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการในการควบคุมจะเน้นไปที่เรื่องของการขออนุญาต การตรวจสอบ การขึ้นทะเบียน รวมทั้งในเรื่องของการโฆษณาเกี่ยวกับอาหารด้วย

โดยตามมาตรา 4 ได้กำหนดนิยามของคำว่า “อาหาร” ว่าหมายความถึง ของกินหรือเครื่องสำอางชีวิต ได้แก่

(1) วัตถุทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม อม หรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แต่ไม่รวมถึงยา วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทหรือยาเสพติดให้โทษ

³⁰ สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การศึกษาวิจัยกฎหมายและโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสิงคโปร์, หน้า 7-27.

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร รวมถึงวัตถุเจือปนอาหาร สีและเครื่องปรุงแต่งกลิ่น รส

ในส่วนการควบคุมอาหาร ได้มีการกำหนดไว้ในหมวด 8 มีเนื้อหา ดังนี้

มาตรา 25 “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งอาหาร ดังต่อไปนี้

(1) อาหารไม่บริสุทธิ์

(2) อาหารปลอม

(3) อาหารผิดมาตรฐาน

(4) อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 26 “อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์

(1) อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือปนอยู่ด้วย

(2) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจือปนอยู่ในอัตราที่อาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารนั้นลดลง เว้นแต่การเจือปนเป็นการจำเป็นต่อกรรมวิธีผลิต การผลิต และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

(3) อาหารที่ได้ผลิต บรรจุ หรือเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ

(4) อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้

(5) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ”

มาตรา 27 “อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นอาหารปลอม

(1) อาหารที่ได้สับเปลี่ยนใช้วัตถุอื่นแทนบางส่วน หรือคัดแยกวัตถุที่มีคุณค่าออกเสียทั้งหมดหรือบางส่วน และจำหน่ายเป็นอาหารแต่อย่างนั้น หรือใช้ชื่ออาหารแต่นั้น

(2) วัตถุหรืออาหารที่ผลิตขึ้นเทียมอาหารอย่างหนึ่งอย่างใดและจำหน่ายเป็นอาหารแต่อย่างนั้น

(3) อาหารที่ได้ผสมหรือปรุงแต่งด้วยวิธีใดๆ โดยประสงค์จะปกปิดซ่อนเร้นความชำรุดบกพร่องหรือความด้อยคุณภาพของอาหารนั้น

(4) อาหารที่มีฉลากเพื่อลวง หรือพยายามลวงผู้ซื้อให้เข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพ ปริมาณ ประโยชน์ หรือลักษณะพิเศษอย่างอื่น หรือในเรื่องสถานที่และประเทศที่ผลิต

(5) อาหารที่ผลิตขึ้นไม่ถูกต้องตามคุณภาพ หรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (2) หรือ (3) ถึงขนาด จากผลวิเคราะห์ปรากฏว่าส่วนประกอบที่เป็นคุณค่าทางอาหารขาดหรือเกินร้อยละสามสิบจากเกณฑ์ต่ำสุด หรือสูงสุด หรือแตกต่างจากคุณภาพ หรือมาตรฐานที่ระบุไว้จนทำให้เกิดโทษ หรืออันตราย”

มาตรา 28 อาหารผิดมาตรฐาน ได้แก่ อาหารที่ไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 6 (2) หรือ (3) แต่ไม่ถึงขนาดดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 (5)

มาตรา 29 อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นอาหารตามมาตรา 25 (4)

- (1) ไม่ปลอดภัยในการบริโภค หรือ
- (2) มีสรรพคุณไม่เป็นที่เชื่อถือ หรือ
- (3) มีคุณค่าหรือคุณประโยชน์ต่อร่างกายในระดับที่ไม่เหมาะสม

มาตรา 30 “เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะหรือให้ปราศจากอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา มีอำนาจ

(1) ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้รับอนุญาตผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหาร คัดแปลง แก้ไข สถานที่ผลิต หรือสถานที่เก็บอาหาร

(2) สั่งให้งดผลิต หรืองดนำเข้าซึ่งอาหารที่ผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาต หรืออาหารที่ปรากฏจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นอาหารที่ไม่ควรแก่การบริโภค

(3) ประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหารให้ประชาชนทราบในกรณีที่ปรากฏผลจากการตรวจพิสูจน์ว่าอาหารรายใดเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามมาตรา 26 หรือเป็นอาหารปลอมตามมาตรา 27 หรือเป็นอาหารผิดมาตรฐานตามมาตรา 28 หรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรืออนามัยของประชาชน หรือภาชนะบรรจุรายใดประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายเมื่อใช้บรรจุอาหาร โดยให้ระบุข้อความดังต่อไปนี้ด้วย

ก) ในกรณีที่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัด ให้ระบุชื่อผู้ผลิตพร้อมทั้งชนิด และลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น และถ้าอาหารหรือภาชนะบรรจุดังกล่าวมีชื่อทางการค้า หรือลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้าก็ให้ระบุชื่อทางการค้าและลำดับครั้งที่ผลิตหรือนำเข้านั้นด้วยแล้วแต่กรณี

ข) ในกรณีที่ไม่ปรากฏตัวผู้ผลิตโดยแน่ชัดแต่ปรากฏตัวผู้จำหน่าย ให้ระบุชื่อผู้จำหน่ายและสถานที่จำหน่ายพร้อมทั้งชนิดและลักษณะของอาหารหรือภาชนะบรรจุนั้น”

สำหรับหลักเกณฑ์ของการควบคุมอาหารตามบทบัญญัติข้างต้นนั้น ได้กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายซึ่งอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม อาหารที่ผิดมาตรฐานหรืออาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด โดยได้กำหนดลักษณะของอาหารประเภทต่างๆ ดังนี้

(1) อาหารไม่บริสุทธิ์ ได้แก่ อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจ็บป่วยหรือมีวัตถุเคมีเจือปนอันอาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารลดลง หรืออาหารที่ผลิต บรรจุหรือเก็บรักษาไว้ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

(2) อาหารปลอม ได้แก่ อาหารที่ได้สับเปลี่ยนใช้วัตถุดิบแทนบางส่วน หรือผลิตขึ้นเทียมอาหารอย่างหนึ่งอย่างใดและจำหน่ายเป็นอาหารแต่อย่างนั้น หรืออาหารที่มีฉลากเพื่อลวงให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพ หรือลักษณะของอาหาร รวมทั้งอาหารที่ผลิตไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด จนทำให้เกิดโทษหรืออันตราย

(3) อาหารผิดมาตรฐาน ได้แก่ อาหารที่ไม่ถูกต้องตามคุณภาพ หรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดแต่ไม่ถึงขนาดเป็นอาหารปลอม

(4) อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด ได้แก่ อาหารที่ไม่ปลอดภัยในการบริโภค หรือมีสรรพคุณไม่เป็นที่เชื่อถือหรือมีคุณค่าต่อร่างกายในระดับที่ไม่เหมาะสม

เพื่อประโยชน์ในการควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยามีอำนาจที่สำคัญ เช่น ออกคำสั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหาร ดัดแปลงหรือแก้ไขสถานที่ผลิตหรือสถานที่เก็บอาหาร, สั่งงดผลิตหรืองดนำเข้าซึ่งอาหารที่ผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาตหรืออาหารที่ไม่ควรแก่การบริโภค, ประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหารให้ประชาชนทราบกรณีที่เป็นอาหารไม่บริสุทธิ์หรืออาหารปลอม หรือผิดมาตรฐานหรือน่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์ตามกฎหมายต่างประเทศ

2.1 ประเทศญี่ปุ่น

พระราชบัญญัติควบคุมโรคติดเชื้อในสัตว์ ค.ศ.1951 มีสาระสำคัญ ดังนี้³¹
 มาตรา 1³² พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมปศุสัตว์ โดยการป้องกันการระบาด หรือแพร่กระจายของโรคที่ติดเชื้อในสัตว์รวมถึงโรคปรสิต

มาตรา 15³³ กรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคระบาดสัตว์ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายกเทศมนตรีในเขตเทศบาล มีอำนาจจำกัด หรือ ปิดกั้นทาง ระหว่างสถานที่ที่สัตว์นั้นอยู่ หรือสงสัยว่ามีโรคระบาดสัตว์ และสถานที่อื่น ๆ ที่ระบุไว้ ภายในเวลาไม่เกิน 72 ชั่วโมง ตามขั้นตอนที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

³¹ Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951.

³² Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 1

³³ Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 15

มาตรา 29³⁴ ผู้ตรวจสุขภาพสัตว์ ประจำจังหวัด อาจทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ กับสัตว์ที่ได้รับเชื้อโรคระบาดหรือที่สงสัยว่ามีโรคระบาด โดยวิธีการสักหรือด้วยวิธีอื่นใดตามที่กระทรวงเกษตร ป่าไม้และประมง เป็นผู้กำหนด

มาตรา 65³⁵ บทกำหนดโทษ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้าม ดังต่อไปนี้ ต้องถูกปรับไม่เกิน 300,000 เยน

(4) ผู้ที่ฝ่าฝืนข้อจำกัด หรือการปิดกั้นทางในมาตรา 15

(6) ผู้ที่ขัดขวาง หรือหลีกเลี่ยงการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ในมาตรา 29

ประเทศญี่ปุ่น ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมโรคติดเชื้อในสัตว์ โดยวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการปศุสัตว์ โดยการป้องกัน การระบาด หรือแพร่กระจายของโรคที่ติดเชื้อในสัตว์รวมถึงโรคปรสิต โดยกรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคระบาดสัตว์ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายกเทศมนตรี ในเขตเทศบาล มีอำนาจจำกัด หรือ ปิดกั้นทาง ระหว่างสถานที่ที่สัตว์นั้นอยู่ หรือสงสัยว่ามีโรคระบาดสัตว์ และสถานที่อื่นๆที่ระบุไว้ ภายในเวลาไม่เกิน 72 ชั่วโมง ตามขั้นตอนที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หากสัตว์ในประเทศญี่ปุ่นเกิดโรคระบาด ผู้ตรวจสุขภาพสัตว์ ประจำจังหวัด อาจทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ กับสัตว์ที่ได้รับเชื้อ โรคระบาดหรือที่สงสัยว่ามีโรคระบาด โดยวิธีการสักหรือด้วยวิธีอื่นใดตามที่กระทรวงเกษตร ป่าไม้และประมง เป็นผู้กำหนด

ในเรื่องโทษตามกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุม โรคติดเชื้อในสัตว์ของประเทศญี่ปุ่น หากผู้ใดฝ่าฝืนการปิดกั้นทางเพื่อป้องกันโรคระบาด หรือขัดขวาง หรือหลีกเลี่ยงการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 300,000 เยน

2.2 ประเทศมาเลเซีย

พระราชบัญญัติสัตว์ ค.ศ.1953 มีสาระสำคัญดังนี้³⁶

พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวม แก้ไข แนะนำกฎหมาย การแพร่กระจายของโรคสัตว์ภายในประเทศมาเลเซีย เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าในหรือออกนอกประเทศมาเลเซีย

สัตว์³⁷ หมายรวมถึง ม้า วัว แพะ แกะ สุนัข แมวและสัตว์สี่เท้าใด ๆ ที่ถูกกักขัง หรือถูกควบคุมตามอายุและเพศ

³⁴ Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 29

³⁵ Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 65

³⁶ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953.

³⁷ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 2

ซากสัตว์³⁸ หมายถึง ร่างกายของสัตว์ที่ตายแล้ว หรืออนกและหมายความรวมถึง ส่วนใด ส่วนหนึ่งของสัตว์ เครื่องใน ผิวหนัง ขนสัตว์ ผม ขน กีบ หรืออื่นๆ ของสัตว์หรืออนก

มาตรา 27³⁹ การฆ่าเชื้อโรคบนยานพาหนะ

(1) หน่วยงานสัตวแพทย์อาจสั่งให้ฆ่าเชื้อ โรคใดๆบนยานพาหนะ หรือบนยานพาหนะที่เข้าหรือออกจากพื้นที่ประกาศให้เป็นพื้นที่ติดเชื้อ หรือยานพาหนะ ซึ่งใช้ขนส่งสัตว์หรืออนกที่ติดเชื้อ

(2) บุคคลใดเพิกเฉยโดยที่ไม่มีข้อแก้ตัวตามกฎหมายที่จะปฏิบัติตามคำสั่งใดๆตาม (1) ต้องระวางโทษปรับ 100 ริงกิต

มาตรา 36⁴⁰ พื้นที่ติดเชื้อโรค พื้นที่ควบคุมโรค และพื้นที่กำจัดโรค

(1) เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่า

(1.1) โรคใดๆที่เกิดในสัตว์หรืออนก ในรัฐหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ

(1.2) โรคใดๆที่อาจจะแพร่เชื้อระบาดในรัฐ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ

(1.3) มีเหตุที่ต้องควบคุม หรือกำจัดโรคใดๆในรัฐ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ

หัวหน้าคณะรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งประกาศให้รัฐ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของรัฐเป็นพื้นที่ติดเชื้อโรค เขตควบคุมโรคหรือพื้นที่กำจัดโรคตามที่ระบุไว้ และเมื่อมีคำสั่งดังกล่าวแล้วให้

(ก) ให้ดำเนินการฉีดวัคซีน และทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์หรืออนก

(2) เมื่อมีการประกาศเป็นพื้นที่ติดเชื้อโรค ควบคุมโรค หรือกำจัดเชื้อโรค ผู้อำนวยการของรัฐอาจออกคำสั่งใดๆ ภายใต้บังคับ (1) เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้าย การฆ่า สัตว์ หรืออนก โดยให้ทำเครื่องหมายประจำตัว ตามที่จำเป็นเพื่อควบคุม ตรวจสอบการแพร่กระจาย หรือการกำจัดโรคได้

มาตรา 42⁴¹ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

(6) (ก) ผู้อำนวยการของรัฐอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สุนัขทุกตัวได้รับการฉีดวัคซีนและเมื่อได้รับการฉีดวัคซีนแล้วให้ทำเครื่องหมายหรือหลักฐานอื่นๆ ในการฉีดวัคซีน

มาตรา 45⁴² อำนาจของเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ

³⁸ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 2

³⁹ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 27

⁴⁰ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 36

⁴¹ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 42

⁴² Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 45

(1) หน่วยงานสัตวแพทย์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจจับกุมตัวบุคคล สัตว์ และยานพาหนะ ที่มีการกระทำความผิด

(2) บุคคล ยานพาหนะ หรือสิ่งของใดๆ ที่ถูกจับกุม จะถูกนำไปยังสถานีตำรวจทันที

(3) สัตว์ที่ถูกยึด จะถูกนำไปยังสถานีตำรวจ หรือศูนย์สัตวแพทย์

มาตรา 79⁴³ โทษของการปลอมเครื่องหมายประจำตัว

(2) บุคคลใดที่ลอกเลียนแบบ คัดลอก เปลี่ยนแปลง หรือลบข้อมูล หรือเครื่องหมายใดๆ ที่หน่วยงานสัตวแพทย์นำไปใช้ต้องระวางโทษปรับ 200 ริงกิต

ประเทศมาเลเซีย ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวมแก้ไข แนะนำกฎหมาย การแพร่กระจายของโรคสัตว์ภายในประเทศมาเลเซีย เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าในหรือออกนอกประเทศมาเลเซีย โดยมีนิยามของสัตว์ หมายความว่า ม้า วัว แพะ แกะ สุนัข แมว และสัตว์สี่เท้าใดๆ ที่ถูกกักขัง หรือถูกควบคุมตามอายุและเพศ และนิยามคำว่า ซากสัตว์ หมายความว่า ร่างกายของสัตว์ที่ตายแล้ว หรือนกและหมายความรวมถึงส่วนใด ส่วนหนึ่งของสัตว์ เครื่องใน ผิวหนัง ขนสัตว์ ไขมัน ขน กีบ หรืออื่นๆ ของสัตว์หรือนก

เมื่อมีการเคลื่อนย้ายสัตว์ หรือซากสัตว์เข้าหรือออกจากพื้นที่ประกาศให้เป็นพื้นที่ติดเชื้อ สัตวแพทย์อาจสั่งให้ฆ่าเชื้อโรคใดๆ บนยานพาหนะ หรือยานพาหนะซึ่งใช้ขนส่งสัตว์ หรือนกที่ติดเชื้อ และหากมีการฝ่าฝืน ไม่ยินยอมให้สัตวแพทย์ฆ่าเชื้อโรคใดๆ บนยานพาหนะ หรือยานพาหนะ ซึ่งใช้ขนส่งสัตว์หรือนกที่ติดเชื้อต้องระวางโทษปรับ 100 ริงกิต

ในประเทศมาเลเซียได้กำหนดพื้นที่ติดเชื้อโรค พื้นที่ควบคุมโรค และพื้นที่กักโรค หากมีเหตุอันควรเชื่อว่าโรคใดๆ ที่เกิดในสัตว์หรือนก ในรัฐหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ หรือโรคใดๆ ที่อาจจะแพร่เชื้อระบาดในรัฐ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ หรือมีเหตุที่ต้องควบคุมหรือกักโรคใดๆ ในรัฐ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐ หัวหน้าคณะรัฐมนตรีอาจมีคำสั่งประกาศให้รัฐหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของรัฐเป็นพื้นที่ติดเชื้อโรค เขตควบคุมโรคหรือพื้นที่กักโรคตามที่ระบุไว้และเมื่อมีคำสั่งดังกล่าวแล้วให้ดำเนินการฉีดวัคซีนและทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์หรือนก และหากมีการประกาศเป็นพื้นที่ติดเชื้อโรค ควบคุมโรค หรือกักโรคเชื้อโรค ผู้อำนวยการของรัฐอาจออกคำสั่งใดๆ เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้าย การฆ่า สัตว์หรือนก โดยให้ทำเครื่องหมายประจำตัว ตามที่จำเป็นเพื่อควบคุม ตรวจสอบการแพร่กระจาย หรือการกักโรคได้ ซึ่งหากมีบุคคลใดลอกเลียนแบบ คัดลอก เปลี่ยนแปลง หรือลบข้อมูล หรือเครื่องหมายใดๆ ที่หน่วยงานสัตวแพทย์นำไปใช้ต้องระวางโทษปรับ 200 ริงกิต

⁴³ Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 79

ในประเทศมาเลเซียสุนัขทุกตัวต้องทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยผู้อำนวยการของรัฐอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้สุนัขทุกตัวได้รับการฉีดวัคซีน และเมื่อได้รับการฉีดวัคซีนแล้วให้ทำเครื่องหมายหรือหลักฐานอื่นๆ ในการฉีดวัคซีน

เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์และเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศมาเลเซีย มีอำนาจจับกุมตัวบุคคล สัตว์ และยานพาหนะ ที่มีการกระทำความผิด โดยบุคคล ยานพาหนะ หรือสิ่งของใดๆ ที่ถูกจับกุม จะถูกนำไปยังสถานีตำรวจทันที หรือสัตว์ที่ถูกยึด จะถูกนำไปยังสถานีตำรวจ หรือศูนย์สัตวแพทย์

2.3 ประเทศออสเตรเลีย

พระราชบัญญัติโรคสัตว์ ค.ศ. 2005 มีสาระสำคัญ ดังนี้⁴⁴

มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสุขภาพและสวัสดิภาพของประชาชน และสัตว์ และปกป้องการค้าที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์

มาตรา 17⁴⁵ การแจ้งเตือนโรคเฉพาะถิ่น

(1) หากบุคคลใดมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าสัตว์นั้นติดเชื้อโรค บุคคลนั้นต้องแจ้งหัวหน้าเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ ผู้ใดฝ่าฝืน โดนปรับสูงสุด 50 หน่วย หรือจำคุก 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) หากเจ้าของ หรือบุคคลที่ดูแลสัตว์ มีเหตุอันสมควรเชื่อว่าสัตว์ติดเชื้อโรค บุคคลนั้นต้องแยกสัตว์ออกจากสัตว์ตัวอื่นที่ไม่ติดเชื้อ ผู้ใดฝ่าฝืน โดนปรับสูงสุด 50 หน่วย หรือจำคุก 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 18⁴⁶ การควบคุมการแพร่กระจายของโรคเฉพาะถิ่น

(1) หัวหน้านายสัตวแพทย์ อาจสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร

(ก) ให้ยึดสัตว์ หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ยานพาหนะ หรือสิ่งอื่นๆ

(ข) ให้เจ้าของ หรือบุคคลที่รับผิดชอบสถานที่ที่ใช้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์

ดำเนินการดังนี้

1. กำจัดสิ่งปนเปื้อนในสถานที่ผลิต หรือสิ่งของ
2. ห้ามมิให้เข้าไปยังสถานที่ผลิต

⁴⁴ Animal Diseases, Act 2005.

⁴⁵ Animal Diseases, Act 2005, Section 17

⁴⁶ Animal Diseases, Act 2005, Section 18

(ค) เจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์

1. ดำเนินการฉีดวัคซีนสัตว์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรคในสัตว์
2. ดำเนินการรักษาสัตว์ หรือปกป้องสวัสดิภาพของสัตว์

มาตรา 20⁴⁷ เขตกักกันโรคเฉพาะถิ่น

(1) รัฐมนตรีอาจประกาศเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เขตหรือพื้นที่ ในประเทศ เป็นพื้นที่กักกันโรคเฉพาะถิ่น หากรัฐมนตรีมีเหตุอันควรเชื่อว่า

(ก) สัตว์ติดเชื้อโรคประจำถิ่นและ

(ข) มีความจำเป็นเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค

มาตรา 24⁴⁸ บทลงโทษของการเคลื่อนย้ายสัตว์โดยฝ่าฝืน

(1) ห้ามมิให้บุคคลใดเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าหรือออกจากพื้นที่กักกันสัตว์

หากฝ่าฝืน โคนปรับสูงสุด 50 หน่วย

ประเทศออสเตรเลีย ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับโรคสัตว์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันสุขภาพและสวัสดิภาพของประชาชน และสัตว์ และปกป้องการค้าที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสัตว์ ประเทศออสเตรเลีย ได้มีมาตรการบังคับประชาชนในการแจ้งเจ้าหน้าที่หากพบโรคสัตว์โดยระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับโรคสัตว์ ว่าหากบุคคลใดมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าสัตว์นั้นติดเชื้อโรค บุคคลนั้นต้องแจ้งหัวหน้าเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ หรือหากเจ้าของ หรือบุคคลที่ดูแลสัตว์ มีเหตุอันควรเชื่อว่าสัตว์ติดเชื้อโรค บุคคลนั้นต้องแยกสัตว์ออกจากสัตว์ตัวอื่นที่ไม่ติดเชื้อ หากมีการฝ่าฝืน โคนปรับสูงสุด 50 หน่วย หรือจำคุก 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

ซึ่งเมื่อมีกรณีเกิดโรคสัตว์ขึ้นแล้ว ประเทศออสเตรเลีย ได้มีกฎหมายในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคสัตว์ โดยหัวหน้านายสัตวแพทย์ อาจสั่งเป็นหนังสือให้ยึดสัตว์ ดังนี้

1. ให้ยึดสัตว์ หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ยานพาหนะ หรือสิ่งอื่นๆ
2. ให้เจ้าของ หรือบุคคลที่รับผิดชอบสถานที่ที่ใช้ผลิต ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ กำจัดสิ่งปนเปื้อนในสถานที่ผลิต หรือสิ่งของ หรือห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปยังสถานที่ผลิต
3. ให้เจ้าของหรือผู้ดูแลสัตว์ดำเนินการฉีดวัคซีนสัตว์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรคในสัตว์ หรือดำเนินการรักษาสัตว์ หรือปกป้องสวัสดิภาพของสัตว์

⁴⁷ Animal Diseases, Act 2005, Section 20

⁴⁸ Animal Diseases, Act 2005, Section 24

และเมื่อมีการเกิดโรคระบาดแล้วในประเทศออสเตรเลียยังให้อำนาจรัฐมนตรีออกประกาศเป็นหนังสือ ให้เขตหรือพื้นที่ในประเทศเป็นพื้นที่กักกันโรค ถ้าหากมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าสัตว์ที่อยู่ในพื้นที่ติดเชื้อโรคและมีความจำเป็นต้องป้องกันการแพร่กระจายของโรค

2.4 องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties, OIE)

องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties, OIE) เป็นองค์การระหว่างรัฐบาล มีการลงนามเพื่อก่อตั้งตามข้อตกลงของนานาชาติ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2467 และในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ได้เปลี่ยนชื่อองค์การเป็น World Organization for Animal Health แต่คงชื่อย่อ OIE ไว้⁴⁹ เหตุผลของการก่อตั้ง OIE เนื่องจากในปี พ.ศ. 2463 มีการระบาดของโรครินเดอร์เปสต์ (Rinderpest) ในประเทศเบลเยียม และโรคนี้ได้แพร่ระบาดไปทั่วทวีปยุโรป ประเทศต่าง ๆ รวม 28 ประเทศ จึงได้ร่วมกันลงนามก่อตั้ง OIE ขึ้นในปี พ.ศ. 2467 เพื่อเป็นองค์การกลางในการประสานความร่วมมือในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ ที่มีความสำคัญ เพื่อไม่ให้โรคระบาดสัตว์ ก่อความสูญเสียต่อชีวิตสัตว์ และมนุษย์ รวมถึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของโลก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกผู้ก่อตั้งของ OIE จาก 28 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2467 ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 176 ประเทศ โดย OIE จะจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ในเดือนพฤษภาคม ณ สำนักงานกลาง ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศสมาชิกมีหน้าที่ที่จะต้องรายงานสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ต่อ OIE ทันทันทีที่มีการยืนยันความผิดปกติทางสุขภาพสัตว์ หรือการระบาดของโรค ตามพันธกิจด้านการสร้างความโปร่งใสเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดทั่วโลก นอกจากนี้ประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน ยังมีหน้าที่ที่จะต้องรายงานสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ ผ่านระบบข้อมูลการรายงานโรคระบาดสัตว์ระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อการเฝ้าระวัง และป้องกันโรคระบาดสัตว์ 5 โรคสำคัญ ได้แก่ โรคพิษสุนัขบ้า โรคปากและเท้าเปื่อย โรคคหิวหวัดสุกร โรคไข้หวัดนก และโรคนิวคาสเซิล ระหว่างกลุ่มประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนได้ทราบข่าวการเกิดโรคระบาดสัตว์ได้อย่างรวดเร็ว สามารถดำเนินมาตรการป้องกัน และควบคุมโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสียจากโรคระบาดสัตว์ที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอาเซียน

⁴⁹ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, จาก <http://www.acfs.go.th/km.oie.php>, (2556 ธันวาคม).

สำนักควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักของประเทศไทยที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลโรคระบาดสัตว์ในประเทศ จากหน่วยงานปศุสัตว์ในพื้นที่และจากห้องปฏิบัติการกรมปศุสัตว์ รายงาน OIE ผ่านทางระบบฐานข้อมูลสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีข้อมูลโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทยที่อยู่ในระบบฐานข้อมูลแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน

พันธกิจขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties, OIE) ครอบคลุมตั้งแต่ด้านสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ การกำหนดมาตรการตรวจโรคสัตว์ การส่งเสริมการบริการด้านสัตวแพทย์ ด้านเศรษฐกิจ และความปลอดภัยด้านอาหารและกิจกรรมสำคัญด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศสมาชิกของ OIE คือ การรายงานสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ ประเทศสมาชิกมีหน้าที่รายงานโรคสัตว์ที่ตรวจพบในประเทศของตนเอง ผ่านระบบฐานข้อมูลสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ จากนั้น OIE จะทำสรุปข้อมูลและเผยแพร่ให้ประเทศสมาชิกอื่นๆ ทราบเพื่อให้สามารถเตรียมมาตรการป้องกันโรคอย่างเหมาะสม การรายงานข้อมูลโรคสัตว์ของ OIE มีทั้งการแจ้งเตือนทันทีในกรณีที่เป็นโรคระบาดรุนแรงและโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน และการรายงานเป็นระยะๆ ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค การเผยแพร่ข้อมูลโรคระบาดสัตว์นี้จะทำผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือระบบเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อการสืบค้นของฐานข้อมูลสุขภาพสัตว์ระหว่างประเทศ ในเว็บไซต์ของ OIE ซึ่ง OIE เป็นองค์การระหว่างประเทศในระดับเดียวกับ WHO และ FAO โดยได้รับการยอมรับให้เป็น World Reference Organization for Animal Health World Assembly of Delegates (คณะผู้แทนประเทศสมาชิก) มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการดำเนินงานของ OIE ซึ่งประกอบด้วยผู้แทน (Delegate) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของประเทศสมาชิก กิจกรรมในแต่ละวันของ OIE บริหารโดยสำนักงานกลางภายใต้การควบคุมของ Director General ซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากคณะผู้แทนประเทศสมาชิก สำนักงานกลางดำเนินงาน ภายใต้การสนับสนุนของคณะกรรมการนานาชาติ (International Committee) และคณะกรรมการ (Commission) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยคณะผู้แทนประเทศสมาชิก พันธกิจของ องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (Office International des Epizooties; OIE) คือ

2.4.1 สร้างความโปร่งใสเกี่ยวกับสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ทั่วโลก (Transparency: Ensure- Transparency In the Global Animal Disease Situation) ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะต้องรายงานโรคสัตว์ที่ตรวจพบในเขตพื้นที่ให้ OIE ทราบ หลังจากนั้น OIE จะทำการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ทราบ เพื่อให้สามารถเตรียมมาตรการป้องกันโรคอย่างเหมาะสม ซึ่งรวมถึงข้อมูลโรคสัตว์ที่สามารถติดต่อสู่คน และข้อมูลของเชื้อก่อโรค

ข้อมูลดังกล่าวจะถูกเผยแพร่ทันที หรือรวบรวมเพื่อเผยแพร่เป็นระยะ ๆ ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค ที่พบการเผยแพร่ข้อมูลโรคระบาดสัตว์นี้ จะทำผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือระบบเชื่อมโยง ข้อมูลเพื่อการสืบค้นของฐานข้อมูลสุขภาพสัตว์ทางอิเล็กทรอนิกส์ (World Animal Health Information Database; WAHID) ในเว็บไซต์ของ OIE

2.4.2 รวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Information: Collect,- Analyse and Disseminate Veterinary Scientific Information) OIE ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับการควบคุมโรคสัตว์ โดยอาศัยข้อมูลจากเครือข่าย ผู้ประสานงานของ OIE และห้องปฏิบัติการอ้างอิง แล้วเผยแพร่ให้ประเทศสมาชิกผ่านช่องทาง ต่างๆ ซึ่งประเทศสมาชิกสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการควบคุมและกำจัดโรคได้

2.4.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งของกิจกรรมด้านการควบคุมโรคสัตว์ให้กับ ประเทศสมาชิก (International Solidarity: Encourage International Solidarity in the Control of Animal Diseases) OIE ให้การสนับสนุนทางเทคนิคในการควบคุม กำจัด โรคสัตว์และโรคสัตว์ สู้คนโดย OIE จะให้ความช่วยเหลือในการจัดหาผู้เชี่ยวชาญให้กับประเทศที่ขาดแคลนงบประมาณ เพื่อช่วยเหลือในการวางมาตรการควบคุมโรคสัตว์ ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ หรือก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพ ของมนุษย์

2.4.4 ออกข้อกำหนดด้านสุขภาพสัตว์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลาง ในการเจรจา เพื่อ การค้าสัตว์ รวมถึงผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ (Sanitary Safety: Safeguard World Trade by Publishing Health Standards for International Trade in Animals and Animal Products) โดยการ กำหนดกฎเกณฑ์ทางการค้าที่เกี่ยวกับสุขอนามัยสัตว์และความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการแพร่ระบาดของ โรคเข้าสู่ประเทศผู้นำเข้าผ่านทางการค้าสัตว์ ผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ และเพื่อไม่ให้มีการนำหลักสุขอนามัยมาใช้เพื่อกีดกันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่ง OIE ได้จัดทำเอกสารอ้างอิง ในรูปของข้อกำหนด และคู่มือ ดังนี้

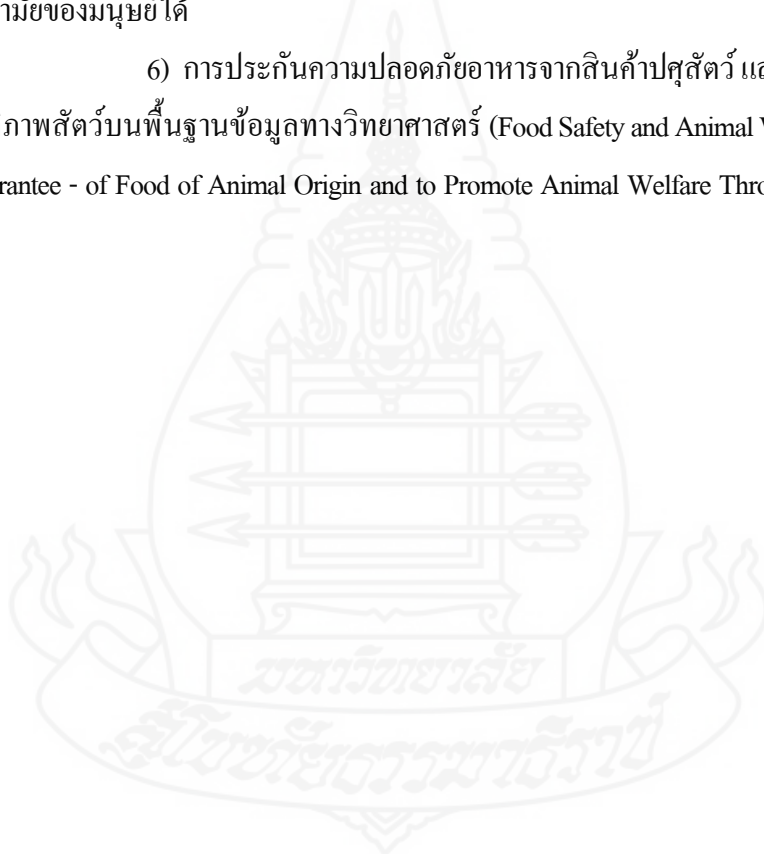
- 1) Terrestrial Animal Health Code
- 2) Manual of Diagnostic Tests and Vaccines for Terrestrial Animals
- 3) Aquatic Animal Health Code
- 4) Manual of Diagnostic Tests for Aquatic Animal

เอกสารอ้างอิงทั้ง 4 เล่มของ OIE นี้ได้รับการยอมรับจากองค์การอนามัยโลก (WTO) ให้เป็นเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับสุขอนามัยสัตว์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีห้องปฏิบัติการ

ที่ให้ความร่วมมือในการเป็น Collaborating Centres และ Reference Laboratories สำหรับโรคระบาด ใน List ของ OIE มากถึง 152 ห้องปฏิบัติการ

5) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการให้บริการทางสัตวแพทย์ ในระดับนานาชาติ (Promotion of Veterinary Services: Improve the Legal Framework and Resources of National Veterinary Services) OIE ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาบริการการให้บริการทางสัตวแพทย์ และห้องปฏิบัติการแก่ประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน โดยจัดหาปัจจัยพื้นฐาน ทรัพยากร และการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น เพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถปฏิบัติงานในกรอบตามมาตรการสุขอนามัย และสุขอนามัยพืชขององค์การการค้าโลก(WTO Sanitary and Phytosanitary Agreement; SPS Agreement) ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในขณะเดียวกันก็สามารถปกป้องสุขภาพสัตว์ และสุขอนามัยของมนุษย์ได้

6) การประกันความปลอดภัยอาหารจากสินค้าปศุสัตว์และส่งเสริมการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์บนพื้นฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ (Food Safety and Animal Welfare: To Provide a Better Guarantee - of Food of Animal Origin and to Promote Animal Welfare Through a Science-Based Approach)

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

กฎหมายที่ใช้ควบคุม ป้องกันและกำจัดโรคระบาดสัตว์ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการควบคุม ป้องกัน และกำจัดโรคระบาดสัตว์ และได้มีการออกกฎหมายอนุบัญญัติมาอีกหลายฉบับ ในการระบุหลักเกณฑ์ และรายละเอียดต่างๆ ให้บุคคลที่จะเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุม ป้องกัน และกำจัดโรคระบาดสัตว์ ดำเนินการได้ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่ต้องมีมาตรการในการควบคุม และป้องกันกำจัดโรคระบาดในสัตว์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจาก สภาพทางสังคมและโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางมีการพัฒนาสะดวก และรวดเร็วมากขึ้น สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถอยู่ได้กับสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน โดยที่เชื้อต่าง ๆ รวมทั้งโรคระบาดก็เช่นเดียวกัน มีการพัฒนาสายพันธุ์ รวมถึงรูปแบบการแพร่กระจายของเชื้อที่สามารถแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็ว และมีอันตรายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์ ซึ่งเป็นโรคที่สามารถแพร่จากสัตว์สู่มนุษย์ได้ เนื่องจากมนุษย์มีการคลุกคลีอยู่กับสัตว์ตลอดในการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการนำสัตว์มาเลี้ยง ทดลองทางวิทยาศาสตร์ การคุ้มครองชีวิตมนุษย์ การดูแลทรัพย์สิน ใช้เป็นพาหนะ ใช้งานเกษตรกรรมและที่สำคัญคือ เพื่อการบริโภค เมื่อสัตว์เกิดโรคและโรคนั้นได้มีการแพร่ระบาดออกไปหรือมีอัตราการเกิดโรคสูงกว่าปกติ ขยายออกไปเป็นวงกว้าง จากที่แพร่จากสัตว์สู่สัตว์ กลายเป็นแพร่จากสัตว์สู่มนุษย์ และจนถึงจากมนุษย์สู่มนุษย์ จนทำให้โรคที่เกิดนั้นมีการติดต่อกันอย่างรวดเร็ว และเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุม ป้องกัน และกำจัดโรคระบาดสัตว์ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ยารักษา ฉีดวัคซีน เพื่อป้องกันการควบคุมโดยการเฝ้าระวัง ตลอดจนใช้มาตรการทางกฎหมาย แต่จากการศึกษาพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นมาตรการในทางกฎหมายที่ใช้บังคับในเรื่องโรคระบาดสัตว์แล้ว กลับพบว่า ยังมีช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่ครอบคลุม และบางส่วนขาดตกบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นการให้ความหมาย คำจำกัดความ ที่ไม่ชัดเจน ปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัด เพื่อการบริโภค

ในครัวเรือนที่มีปริมาณน้อย ปัญหาการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ปัญหาชนิดสัตว์ที่ต้องขอ อนุญาตเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัด และปัญหาเกี่ยวกับการขอใบอนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ จึงมีประเด็นปัญหาที่จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาคำจำกัดความของคำว่า “ซากสัตว์”

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ซากสัตว์” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างกายสัตว์ที่ตายแล้ว สิ่งใดๆ ที่ได้จากสัตว์ที่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ ตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงอาหารสุกที่ท่า ประกอบ หรือปรุงจากซากสัตว์ หรือสิ่งประดิษฐ์ สำเร็จรูปที่ทำจากซากสัตว์ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

คำว่า “สุก” มีความหมายที่ไม่ชัดเจนว่าต้องผ่านอุณหภูมิเท่าไร ผ่านกระบวนการ ใดถึงจะสุกจนถึงขั้นที่สามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้ ทำให้ผู้ประกอบการที่มีการเคลื่อนย้าย ซากสัตว์ หรือนำเข้าสินค้าปศุสัตว์ ไม่ทราบว่าซากสัตว์หรือสินค้าปศุสัตว์ของตนเองสุกหรือไม่ และ ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายระหว่างหน่วยงานทั้งศุลกากรและกรม ปศุสัตว์ในการจับกุม การฟ้องคดี การเรียกค่าเสียหายกันเกิดขึ้น ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ในปัจจุบันได้ให้ เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการตีความทำให้เกิดปัญหามากมาย

ซากสัตว์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนบนโลกต้องบริโภค นำมาปรุงอาหาร หรือแม้แต่กระทั่ง ใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว เนื้อปลา ไข่ไก่ ไข่เป็ด เป็นต้น ซึ่งซากสัตว์เหล่านี้เป็นอาหาร หลักของมนุษย์ หากซากสัตว์เหล่านี้เกิดโรคระบาดขึ้นมา หรือมนุษย์นำไปบริโภคโดยไม่ผ่าน กระบวนการทำให้สุกก็อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และอาจทำให้เสียชีวิตได้ เช่น ไข่ไก่ แม้จะเป็นอาหารที่ ง่ายต่อการบริโภคและมีคุณค่าทางอาหารเพียงใด การบริโภคไข่ก็ยังคงมีความเสี่ยงในการเกิด โรคระบาด สัตว์เช่นเดียวกัน ซึ่งโรคระบาดสัตว์ที่สามารถเกิดการปนเปื้อนกับไข่ที่บริโภคนั้นก็มียูหลายชนิด ด้วยกัน และมีเชื้อโรคระบาดที่สำคัญอยู่ชนิดหนึ่งที่สามารถติดต่อสู่มนุษย์ที่นำไปของสัตว์ปีกมาใช้ บริโภค คือ โรคติดเชื้อซัลโมเนลลา (Salmonella Infections) เป็นเชื้อแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรคที่มี การติดเชื้อได้ทั้งคนและสัตว์ทุกชนิด เชื้อซัลโมเนลลามีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีสารอินทรีย์ ที่เหมาะสมได้นานเป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่ไม่ เหมาะสมได้ดี

แม้ในทางวิทยาศาสตร์ เชื้อซัลโมเนลลา (Salmonella Infections) จะถือเป็นเชื้อที่ไม่ทน ต่ออุณหภูมิความร้อน โดยที่เชื้อซัลโมเนลลาจะถูกทำลายที่อุณหภูมิ 55 องศาเซลเซียส เป็นระยะเวลา นาน 1 ชั่วโมง หรือ 60 องศาเซลเซียส นาน 15-20 นาที หรือ 62 องศาเซลเซียส นาน 4 นาที ส่วน

อุณหภูมิที่ต่ำกว่า 5 องศาเซลเซียส ไม่สามารถทำลายเชื้อซัลโมเนลลาได้เพียงแต่ยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อซัลโมเนลลา⁵⁰ เท่านั้นก็ตาม แต่หากนำไปของสัตว์ปีกที่มีการปนเปื้อนของเชื้อซัลโมเนลลา (Salmonella Infections) มาใช้ในการบริโภคเป็นอาหาร เช่น การทำไข่ลวก หรือ มีการนำไปมารับประทาน โดยที่ไม่ผ่านความร้อนหรือผ่านความร้อนที่ไม่เพียงพอแล้ว ก็จะทำให้เกิดโรคอาหารเป็นพิษ ซึ่งอาการของโรคอาหารเป็นพิษที่เกิดจากเชื้อซัลโมเนลลานั้น จะเกิดขึ้นหลังจากบริโภคอาหารหรือน้ำที่มีการปนเปื้อนเชื้อซัลโมเนลลาเข้าไปประมาณ 12-24 ชั่วโมง เชื้อซัลโมเนลลาที่เข้าสู่ร่างกายจะจับเกาะเซลล์เยื่อผนังลำไส้ และรุกเข้าเซลล์ เพื่อเริ่มต้นเจริญเติบโต และเพิ่มจำนวนอยู่ภายในกระเพาะที่เซลล์ผนังลำไส้ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยให้เชื้อซัลโมเนลลาอดจากการ Phagocytosis ผู้ป่วยจะมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องและถ่ายเหลว อุณหภูมิร่างกายช่วงที่ป่วยจะสูงถึง 38 – 39 องศาเซลเซียส หลังจากที่หายป่วยแล้วประมาณร้อยละ 5 ของผู้ที่ย่อยป่วยจะยังคงมีเชื้อซัลโมเนลลาอยู่ในร่างกายและเป็นพาหะต่อไป ทั้งนี้ความรุนแรงของอาการป่วยจะแตกต่างกันไปตามชนิดและปริมาณเชื้อซัลโมเนลลาที่บริโภคและความต้านทานของผู้บริโภค สำหรับผู้ป่วยในกลุ่มที่มีความเสี่ยง ได้แก่ผู้ป่วยที่เป็นเด็กเล็ก (Young) ผู้ป่วยที่สูงอายุ (Old) ผู้ป่วยที่ตั้งครรภ์ (Pregnant) และผู้ป่วยที่มีความบกพร่องทางภูมิคุ้มกัน (Immune deficient) จะมีอาการป่วยรุนแรงจนอาจเสียชีวิตได้⁵¹

เห็นได้ว่าไข่ของสัตว์ปีกที่มีการปนเปื้อนของโรคระบาดสัตว์ เมื่อนำมาบริโภคโดยไม่ผ่านความร้อนหรือผ่านความร้อนในอุณหภูมิที่ไม่เพียงพอที่จะสามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้แล้ว จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ที่นำไข่มาบริโภคและอาจส่งผลร้ายแรงถึงแก่ชีวิตได้ และแม้ว่าไข่ของสัตว์ปีกที่มีการนำมาบริโภคนั้น จะถือเป็นอาหารตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ที่จะต้องมีการควบคุมและทำลายเชื้อโรคให้สะอาดและปราศจากเชื้อก่อนการจำหน่ายเพื่อบริโภคก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในการควบคุม ตรวจสอบความปลอดภัยของไข่ที่มีการนำมาจำหน่ายโดยทั่วไปได้ว่ามีกรดเชื้อของโรคระบาดสัตว์หรือไม่ และทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการส่งออกไข่ไก่สดและผลิตภัณฑ์ไข่ไก่ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากไม่มีมาตรการในการป้องกันโรคระบาดสัตว์

⁵⁰ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจังหวัดขอนแก่น, อูจจาระร่วงที่เรียกว่า Salmonellosis, จาก ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดขอนแก่น, อูจจาระร่วง ที่เรียกว่า Salmonellosis, จาก: http://www.dld.go.th/vrd_ne/th/show_news.php?subaction=showfull&id=1258877231&archive=&template=knowing, 2557 (มกราคม)

⁵¹ เมเรียล (ประเทศไทย), เชื้อซัลโมเนลลากับโรคอาหารเป็นพิษ, จาก http://www.merial.co.th/SiteCollectionDocuments/LA_Salmonella_With_Foodborne_Disease_28-11-08.pdf, 2557 (มกราคม)

ในไข่ไก่ที่ดีแล้ว ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการนำเข้าไข่ของต่างประเทศและจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจการส่งออกไข่ไก่ของประเทศตามมาในที่สุด

ตามหลักขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties; OIE) ซากสัตว์ที่จะสามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้ อุณหภูมิแกนกลางของซากสัตว์นั้นต้องมีอุณหภูมิที่ 70 องศาเซลเซียส และใช้ระยะเวลาอย่างน้อยประมาณ 30 นาที⁵² (อ้างอิง OIE) และในแถลงการณ์ร่วมระหว่าง FAO / WHO / OIE เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ A (H1N1) และความปลอดภัยของเนื้อสุกร ไვรัสไข้หวัดใหญ่อาจแพร่เชื้อไปสู่คนโดยการรับประทานเนื้อสุกรที่ผ่านการแปรรูปหรือผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ ที่ได้จากสุกร การให้ความร้อนโดยทั่วไปในการประกอบอาหารประเภทเนื้อสัตว์ (เช่น อุณหภูมิแกนหลักที่ 70 องศาเซลเซียส / 160 องศาฟาเรนไฮต์) สามารถยับยั้งเชื้อไวรัสที่อาจมีอยู่ในเนื้อสัตว์ได้⁵³ (อ้างอิงแถลงการณ์ ร่วม)

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดนิยามคำว่า “สุก” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยระบุลงไปในกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ว่าอาหารสุกที่ไม่ใช่ซากสัตว์ ต้องผ่านอุณหภูมิความร้อนกี่องศา เป็นระยะเวลากี่นาที ถึงสามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการนำซากสัตว์ที่อาจเป็นพาหะของโรคระบาดเข้าในประเทศ รวมทั้งเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัดอันอาจแพร่กระจายเชื้อโรคระบาดในพื้นที่ต่างๆ และก่อให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจของประเทศได้ รวมทั้งแก้ปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ของผู้ประกอบการและของประชาชนที่อาจถูกเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจจับกุมโดยมิชอบได้

2. ปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัดที่มีปริมาณน้อยเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ตามมาตรา 34⁵⁴ แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 บัญญัติว่าภายใต้บังคับเขตควบคุมโรคระบาด เขตปลอดโรคระบาด หรือเขตกั้นชนโรคระบาด และภายใต้บังคับเขตโรคระบาดชั่วคราว เขตโรคระบาด หรือเขตเฝ้าระวังโรคระบาด ผู้ใดจะนำสัตว์หรือซากสัตว์ ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง คือ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว หรือนก ไก่ เป็ด ห่านป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์

⁵² CHAPTER 8.8 . INFECTION WITH FOOT AND MOUTH DISEASE VIRUS Article 8.8.31

⁵³ WHO | Joint FAO/WHO/OIE Statement on influenza A(H1N1) and the safety of pork

⁵⁴ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34

หรือไข่สำหรับทำพันธุ์ และซากสัตว์ของสัตว์ที่กล่าวมา รวมทั้งสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การขออนุญาตและการออกใบอนุญาต การตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคจากสัตว์หรือซากสัตว์ ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

การออกใบอนุญาตตามวรรคสอง สัตวแพทย์จะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับยานพาหนะและการใช้เส้นทาง หรือเงื่อนไขอื่นตามที่จำเป็นไว้ในใบอนุญาตก็ได้

จากเนื้อหาของบทกฎหมายดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า การเคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีปริมาณน้อยและอยู่ระหว่างแนวเขตติดต่อกับจังหวัดหลายจังหวัด ประชาชนผู้ซื้อซากสัตว์ไปบริโภคอาจต้องเดือดร้อนจากการจับกุม หรือบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ไม่ได้มีข้อยกเว้นในการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัดที่มีปริมาณน้อยเพื่อใช้ในการบริโภคของประชาชน หากเจ้าหน้าที่ หรือตำรวจพบเจอ ก็สามารถจับกุมได้ทันที เพราะไม่มีการขออนุญาตเคลื่อนย้ายซากสัตว์จากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อน ซึ่งตามทางปฏิบัติทั่วไป ไม่มีประชาชนคนใดที่ซื้อซากสัตว์ เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อวัว ไข่ไก่ หรือเครื่องในสัตว์ จากตลาดนัดหรือห้างสรรพสินค้ากลับบ้าน ที่มีพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัด ขออนุญาตเคลื่อนย้ายซากสัตว์ข้ามจังหวัดจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง ซึ่งในปัจจุบันมนุษย์ทั่วประเทศได้มีการบริโภคซากสัตว์เป็นอาหารหลัก เช่น เนื้อไก่ เนื้อหมู เนื้อโค เป็นต้น ทำให้ซากสัตว์เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ในการดำรงชีวิต

โดยในปี พ.ศ. 2555 – 2559 การบริโภคเนื้อไก่ของโลก⁵⁵ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตรา ร้อยละ 1.86 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2559 การบริโภคเนื้อไก่ของโลกอยู่ที่ปริมาณ 87.38 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 86.96 ล้านตัน ของปี พ.ศ. 2558 ร้อยละ 0.48 ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการบริโภคเนื้อไก่มากที่สุด คือ 15.23 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ จีน 12.99 ล้านตัน และสหภาพยุโรป 10.38 ล้านตัน

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าการบริโภคเนื้อไก่ของโลกมีปริมาณ 88.41 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 87.38 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 1.18 ผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา คาดว่าจะมีการบริโภค ปริมาณ 15.66 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ จีน 11.71 ล้านตัน และสหภาพยุโรป 10.79 ล้านตัน

⁵⁵ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อไก่, หน้า 23

หน่วย: พันตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหรัฐอเมริกา	13,346	13,691	14,043	15,094	15,233	3.69	15,661
จีน	13,543	13,174	12,830	13,267	12,985	-0.77	11,705
สหภาพยุโรป	9,293	9,638	10,029	10,361	10,375	2.97	10,785
ประเทศอื่นๆ	45,442	46,380	48,043	48,234	48,783	1.83	50,259
รวมทั้งหมด	81,624	82,883	84,945	86,956	87,376	1.86	88,410

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเนภาพที่ 4.1 การบริโภคเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁵⁶

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 ความต้องการบริโภคเนื้อสุกร⁵⁷ของประเทศต่างๆ ได้มีการเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.48 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2559 การบริโภคเนื้อสุกรของโลกมีปริมาณรวม 108.00 ล้านตัน ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีปริมาณ 109.91 ล้านตัน ร้อยละ 1.74 ประเทศต่าง ๆ มีการบริโภคเพิ่มขึ้นโดยสหรัฐอเมริกา รัสเซีย ญี่ปุ่น และเวียดนาม มีการบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.01 ร้อยละ 4.77 ร้อยละ 0.86 และร้อยละ 2.04 ตามลำดับ ส่วนจีน สหภาพยุโรป และบราซิล มีการบริโภคลดลงร้อยละ 2.87 ร้อยละ 4.07 และร้อยละ 2.83 ตามลำดับ

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าความต้องการบริโภคเนื้อสุกรจะมีปริมาณรวม 110.69 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 2.49 โดยคาดว่าจีน สหรัฐอเมริกา รัสเซีย บราซิล เวียดนาม และเม็กซิโกบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.11 ร้อยละ 3.80 ร้อยละ 3.80 ร้อยละ 2.67 ร้อยละ 2.00 และร้อยละ 3.44 ตามลำดับ เนื่องจากผลผลิตภายในประเทศเพิ่มขึ้น ส่วนญี่ปุ่น การบริโภคลดลงร้อยละ 0.19 ส่วนสหภาพยุโรปการบริโภคทรงตัว

⁵⁶ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 151⁵⁷ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อสุกร, หน้า 28

หน่วย: พันตันน้ำหนักรถบรรทุก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
จีน	53,922	55,456	57,195	55,668	54,070	0.09	55,870
สหภาพยุโรป*	20,382	20,147	20,390	20,913	20,062	0.06	20,062
สหรัฐอเมริกา	8,441	8,665	8,545	9,341	9,452	3.06	9,811
รัสเซีย	3,239	3,267	3,024	3,016	3,160	-1.29	3,280
บราซิล	2,670	2,751	2,845	2,893	2,811	1.54	2,886
ญี่ปุ่น	2,557	2,549	2,543	2,568	2,590	0.33	2,585

ภาพที่ 4.2 การบริโภคเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁵⁸

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
เวียดนาม	1,850	1,956	1,991	2,176	2,270	5.29	2,348
แคนาดา	1,844	1,822	1,805	1,899	1,975	1.80	1,980
ฟิลิปปินส์	1,310	1,340	1,353	1,370	1,440	2.14	1,500
ประเทศอื่นๆ	9,400	9,768	9,455	8,712	9,274	-1.40	9,392
รวมทั้งหมด	106,873	108,828	110,566	111,376	108,201	0.48	111,011

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน *สมาชิกทั้งหมด 28 ประเทศ

ภาพที่ 4.2 การบริโภคเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560 (ต่อ)

⁵⁸ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 164

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 ปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อโค⁵⁹ในประเทศต่างๆ มีทิศทางที่ลดลงในอัตราส่วนร้อยละ 0.35 ต่อปี ประเทศที่มีการบริโภคมากที่สุด คือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาได้แก่ สหภาพยุโรป และจีน การบริโภคเนื้อโค ในปี พ.ศ. 2559 มีปริมาณ 57.73 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีการบริโภคปริมาณ 58.16 ล้านตันร้อยละ 0.75

ปี พ.ศ. 2560 คาดการณ์ว่าจะมีการบริโภคเนื้อโค 59.40 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 2.90 โดยประเทศที่มีการบริโภคมากที่สุดยังคงเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ที่ประมาณ 11.85 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ จีน 7.89 ล้านตัน และสหภาพยุโรป 7.88 ล้านตัน

หน่วย: พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560**
สหรัฐอเมริกา	11,739	11,608	11,241	11,276	11,664	-0.42	11,845
จีน	6,667	7,112	7,277	7,339	7,673	3.17	7,890
สหภาพยุโรป	7,760	7,520	7,514	7,751	7,890	0.64	7,875
บราซิล	7,845	7,885	7,896	7,781	7,499	-1.03	7,585
อาร์เจนตินา	2,458	2,664	2,503	2,534	1,390	-11.22	2,465
ประเทศอื่นๆ	21,803	22,333	22,593	21,483	21,612	-0.56	21,741
รวม	58,272	59,122	59,024	58,164	57,728	-0.35	59,041

หมายเหตุ: *ประมาณการ **คาดคะเน

ภาพที่ 4.3 การบริโภคเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁶⁰

จากประมาณการบริโภคเนื้อสัตว์ข้างต้น เห็นได้ว่าประชากรโลกได้มีการบริโภคซากสัตว์เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี เพราะซากสัตว์ถือว่าเป็นอาหารหลักของประชากรโลกส่วนใหญ่ หากแต่การนำซากสัตว์เหล่านี้ไปบริโภคในปริมาณที่น้อยจึงควรมีข้อยกเว้นให้แก่ประชาชนที่นำไปบริโภคในครัวเรือน

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมาย ให้ประชาชนที่เคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีเขตรอยต่อจังหวัดติดกันและซื้อซากสัตว์ไปบริโภคในปริมาณน้อย ควรได้รับการยกเว้นไม่ต้องขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง ซึ่งอาจกำหนดจำนวน และปริมาณของซากสัตว์

⁵⁹ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อโค, หน้า 33

⁶⁰ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 172

ที่สามารถนำข้ามจังหวัดไปได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องถิ่นที่ต้นทาง เพื่อความสะดวก ของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องหารนำซากสัตว์ไปรับประทาน หรือปรุงเป็นอาหารในครัวเรือน

3. ปัญหาการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ที่จะเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น

การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบว่าสัตว์ตัวใด ได้ทำวัคซีนชนิดใด ในระยะเวลาใด หรือเกิดโรคอะไรกับสัตว์ตัวนั้น เพื่อเก็บเป็นฐานข้อมูลในการเคลื่อนย้ายสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น รวมทั้งการนำเข้า ส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งในปัจจุบัน พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34⁶¹ บัญญัติเกี่ยวกับการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ในการเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ผู้ใดจะนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องถิ่นที่ต้นทางทุกครั้ง คือ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว หรือนก ไก่ เป็ด ห่านป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับทำพันธุ์ และซากสัตว์ของสัตว์ที่กล่าวมา รวมทั้งสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ในพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม ได้กล่าวถึงการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ไว้ คือ

การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ลักษณะ ราคาและการยกเว้นราคาเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และการดำเนินการก่อนหรือหลังการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่ประกาศตามวรรคสองกำหนดให้เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์มีหน้าที่ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ หรือดำเนินการก่อน หรือหลังการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ให้เจ้าของสัตว์หรือซากสัตว์ปฏิบัติให้เป็นไปตามประกาศดังกล่าว

ต่อมาได้มีการออกกฎหมายอนุบัญญัติ คือ ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง กำหนดท้องที่และชนิดสัตว์ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ พ.ศ. 2561 โดยกำหนดให้สัตว์ประเภท ช้าง ม้า โคเนื้อ โคนม กระบือ แพะและแกะเท่านั้น ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ในการเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น รวมทั้งการนำเข้า ส่งออก และนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งสัตว์ด้วย โดย (1) ช้าง ให้ทำเครื่องหมาย

⁶¹ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34

ประจำตัวสัตว์ เป็นไมโครชิปแบบฝังในตัวสัตว์ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification) หรือสมุดประจำตัวซึ่งตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด หรือเอกสารหลักฐานระบุตัวตนของซึ่งตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือใช้ร่วมกันก็ได้ (2) ม้า ให้ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ เป็นไมโครชิปแบบฝังในตัวสัตว์ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification) หรือสมุดประจำตัวม้าตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด หรือใช้ร่วมกันก็ได้ (3) โคเนื้อ และโคนม ให้ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์โดยใช้เป็นเบอร์หูพลาสติกชนิดที่ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification) (4) กระบือ ให้ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์เป็นไมโครชิปแบบฝังในตัวสัตว์ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification) หรือเบอร์หูพลาสติกชนิดที่ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification) หรือใช้ร่วมกันก็ได้ (5) แพะและแกะ ให้ทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์เป็นเบอร์หูพลาสติกชนิดที่ส่งสัญญาณคลื่นความถี่วิทยุ ระบบ RFID (Radio Frequency Identification)

การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 จะมีในสัตว์เพียง 6 ชนิดเท่านั้น ได้แก่ ช้าง ม้า โคน กระบือ แพะ แกะ ที่จะต้องทำก่อนการเคลื่อนย้าย แต่ในสัตว์อีกหลายๆชนิดไม่มีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ทำให้ไม่ทราบว่าสัตว์ตัวใดเคยเป็นโรคระบาด หรือสัตว์ตัวใด ได้รับวัคซีนป้องกันโรคระบาดมาแล้วบ้าง หรือสัตว์ตัวใดเคลื่อนย้ายจากท้องที่ใด ไปท้องที่ใดเช่น สุกร ถึงแม้การเคลื่อนย้ายสุกรไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนการเคลื่อนย้ายทุกครั้ง ซึ่งโรคระบาดในสุกรที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โรค พี อาร์ อาร์ เอส⁶² หรือ Porcine Reproductive and Respiratory Syndrome เป็นโรคที่ทำให้เกิดกลุ่มอาการทางระบบสืบพันธุ์ และทางเดินหายใจ เกิดจากเชื้อไวรัสในกลุ่ม Arteriviridae ซึ่งเป็น RNA ไวรัสชนิดสายเดี่ยว ขนาดเล็ก (45-65 nm) มีเปลือกหุ้ม เชื้อถูกทำลายได้ง่ายในสภาพอากาศร้อน (37°C ภายใน 48 ชั่วโมง) และมีความคงทนต่ำในสภาพกรด (ค่าคงทนที่ pH 5.5-6.5) โดยโรคระบาดชนิดนี้มีการแพร่กระจายของโรคโดยการนำสุกรป่วย หรือสุกรที่เป็นตัวอมโรคเข้าสู่ฝูง โดยการแพร่กระจายของเชื้อทางอากาศภายในรัศมี 3 กิโลเมตร (โดยทั่วไปประมาณ 2 กิโลเมตร) โดยการสัมผัสโดยตรงกับสัตว์ป่วย เชื้อไวรัส พี อาร์ อาร์ เอส จำนวนมากจะถูกขับออกมาทางลมหายใจและอุจจาระเชื้อจึงแพร่จากสุกรป่วยไปยังสุกรอื่นๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะจากการดมและเลียกัน อาการและความรุนแรงของโรคขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อ การจัดการฟาร์ม การสุขาภิบาลระบบการหมุนเวียนอากาศ และสถานภาพสุขภาพของสุกรในฝูง สุกรพันธุ์ พบว่ามีการคลอดก่อน

⁶² โรค พี อาร์ อาร์ เอส (Porcine Reproductive and Respiratory Syndrome , PRRS) กลุ่มไวรัสวิทยา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ, จาก http://niah.dld.go.th/th/AnimalDisease/pig_prrs.htm

กำหนด แท้งในระยะท้ายของการตั้งท้อง (มากกว่า 100 วัน) ลูกที่คลอดอ่อนแอ อัตราการเกิดมัมมี่และ ลูกตายแรกคลอดสูง สุกรคุดนม สุกรอนุบาล สุกรขุน มักมีปัญหาเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ แคระ แกรีน โดซัว และมักพบโรคแทรกซ้อนอื่นๆ ร่วมด้วยความรุนแรงของโรคจะลดลงเมื่อสุกรอายุมากขึ้น สุกรที่อายุมากกว่า 1 เดือน จะแสดงอาการ ไม่เด่นชัดถ้าไม่มีโรคแทรกซ้อน ลักษณะของสุกรที่ติดเชื้อ โรค พี อาร์ อาร์ เอส หรือ Porcine Reproductive and Respiratory Syndrome ปอดมีลักษณะเป็นปื้นสี น้ำตาลแดงกระจายทั่วปอด และเมื่อดูรอยโรคเนื้อปอดจากกล้องจุลทรรศน์จะพบผนังถุงลมปอดหนาขึ้น ทำให้สุกรเกิดอาการหายใจลำบาก และโรคนี้เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส จึงไม่มียารักษา การให้ยา ปฏิชีวนะจะช่วยป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อน การให้ยาลดการอักเสบและลดไข้ในแม่สุกรจะ ช่วยลดอัตราการคลอดก่อนกำหนด

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการทำงานประจำตัวสัตว์เป็นสิ่งสำคัญในการเคลื่อนย้าย สัตว์ เพื่อให้สัตว์แพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง และสัตว์แพทย์ประจำท้องที่ปลายทางทราบได้ว่าสัตว์ ชนิดนั้น ตัวนั้น ได้ทำวัคซีนป้องกันโรคระบาดชนิดใดบ้าง และทำวัคซีนตั้งแต่เมื่อใด และใครเป็น เจ้าของสัตว์ เมื่อสัตว์หลุด สัตว์หาย จึงควรแก้ไขกฎหมายเพิ่มชนิดสัตว์ที่ต้องทำเครื่องหมาย ประจำตัวสัตว์ให้ครอบคลุมสัตว์เศรษฐกิจ หรือสัตว์ที่มนุษย์นิยมบริโภคทุกชนิด และสัตว์ที่มนุษย์ นิยมนำมาเลี้ยง เพื่อป้องกันการเกิดโรคระบาด และผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้ง สุขภาพของประชาชนที่บริโภคสัตว์นั่นเอง

4. ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์หรือซากสัตว์ที่เคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น

ปัจจุบันการเคลื่อนย้ายสัตว์ หรือซากสัตว์ของโลก มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี ไม่ว่าจะเป็น การนำเข้าซากสัตว์จากประเทศอื่นเข้ามายังประเทศของตนเองเพื่อการบริโภค หรือเลี้ยงสัตว์ หรือ การส่งออกซากสัตว์จากประเทศของตนเอง ไปยังประเทศอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชากรทั่วโลก ต่างก็นิยมบริโภคซากสัตว์ เป็นอาหารหลัก ซึ่งจากข้อมูลการนำเข้าและส่งออกเนื้อไก่ เนื้อสุกร และ เนื้อโคของโลกจะมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 การนำเข้าเนื้อไก่ของโลก⁶³ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.75 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2559 การนำเข้าเนื้อไก่ของโลกอยู่ที่ปริมาณ 8.91 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.25 จากปีพ.ศ. 2558 อยู่ที่ 8.63 ล้านตัน โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศที่นำเข้าเนื้อไก่มากเป็นอันดับ 1 ของโลก

⁶³ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อไก่, หน้า 25

คือ 0.96 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย 0.85 ล้านตัน เม็กซิโก 0.82 ล้านตัน สหภาพยุโรป 0.75 ล้านตัน อิรัก 0.67 ล้านตัน และแอฟริกาใต้ 0.52 ล้านตัน

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าการนำเข้าเนื้อไก่ของโลกมีปริมาณ 9.30 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 8.91 ล้านตัน หรือ ร้อยละ 4.20 โดยประเทศผู้นำเข้าเนื้อไก่ 5 อันดับแรก ได้แก่ ญี่ปุ่น เม็กซิโก ซาอุดีอาระเบีย สหภาพยุโรป และอิรัก ซึ่งในปี พ.ศ. 2560 คาดว่าประเทศดังกล่าวจะมีปริมาณการนำเข้าเนื้อไก่ 0.92 0.85 0.84 0.76 และ 0.70 ล้านตัน ตามลำดับ

หน่วย: พันตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
ญี่ปุ่น	877	854	888	936	955	2.66	920
เม็กซิโก	616	682	722	790	820	7.46	850
ซาอุดีอาระเบีย	750	838	762	863	850	2.84	840
สหภาพยุโรป	727	671	712	728	750	1.45	760
อิรัก	610	673	698	625	670	1.14	695
แอฟริกาใต้	371	355	369	436	520	9.21	560
จีน	254	244	260	268	410	11.09	550
ฮ่องกง	300	272	299	312	325	3.02	335
สหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก	223	217	225	277	305	9.09	330
ฟิลิปปินส์	150	148	199	205	260	15.33	280
ประเทศอื่นๆ	3,668	3,738	3,768	3,186	3,041	-5.21	3,176
รวมทั้งหมด	8,546	8,692	8,902	8,626	8,906	0.75	9,296

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ภาพที่ 4.4 ปริมาณการนำเข้าเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁶⁴

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 การส่งออกเนื้อไก่⁶⁵ของโลกขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.34 ต่อปี โดยในปี พ.ศ. 2559 การส่งออกเนื้อไก่ของโลกมีปริมาณ 10.79 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 10.25 ล้านตัน หรือ ร้อยละ 5.26 โดยได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคไข้หวัดนกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ทำให้

⁶⁴ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 152

⁶⁵ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อไก่, หน้า 24

บราซิลซึ่งเป็นประเทศปลอดไข้หวัดนกได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้ส่งออกอันดับ 1 ของโลกแทนสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2559 บราซิลสามารถส่งออกเนื้อไก่ได้ปริมาณ 4.11 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา 2.98 ล้านตัน สหภาพยุโรป 1.25 ล้านตัน และประเทศไทย 0.67 ล้านตัน โดยประเทศไทยได้ก้าวมาเป็นประเทศผู้ส่งออกเนื้อไก่อันดับที่ 4 ของโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าการส่งออกเนื้อไก่ของโลกมีปริมาณ 11.37 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 10.79 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 5.36 ผู้ผลิตรายเดิม (บราซิล สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป) ยังคงเป็นผู้ครองตลาด ในขณะที่ผู้ผลิตรายเล็กมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มขึ้น และบราซิลยังคงเป็นประเทศที่ส่งออกเนื้อไก่มากที่สุด คือ 4.39 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 4.11 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 6.69 รองลงมา ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป แลประเทศไทย ตามลำดับ โดยไทยยังคงเป็นผู้ส่งออกอันดับ 4 ของโลก

หน่วย: พันตัน

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
บราซิล	3,508	3,482	3,558	3,841	4,110	4.24	4,385
สหรัฐอเมริกา	3,299	3,332	3,310	2,867	2,978	-3.49	3,128
สหภาพยุโรป	1,094	1,083	1,133	1,177	1,250	3.56	1,275
ไทย	538	504	546	622	670	6.71	710
จีน	411	420	430	401	395	-1.25	345
ตุรกี	284	337	378	321	280	-0.77	320
ประเทศอื่นๆ	954	1,116	1,122	1,025	1,110	2.20	1,209
รวมทั้งหมด	10,088	10,274	10,477	10,254	10,793	1.34	11,372

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ภาพที่ 4.5 ปริมาณการส่งออกเนื้อไก่ของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁶⁷

⁶⁶ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อสุกร, หน้า 30

⁶⁷ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หน้า 152

การนำเข้าเพิ่มขึ้นถึง 1.33 เท่า เนื่องจากมีปริมาณการผลิตลดลง ส่วนญี่ปุ่น เม็กซิโก เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา และฮ่องกงมีการนำเข้าเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 3.94 ร้อยละ 4.49 ร้อยละ 1.84 ร้อยละ 2.17 และร้อยละ 22.17 ตามลำดับ สำหรับออสเตรเลียนำเข้าลดลงร้อยละ 2.27

ปี พ.ศ. 2560 คาดการณ์ว่าจะมีปริมาณการนำเข้ารวมเท่ากับ 8.31 ล้านตัน ลดลงจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 0.08 โดยคาดว่าเม็กซิโก เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา และฟิลิปปินส์ จะมีการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.44 ร้อยละ 3.28 ร้อยละ 1.74 และร้อยละ 13.64 ตามลำดับ ส่วนจีน และญี่ปุ่น การนำเข้าทรงตัว และในฮ่องกง และออสเตรเลีย มีนำเข้าลดลงร้อยละ 2.06 และร้อยละ 2.33 ตามลำดับ

หน่วย: พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
จีน	730	770	761	1,029	2,400	30.61	2,300
ญี่ปุ่น	1,259	1,223	1,332	1,270	1,320	1.33	1,320
เม็กซิโก	706	783	818	981	1,025	10.20	1,050
เกาหลีใต้	502	388	480	599	610	8.59	630
สหรัฐอเมริกา	364	399	459	506	517	9.85	526
ฮ่องกง	414	399	347	397	485	3.16	475
ออสเตรเลีย	194	183	191	220	215	3.97	210
ฟิลิปปินส์	138	172	199	175	220	9.97	250
ประเทศอื่นๆ	2,551	2,278	1,746	1,529	1,522	-13.34	1,546
รวม	6,858	6,595	6,333	6,706	8,314	4.10	8,307

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน

ภาพที่ 4.6 ปริมาณการนำเข้าเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁶⁸

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 การส่งออกเนื้อสุกร⁶⁹ของประเทศต่างๆ มีการส่งออกขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงขึ้นในอัตราร้อยละ 3.60 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2559 การส่งออกเนื้อสุกรมีปริมาณรวม 8.54 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีปริมาณ 7.22 ล้านตัน ร้อยละ 18.28 ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ส่งออกเพิ่มขึ้น ได้แก่ สหภาพยุโรป ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศบราซิล และประเทศเม็กซิโก โดยมีอัตราการส่งออกเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 38.13 ร้อยละ 3.70 ร้อยละ 8.96 ร้อยละ 43.54 และร้อยละ 9.38 ตามลำดับ

⁶⁸ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 165

⁶⁹ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อสุกร, หน้า 29

เนื่องจากความต้องการในตลาดโลกเพิ่มขึ้น และสหรัฐอเมริกาส่งออกได้เพิ่มขึ้นจากการที่สามารถแข่งขันทางด้านราคากับประเทศคู่แข่ง สำหรับประเทศที่ส่งออกลดลง ได้แก่ จีน ซิลี และออสเตรเลีย โดยคิดเป็นร้อยละ 22.08 ร้อยละ 1.69 และร้อยละ 2.78 ตามลำดับ

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าการส่งออกเนื้อสุกรของโลกจะมีปริมาณรวม 8.63 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 1.07 โดยคาดว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศบราซิล และประเทศเม็กซิโก จะส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.95 ร้อยละ 4.44 และร้อยละ 7.14 ตามลำดับ โดยที่สหรัฐอเมริกามีผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่ราคาลดลง และค่าเงินมีแนวโน้มอ่อนตัวลง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ความต้องการของตลาดต่างๆ เพิ่มขึ้น ส่วนสหภาพยุโรป ประเทศจีน ประเทศออสเตรเลีย และประเทศเวียดนาม การส่งออกจะทรงตัว ส่วนประเทศแคนาดาและซิลีนี้นั้น แนวโน้มการส่งออกลดลงร้อยละ 3.70 และร้อยละ 2.86 ตามลำดับ

หน่วย: พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 ^{1/}	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{2/}
สหภาพยุโรป*	2,165	2,227	2,164	2,389	3,300	9.56	3,300
สหรัฐอเมริกา	2,440	2,262	2,309	2,272	2,356	-0.65	2,449
แคนาดา	1,243	1,246	1,218	1,239	1,350	1.61	1,300
บราซิล	661	585	556	627	900	7.11	940
จีน	235	244	276	231	180	-5.71	180
ซิลี	180	164	163	178	175	0.26	170
เม็กซิโก	95	111	117	128	140	9.62	150
ออสเตรเลีย	36	36	37	36	35	-0.56	35
เวียดนาม	32	22	21	21	21	-8.51	21
ประเทศอื่นๆ	176	111	101	100	81	-15.27	84
รวม	7,263	7,008	6,962	7,224	8,538	3.60	8,629

หมายเหตุ: ^{1/} ข้อมูลเบื้องต้น ^{2/} คาดคะเน *สมาชิกทั้งหมด 28 ประเทศ

ภาพที่ 4.7 ปริมาณการส่งออกเนื้อสุกรของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁷⁰

⁷⁰ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 164

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 การนำเข้าเนื้อโค⁷¹มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ 2.96 ต่อปี โดยการนำเข้าเนื้อโคในปี พ.ศ. 2559 อยู่ที่ประมาณ 7.67 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ที่มีการนำเข้า 7.65 ล้านตัน หรือประมาณร้อยละ 0.25 เนื่องจากประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 24.43 ร้อยละ 11.32 และร้อยละ 23.19 ตามลำดับ ส่วนสหรัฐอเมริกา และรัสเซีย มีการนำเข้าลดลงร้อยละ 10.40 และร้อยละ 5.80 ตามลำดับ

ปี พ.ศ. 2560 คาดการณ์ว่าจะมีการนำเข้าเนื้อโคของโลกประมาณ 7.76 ล้านตัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 1.27 เนื่องจากประเทศผู้นำเข้าหลัก เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ โดยมีการนำเข้าเนื้อโคเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.15 ร้อยละ 2.10 และร้อยละ 1.96 ตามลำดับ ส่วนในเกาหลีใต้นั้น มีความต้องการการนำเข้าเพิ่มขึ้นจากปริมาณการผลิตที่ลดลง จากการเปลี่ยนแปลงของประชากรและนโยบายในประเทศ ส่วนสหรัฐอเมริกามีการนำเข้าลดลงร้อยละ 11.24 เนื่องจากมีผลผลิตเพิ่มขึ้น ในขณะที่รัสเซียและอียิปต์มีการนำเข้าในระดับเดิม เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ยังคงซบเซา

หน่วย: พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560**
สหรัฐอเมริกา	1,007	1,020	1,337	1,529	1,370	10.74	1,216
จีน	86	412	417	663	825	64.84	950
ญี่ปุ่น	737	760	739	707	715	-1.32	730
รัสเซีย	1,027	1,023	929	621	585	-15.00	585
เกาหลีใต้	370	375	392	414	510	7.69	520
ประเทศอื่นๆ	3,488	3,858	4,067	3,713	3,661	0.59	3,762
รวม	6,715	7,448	7,881	7,647	7,666	2.96	7,763

หมายเหตุ: *ประมาณการ **คาดคะเน

ภาพที่ 4.8 ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁷²

⁷¹ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อโค, หน้า 35

⁷² สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 172

ปี พ.ศ. 2555 - 2559 การส่งออกเนื้อโค⁷³เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.49 ต่อปี ส่วนในบราซิล และอินเดียมีการส่งออกมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2559 นั้น มีการส่งออกเนื้อโค 9.44 ล้านตัน ลดลงจากปี พ.ศ. 2558 ที่มีการส่งออก 9.54 ล้านตัน ร้อยละ 1.03 เนื่องจากออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์มีการส่งออกลดลงร้อยละ 25.30 และร้อยละ 9.23 ตามลำดับ และในบราซิล อินเดีย และสหรัฐอเมริกา มีการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.50 ร้อยละ 2.44 และร้อยละ 8.95 ตามลำดับ

ปี พ.ศ. 2560 คาดว่าจะมีการส่งออกเนื้อโค 9.70 ล้านตัน เพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ร้อยละ 2.72 บราซิลเป็นผู้ส่งออกมากที่สุด ปริมาณ 2.18 ล้านตัน รองลงมาได้แก่ อินเดีย 1.93 ล้านตัน และออสเตรเลีย 1.33 ล้านตัน จีนยังคงเป็นตลาดที่มีการเติบโตสูง โดยมีการเปิดตลาดให้แก่ อาร์เจนตินา และบราซิล ซึ่งส่งผลให้บราซิลเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่ง

หน่วย: พันตันน้ำหนักซาก

ประเทศ	2555	2556	2557	2558	2559 [*]	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2560 ^{**}
บราซิล	1,524	1,849	1,909	1,705	1,850	3.11	1,950
อินเดีย	1,411	1,765	2,082	1,806	1,850	5.81	1,925
ออสเตรเลีย	1,407	1,593	1,851	1,854	1,385	1.21	1,325
สหรัฐอเมริกา	1,112	1,174	1,167	1,028	1,120	-1.18	1,193
นิวซีแลนด์	517	529	579	639	580	4.28	550
ประเทศอื่นๆ	2,160	2,212	2,404	2,505	2,654	5.51	2,753
รวม	8,131	9,122	9,992	9,537	9,439	3.49	9,696

หมายเหตุ: *ปริมาณการ คัดคะแนน

ภาพที่ 4.9 ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลก ปี พ.ศ. 2555 – 2560⁷⁴

หากการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ดังกล่าวไม่ได้มีการขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องถิ่นทางอาจทำให้สัตว์หรือซากสัตว์เหล่านั้นไปแพร่กระจายโรคระบาดไปยังพื้นที่อื่นๆ ที่สัตว์นั้นได้เคลื่อนย้ายไป ซึ่งเห็นได้จากปัจจุบัน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า หรือโรคกลัวน้ำ ที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย เกิดจากเชื้อไวรัสชื่อ เรบีส์ไวรัส (Rabies Virus) มีรูปร่างคล้ายกระสุนปืน

⁷³ ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อโค, หน้า 34

⁷⁴ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า 172

เมื่อเชื้่นนี้เข้าสู่ร่างกายคนหรือสัตว์แล้วจะเดินทางไปตามเส้นประสาทเข้าสู่สมองที่สำคัญ เมื่อเกิดอาการขึ้นแล้วไม่สามารถรักษาให้หายได้ ต้องเสียชีวิตทุกราย ชื่อของโรคทำให้เข้าใจกันผิด คิดว่าโรคนี้เกิดกับสุนัขเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วโรคนี้เกิดกับสัตว์เลือดอุ่นด้วย โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูก ด้วยนมทุกชนิด เช่น แมว ชะนี ลิง กระรอก กระแต หนู ค้างคาว แม้แต่สัตว์เศรษฐกิจอย่าง วัว ควาย ม้า สุกร พบในตัวที่มีประวัติเคยถูกสุนัขกัดมาก่อน หรือสัตว์ป่าในเมืองไทยพบว่า สุนัขเป็นตัว แพร่เชื้อที่สำคัญมากที่สุดกว่า 95% ของผู้เสียชีวิตมีสาเหตุมาจากสุนัข รองมาคือ แมว

สำหรับอาการของคนที่ได้รับเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ส่วนใหญ่มีอาการของสมองอักเสบ และไขสันหลังอักเสบ โดยอาการเริ่มแรกของผู้ป่วยจะมีไข้ต่ำๆ เจ็บคอ เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ต่อมา มีอาการคัน มักเริ่มจากบริเวณแผลที่ถูกกัด แสบๆ ร้อนๆ แล้วลามไปส่วนอื่น บางคนคันมากเกาจน กลายเป็นแผลอักเสบ มีน้ำเหลือง ต่อมาจะกระสับกระส่าย กลัวแสงกลัวลม ไม่ชอบเสียงดัง เพื่อเงื้อ หลุกหลิก กระวนกระวาย หนาวสั่น ตามักเบิกโพลงบ่อยๆ บางครั้งเข้าใจผิดคิดว่าเป็น โรคทางจิต มีอาการกลืนลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งของเหลว จะเกิดอาการปวดเกร็งทำให้ไม่ยอมกลืนน้ำมีอาการ กลืนน้ำ จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โรคกลัวน้ำ ไม่ยอมกลืนแม้กระทั่งน้ำลาย จึงทำให้น้ำลายไหล บางคนอาจปวดท้องน้อยและขา คนไข้เพศชายบางรายมีน้ำอสุจิไหลออกมาโดยไม่รู้ตัว กล้ามเนื้อ กระตุก แน่นหน้าอก หายใจไม่ออกหรืออาจชักเกร็ง อัมพาต หมดสติและตายในที่สุด

จากข้อมูลสรุปสถานการณ์ของ โรคระบาดสัตว์สะสมของประเทศของกรมปศุสัตว์ ตั้งแต่ เดือนมกราคม 2560 ถึง เดือนธันวาคม 2560 มีรายงานการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าสะสมจำนวน 821 ครั้ง ใน 42 จังหวัด⁷⁵ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสัตว์เลี้ยงที่คลุกคลีกับมนุษย์หากไม่ได้รับการฉีดวัคซีน หรือ ตรวจโรคจากสัตว์แพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนการเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่อื่นอาจนำ โรคระบาด ที่ร้ายแรงติดต่อระหว่างสัตว์กับสัตว์ หรือสัตว์กับมนุษย์ได้ (รายงานโรคพิษสุนัขบ้า)

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ในเรื่องการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร โดยออกเป็นประกาศกระทรวง กำหนดชนิดสัตว์เพิ่มเติมตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ให้ครอบคลุม ไปถึงสัตว์เลี้ยงที่ใกล้ชิดกับมนุษย์หรือที่มนุษย์นิยมเลี้ยง โดยหากสัตว์หรือซากสัตว์เหล่านั้นต้อง เคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนทุกครั้ง ที่เคลื่อนย้าย เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคระบาดสัตว์ที่อาจไปเกิดขึ้นในพื้นที่ที่สัตว์ หรือ ซากสัตว์นั้นเคลื่อนย้ายผ่าน หรือยังท้องที่ปลายทาง

⁷⁵ รายงานโรคระบาดสัตว์ประจำสัปดาห์ที่ 52 (ระหว่างวันที่ 23 – 31 ธันวาคม 2560) กลุ่มระบาดวิทยา ทางสัตวแพทย์ สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์

จากภาพการนำเข้า ส่งออกซากสัตว์ อันได้แก่ เนื้อไก่ เนื้อสุกร และเนื้อโค เห็นได้ว่าประเทศต่างๆ ได้มีการเคลื่อนย้ายซากสัตว์เพิ่มขึ้นในทุกๆปี อันเป็นสิ่งที่แสดงได้อย่างชัดเจนว่ามนุษย์ทั่วโลกนิยมบริโภคซากสัตว์เป็นอาหาร หรือประกอบอาหาร รวมทั้งใช้ซากสัตว์เหล่านั้นในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งประเทศไทยก็มีการนำเข้า ส่งออกเช่นกัน หากแต่การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ในประเทศไทย ยังไม่ครอบคลุมในสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นๆอันอาจก่อให้เกิดโรคระบาดตามมาได้ จึงต้องมีการแก้ไขกฎหมายตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาให้ครอบคลุมในสัตว์ชนิดต่างๆ

5. ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์ในการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์

อาชีพเลี้ยงสัตว์ ถือได้ว่าเป็นอาชีพที่ทำกันอย่างแพร่หลายและกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ในเชิงเศรษฐกิจ เช่น การเลี้ยงโค กระบือ ไก่ สุกร เป็นต้น ซึ่งถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยง ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยง เพื่อบริโภคภายในประเทศ และส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยการเลี้ยงสัตว์สามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ของสังคมคนไทยนอกจากสัตว์เศรษฐกิจแล้วยังมีสัตว์ชนิดอื่นๆที่นิยมเลี้ยงเป็นเพื่อนแก้เหงา หรือไว้ดูเล่น เช่น กระต่าย หนู กระรอก เต่า เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามการทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ไม่ว่าจะเพื่อบริโภคภายในประเทศ หรือเพื่อเลี้ยงเป็นเพื่อนเล่นแก้เหงา จำเป็นต้องมีมาตรการในการควบคุมการค้าโดยที่กฎหมายกำหนดให้ต้องดำเนินการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์นั้น ๆ เสียก่อน ซึ่งตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ไว้ในหมวดที่ 2 มาตรา 24 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ผู้ใดทำการค้าหรือหากำไรในลักษณะคนกลางซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน”

- (1) ช้าง ม้า โคน กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว
- (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์
- (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2)
- (4) สัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ตามข้อกำหนดดังกล่าวนี้ส่งผลให้ผู้ที่ประสงค์จะทำการค้าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นการค้าโค กระบือ สุกร หรือสัตว์ปีกเกือบทุกชนิดจะต้องดำเนินการขอรับใบอนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์จากนายทะเบียนก่อน ซึ่งหากผู้ใดประกอบกิจการค้าสัตว์หรือซากสัตว์โดยฝ่าฝืนหรือไม่ได้รับ

ใบอนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ดังกล่าวแล้วก็จะมิโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกิน สองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ตามมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

หากแต่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ยังไม่ครอบคลุมถึงสัตว์ที่มนุษย์ชอบซื้อไปเลี้ยงตาม ตลาดนัดค้าสัตว์ ซึ่งหากมีการปล่อยปละละเลยไม่ควบคุมอาจทำให้สัตว์เหล่านี้แพร่ระบาดของโรคจาก สัตว์สู่สัตว์ หรือสัตว์สู่มนุษย์ได้ เช่น โรคทูลารีเมีย หรือโรคไข้กระต่าย (Rabbit Fever) เป็นโรคติดต่อ จากสัตว์ถึงคน ที่มีอันตรายสูงโรคหนึ่งเนื่องจากสามารถติดต่อทางละอองฝอย (Aerosol) ได้ โดยเชื้อ แบคทีเรีย ชื่อ *Francisella Tularensis* มีลักษณะเป็นค็อกโคบาซิลไล ไม่เคลื่อนที่ ไม่สร้างสปอร์มี แคปซูล แบคทีเรียนี้มี 4 types โดย Type A มีความรุนแรงที่สุด ซึ่งสัตว์ที่เป็นตัวนำโรค คือสัตว์ จำพวกฟันแทะ เช่น กระต่าย หนู กระรอก กวาง แพรี่ด็อก (Parrie Dog) และติดต่อยังสัตว์เลี้ยง จำพวกวัว ควาย แกะ และแมว ได้ โดยมีเห็บ หมัด หรือยุง เป็นแมลงนำโรค รวมทั้งยังติดต่อสู่คนได้ ด้วย ซึ่งลักษณะของโรคทูลารีเมีย ในคนมี 2 รูปแบบขึ้นอยู่กับช่องทางที่เชื้อเข้าสู่ร่างกาย คือทาง ผิวหนังและทางการหายใจ หากเชื้อเข้าทางผิวหนังจะเกิดบาดแผล ต่อม้ำเหลืองบวมโตตรงที่รับ เชื้อหากเชื้อเข้าสู่ร่างกายโดยการหายใจผูกติดเชื้อจะเป็นไข้แบบไทฟอยด์ (Typhoidal Tularemia) คือมีไข้หนาวสั่น โลหิตเป็นพิษ ปวดศีรษะ ท้องเสีย ปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อ ไอแหว่งๆ และอ่อนเพลีย หากผู้ป่วยมีอาการปอดบวมร่วมด้วยจะเจ็บหน้าอก มีเสมหะเป็นเลือด อึดอัด หายใจไม่สะดวก จนอาจหยุดหายใจ ลักษณะปอดบวมจากการตรวจทางรังสีทรวงอก อัตราตายของโรคแบบไข้ประมาณ ร้อยละ 35

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าปัจจุบันใบอนุญาตค้าสัตว์หรือซากสัตว์ที่ทำในลักษณะคนกลาง ได้กำหนดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตทำการค้ามีประเภทสัตว์น้อยไป ไม่ทันต่อสถานการณ์ของการเกิด โรคระบาดในปัจจุบัน ซึ่งทำให้ประชาชนที่ต้องการซื้อสัตว์ไว้เป็นเพื่อนแก้เหงา เช่น กระต่าย กระรอก หนู มีความเสี่ยงที่อาจได้รับโรคระบาดที่เกิดจากสัตว์นั้นและอาจเสียชีวิตได้ หรือหากสัตว์ เหล่านั้นไปคลุกคลีกับสัตว์อื่นอาจทำให้สัตว์ที่อยู่ใกล้ชิด เกิดโรคระบาดและเสียชีวิตลงได้ เช่นเดียวกัน อันแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่ครอบคลุมสัตว์เลี้ยงอื่นๆ จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย โดยให้ออกเป็นประกาศกำหนด สัตว์ชนิดอื่นตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

สถานการณ์โรคระบาดสัตว์ในปัจจุบัน ที่เกิดโรคระบาดสัตว์หลายๆ โรคในพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งมีการแพร่กระจายจากสัตว์สู่สัตว์ และโรคระบาดสัตว์ที่ติดต่อระหว่างสัตว์สู่มนุษย์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากขึ้น และเกิดขึ้นใหม่ในช่วงหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา นับเป็นปัญหาสำคัญทางการปศุสัตว์ของประเทศ รวมถึงทางด้านการสาธารณสุขและยังส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านชีวิต ร่างกาย และสุขอนามัยของประชาชน รวมทั้งระบบเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์อย่างเร่งด่วน มาตรการในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามหากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่นั้น มีความคลุมเครือ บกพร่องไม่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันและส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการป้องกัน ควบคุมโรคระบาดสัตว์แล้ว กฎหมายนั้นก็จำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์โดยเร็ว

ปัจจุบันกฎหมายที่ถือว่าเป็นมาตรการหลักในการบังคับใช้และดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีการออกมาแทนที่พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ก็ตาม แต่ก็ยังมีความไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีก็มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มนุษย์และสัตว์ รวมถึงสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม หรือสภาพแวดล้อม เชื้อโรคต่างๆ ก็มีการพัฒนาสายพันธุ์ของตัวเองด้วยเช่นกัน ดังนั้น จะเห็นว่าเชื้อโรคที่เกิดขึ้นมักจะเป็นเชื้อ โรคชนิดใหม่ และเมื่อเป็นชนิดใหม่ก็ย่อมยากต่อการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรค ดังนั้น มาตรการในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์ก็ต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและทันต่อสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ในปัจจุบัน อันเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ

แต่จากการศึกษาถึงพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 กลับพบว่า มีประเด็นปัญหาหลายประการ ทั้งในทางกฎหมายและทางข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับประชาชนผู้บริโภคซากสัตว์ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ อันส่งผลให้การป้องกัน ควบคุมและกำจัดโรคระบาดสัตว์ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1.1 กรณีปัญหาจำกัดความของคำว่า “ซากสัตว์” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างกายสัตว์ที่ตายแล้ว สิ่งใดๆ ที่ได้จากสัตว์ที่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงอาหารสุกที่ทำ ประคบ หรือปรุงจากซากสัตว์หรือสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปที่ทำจากซากสัตว์ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

คำว่า “สุก” มีความหมายที่ไม่ชัดเจนว่าต้องผ่านอุณหภูมิเท่าไร ผ่านกระบวนการอย่างไรถึงจะสุกจนถึงขั้นที่สามารถทำลายเชื้อโรคระบาดได้ ทำให้ผู้ประกอบการที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้าปศุสัตว์ ไม่ทราบว่าสินค้าปศุสัตว์ของตนเองสุกหรือไม่ เป็นซากสัตว์หรือไม่ และต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายระหว่างหน่วยงานทั้งตุลาการกรณีที่มีการนำเข้าและกรมปศุสัตว์ กรณีที่มีการนำเข้า และเคลื่อนย้ายภายในราชอาณาจักร ทั้งในการจับกุม การฟ้องคดี การเรียกค่าเสียหายกันเกิดขึ้น ซึ่งการแก้ไขปัญหามาในปัจจุบัน ได้ให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการตีความทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย สมควรที่จะกำหนดนิยามคำว่า “สุก” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 กรณีปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีปริมาณน้อยข้ามจังหวัดที่มีเขตจังหวัดติดต่อกันเพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยในบทบัญญัติมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 18 และมาตรา 22 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ผู้ใดนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม และต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2)

ในปัจจุบันยังเป็นปัญหาว่าการซื้อเนื้อสัตว์ หรือไข่ไก่บริโภค หรือซากสัตว์ต่างๆ จากตลาดนัดหรือห้างสรรพสินค้า แม้มีปริมาณไม่มากหากเป็นการนำไปยังท้องที่จังหวัดอื่น เช่น บ้านกับห้างสรรพสินค้าหรือตลาดนัด อยู่รอยต่อระหว่างเขตจังหวัดก็ต้องขอใบอนุญาตเคลื่อนย้าย หากไม่ขออนุญาตก็จะมีคามผิดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และไม่มีผู้ใดที่ซื้อสินค้าปศุสัตว์จำนวนน้อยเพื่อมาบริโภคหรือจัดงานตามประเพณีขออนุญาตเคลื่อนย้ายจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง หากเจ้าหน้าที่ตรวจพบก็จะมีกรจับกุมดำเนินคดี

1.3 ปัญหาการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ที่เคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น โดยในบทบัญญัติมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ก่อนการเคลื่อนย้ายไว้ว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาด ผู้ใดนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม และในมาตรา 9 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ไว้ว่า การทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ลักษณะราคาและการยกเว้นราคาเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และการดำเนินการก่อนหรือหลังการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด ซึ่งได้มีการออกกฎหมายอนุบัญญัติ คือ ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง กำหนดท้องที่และชนิดสัตว์ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ พ.ศ. 2561 โดยกำหนดให้สัตว์ประเภทช้าง ม้า โคเนื้อ โคนม กระบือ แพะ และแกะเท่านั้น ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ในการเคลื่อนย้าย ซึ่งการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 จะมีในสัตว์เพียง 6 ชนิดเท่านั้น ได้แก่ ช้าง ม้า โคนม กระบือ แพะ และ แกะ ที่จะต้องทำก่อนการเคลื่อนย้าย แต่ในสัตว์อีกหลายๆชนิดไม่มีการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ทำให้ไม่ทราบว่าสัตว์ตัวใดเคยเป็นโรคระบาด หรือสัตว์ตัวใด ได้รับวัคซีนป้องกันโรคระบาดมาแล้วบ้าง หรือสัตว์ตัวใดเคลื่อนย้ายจากท้องที่ใด ไปท้องที่ใด ซึ่งอาจทำให้สัตว์ที่เป็นโรคระบาดแพร่กระจายเชื้อโรคระบาดไปยังท้องที่อื่นๆได้ และส่งผลกระทบต่อวงการปศุสัตว์ และระบบเศรษฐกิจของประเทศ

1.4 ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์หรือซากสัตว์ที่ต้องเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ในบทบัญญัติมาตรา 34 ได้บัญญัติเกี่ยวกับชนิดสัตว์หรือซากสัตว์ที่ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายไว้คือ (1) ช้าง ม้า โคนม กระบือ แพะ และ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือเอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2) ซึ่งเฉพาะสัตว์ตามที่บัญญัติไว้เท่านั้นที่ต้องขออนุญาต แต่สัตว์อีกหลายชนิด หากมีการเคลื่อนย้ายข้ามจังหวัดไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง ก่อนทำให้สัตว์แพทย์ไม่สามารถตรวจได้ว่าสัตว์ตัวนั้นเป็นโรคระบาดหรือไม่ โดยสัตว์ที่เป็นสัตว์เลี้ยงใกล้ชิดกับมนุษย์ หรือมนุษย์นิยมนำมาเลี้ยงเป็นเพื่อนแก้เหงาก็ไม่ต้องขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทาง เพื่อนำสัตว์เหล่านั้น ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น อันอาจทำให้เกิดปัญหาในการป้องกัน ควบคุม และกำจัดเชื้อโรคระบาดสัตว์ ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อในระหว่างการเคลื่อนย้าย อันส่งผลกระทบต่อระบบปศุสัตว์และสุขอนามัยของมนุษย์

1.5 ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์ในการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ โดยในบทบัญญัติมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดอันเกิดจากการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ผู้ใดทำการค้าหรือหากำไรในลักษณะคนกลางซึ่งสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ ต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน (1) ช้าง ม้า โคน กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2) ซึ่งเฉพาะสัตว์ที่บัญญัติไว้เท่านั้นถึงต้องขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ซึ่งยังมีสัตว์อีกหลายชนิดที่มนุษย์นิยมนำมาเลี้ยง หรือใกล้ชิดกับมนุษย์ เช่น กระจ่าง กระจอก หนู เป็นต้น หากแต่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมถึงสัตว์ที่มนุษย์ชอบซื้อไปเลี้ยงตามตลาดนัดค้าสัตว์ ซึ่งหากมีการปล่อยปลดละเลยไม่ควบคุมอาจทำให้สัตว์เหล่านี้แพร่ระบาดเชื้อโรคจากสัตว์สู่สัตว์ หรือสัตว์สู่มนุษย์ได้ และอาจทำให้เกิดโรคร้ายแรง อันอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้

2. ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้เพื่อให้การป้องกัน ควบคุม และกำจัดโรคระบาดสัตว์ และการเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสถานการณ์โรคระบาดสัตว์ในปัจจุบัน ผู้เขียน จึงขอเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาจำกัดความของคำว่า “ซากสัตว์”

เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำจำกัดความในนิยามของคำว่า “ซากสัตว์” ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ซากสัตว์” หมายความว่า ร่างกายหรือส่วนของร่างกายสัตว์ที่ตายแล้ว สิ่งใดๆ ที่ได้จากสัตว์ที่มีชีวิตหรือสัตว์ที่ตายแล้ว และให้หมายความรวมถึงอาหารสุกที่ทำ ประกอบ หรือปรุงจากซากสัตว์หรือสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปที่ทำจากซากสัตว์ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมนิยามของคำว่า “สุก” ที่อยู่ในนิยามของคำว่า “ซากสัตว์” หมายความว่า การผ่านกระบวนการให้ความร้อนด้วยการทอด ต้ม นึ่ง หรือวิธีการอื่นใดที่ให้อุณหภูมิแกนกลางของซากสัตว์มีอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 70 องศาเซลเซียส เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 นาที เพื่อป้องกันการระบาดของโรคระบาดสัตว์ ทำให้สินค้าปศุสัตว์เหล่านั้นไม่เป็นซากสัตว์ และไม่ต้องขออนุญาตเคลื่อนย้ายจากสัตว์แพทย์ประจำท้องถิ่นทาง

2.2 ปัญหาการเคลื่อนย้ายซากสัตว์ที่มีปริมาณน้อยข้ามจังหวัดที่มีเขตจังหวัดติดต่อกัน เพื่อการบริโภคในครัวเรือน

เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 จากเดิมที่บัญญัติว่าภายใต้บังคับมาตรา 18 และมาตรา 22 เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาด ผู้ใดนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่นต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับ โดยอนุโลม และต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 34 ใหม่ เป็นภายใต้บังคับมาตรา 18 และมาตรา 22 เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน และควบคุมโรคระบาด ผู้ใดนำสัตว์หรือซากสัตว์ดังต่อไปนี้ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์และให้นำความในมาตรา 9 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับ โดยอนุโลม และต้องได้รับใบอนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางทุกครั้ง เว้นแต่ซากสัตว์ ที่นำไปบริโภคในครัวเรือน และมีการเคลื่อนย้ายซากสัตว์จากท้องที่ต้นทาง ไปยังท้องที่ปลายทาง เฉพาะที่มีเขตรอยต่อจังหวัดที่ติดต่อกัน

2.3 ปัญหาการทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ที่เคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น

เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง กำหนดท้องที่และชนิด สัตว์ที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการทำเครื่องหมาย ประจำตัวสัตว์ พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 9 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่กำหนดเฉพาะ โค กระบือ แพะ และแกะเท่านั้นที่ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ก่อนการ เคลื่อนย้าย โดยอาจแก้ไขเพิ่มเติมให้สัตว์ชนิดอื่นๆ ที่ลู่กลุ่กับมนุษย์หรือมนุษย์นิยมนำมาเลี้ยง แล้วอาจก่อให้เกิดโรคระบาดสัตว์ ต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ก่อนการเคลื่อนย้ายด้วย เช่น สุนัข แมว หรือ กระจ่าง เป็นต้น

2.4 ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์หรือซากสัตว์ที่ต้องเคลื่อนย้ายไปยังท้องที่จังหวัดอื่น

เห็นควรให้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดสัตว์หรือ ซากสัตว์ชนิดอื่นเพิ่มเติมตาม มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งจากเดิม มาตรา 34 ได้กำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนเคลื่อนย้าย ไว้คือ (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์หรือ เอ็มบริโอของสัตว์ดังกล่าว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือน้ำเชื้อสำหรับผสมพันธุ์ หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2) ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีกรออกกฎหมาย ดังกล่าว เพื่อประกาศ เพิ่มเติมชนิดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตจากสัตวแพทย์ประจำท้องที่ต้นทางก่อนการเคลื่อนย้ายไปยัง ท้องที่จังหวัดอื่น โดยให้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดสัตว์หรือซาก

สัตว์ชนิดอื่นเพิ่มเติมแก่สัตว์ที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์และมนุษย์ชอบนำพาไปในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อป้องกันโรคระบาดสัตว์ที่จะติดต่อจากสัตว์สู่สัตว์ หรือสัตว์สู่คนอันอาจคร่าชีวิตของมนุษย์ และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ

2.5 ปัญหาการกำหนดชนิดสัตว์ในการขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์

เห็นควรให้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นเพิ่มเติมตาม มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งจากเดิม มาตรา 24 ได้กำหนดชนิดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ไว้ คือ (1) ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ กวาง สุกร หมูป่า สุนัข แมว (2) นก ไก่ เป็ด ห่าน รวมถึงไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ (3) ซากสัตว์ของสัตว์ตาม (1) หรือ (2) ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีการออกกฎหมายดังกล่าว เพื่อประกาศเพิ่มเติมชนิดสัตว์ที่ต้องขออนุญาตในการทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์แต่อย่างใด โดยให้มีการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดสัตว์หรือซากสัตว์ชนิดอื่นเพิ่มเติมแก่สัตว์ที่มนุษย์นิยมนำมาเลี้ยงโดยซื้อขายจากตลาดนัดค้าสัตว์ เช่น กระจ่าย กระจอก หนู เพื่อเป็นการควบคุมการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ที่อาจก่อให้เกิดโรคระบาดได้

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

บรรณานุกรม

- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2544). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูช. หน้า 21-22.
- ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (2546). “กฎหมายมหาชน”. ใน *เอกสารประกอบคำบรรยายปรัชญาและกฎหมายมหาชน LA 703* (ส่วนที่ 1), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- จันจิรา เอี่ยมมยุรา. (2529). *วิสหกิจมหาชน(รัฐวิสาหกิจ)ในกฎหมายไทย: ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวิเคราะห์ข้อความผิด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สทรน รัตน์ไพจิตร. (2557). *ความประสงค์ของการลงโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ณัฐฐวัฒน์ สุทธิโยชิน. (2554). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อุทิศ แสนโกศิก. (2525). *กฎหมายอาญาภาค 1*. พระนคร: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ.
- พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2556). *โรคระบาด (Epidemic)*. จาก <http://www.haamor.com/th>.
- พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 4
- ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2547
- ภาวิน ผดุงทศ. (2550). *ระบาดวิทยาทางสัตวแพทย์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- สมชาย ศรีพล. (2556). *หลักการเลี้ยงสัตว์*. ราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 5
- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดสัตว์ชนิดอื่น ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558
- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดโรคระบาดสัตว์เพิ่มเติม ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาต และการออกใบอนุญาต การตรวจโรคและทำลายเชื้อโรคในการนำสัตว์หรือซากสัตว์ไปยังท้องที่จังหวัดอื่น พ.ศ. 2558

สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2540). *การศึกษาวิจัยกฎหมายและโรคระบาดสัตว์ของประเทศไทย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และสิงคโปร์*, (สิงหาคม พ.ศ. 2540), เอกสารหมายเลข 1 หน้า 7-20

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอาหารสัตว์ควบคุมเฉพาะ พ.ศ. 2558

สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *เรื่องเดิม*, หน้า 7-27.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. [Online]. Available URL:

<http://www.acfs.go.th/km.oie.php>, 2556 (ธันวาคม)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนจังหวัดขอนแก่น. *อุจจาระร่วงที่เรียกว่า Salmonellosis* [Online]. Available URL: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดขอนแก่น. *อุจจาระร่วง ที่เรียกว่า*

Salmonellosis [Online]. Available URL : [http://](http://www.dld.go.th/vrd_ne/th/show_news.php?subaction=showfull&id=1258877231&archive=&template=knowing)

www.dld.go.th/vrd_ne/th/show_news.php?subaction=showfull&id=1258877231&archive=&template=knowing, 2557 (มกราคม)

เมเรียล (ประเทศไทย), เชื้อซัลโมเนลลา กับ โรคอาหารเป็นพิษ [Online]. Available

URL: http://www.merial.co.th/SiteCollectionDocuments/LA_Salmonella_With_Foodborne_Disease_28-11-08.pdf, 2557 (มกราคม)

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อไก่ หน้า 23

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หน้า 151

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อสุกร หน้า 28

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หน้า 164

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด ความต้องการบริโภคเนื้อโค หน้า 33

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หน้า 172

พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 34

โรค พี อาร์ อาร์ เอส (Porcine Reproductive and Respiratory Syndrome , PRRS) กลุ่มไวรัสวิทยา

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ [Online]. Available URL

: http://niah.dld.go.th/th/AnimalDisease/pig_prs.htm

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อไก่ หน้า 25

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 152

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อไก่ หน้า 24

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 152

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อสุกร หน้า 30

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 165

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อสุกร หน้า 29

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 164

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การนำเข้าเนื้อโค หน้า 35

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 172

ยุทธศาสตร์ กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561 – 2565 ด้านการตลาด การส่งออกเนื้อโค หน้า 34

สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
หน้า 172

รายงานโรคระบาดสัตว์ประจำสัปดาห์ที่ 52 (ระหว่างวันที่ 23 – 31 ธันวาคม 2560) กลุ่มระบาด
วิทยาทางสัตวแพทย์ สำนักควบคุม ป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์

Herbert L. Packer The Limits of the Criminal Sanction. California:Stanford University Press,

1968. Page 296 อ้างใน ดร.เกียรติขจร วจันสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*
(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา.

Walker Nigel “The scope of Criminal Law” Sentencing in a Rational Society. Plican Books, 1972

อ้างใน อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951.

Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 1

Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 15

Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 29

Act on Domestic Animal Infectious Diseases Control 1951, Section 65

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953.

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 2

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 27

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 36

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 42

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 45

Laws of Malaysia, Act 647, Animals Act 1953, Section 79

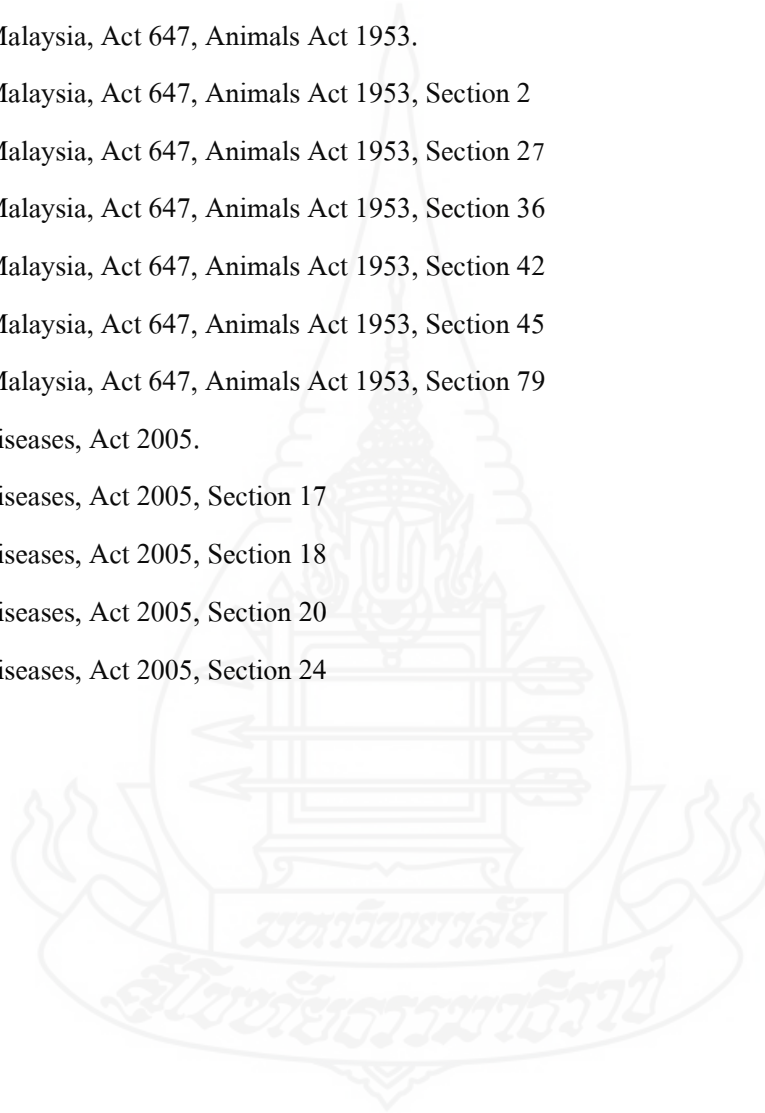
Animal Diseases, Act 2005.

Animal Diseases, Act 2005, Section 17

Animal Diseases, Act 2005, Section 18

Animal Diseases, Act 2005, Section 20

Animal Diseases, Act 2005, Section 24

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นายสมรัฐ ตำราญวงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	4 มิถุนายน 2533
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ แห่งสภานายความ รุ่น 40 สำเร็จการศึกษานิติบัณฑิตไทย สมัยที่ 66 จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลพยอม
ตำแหน่ง	นิติกรปฏิบัติการ

